

REVISTA DE GIRONA

Diputació de Girona
Núm. 289
4,5 €
Març - Abril 2015

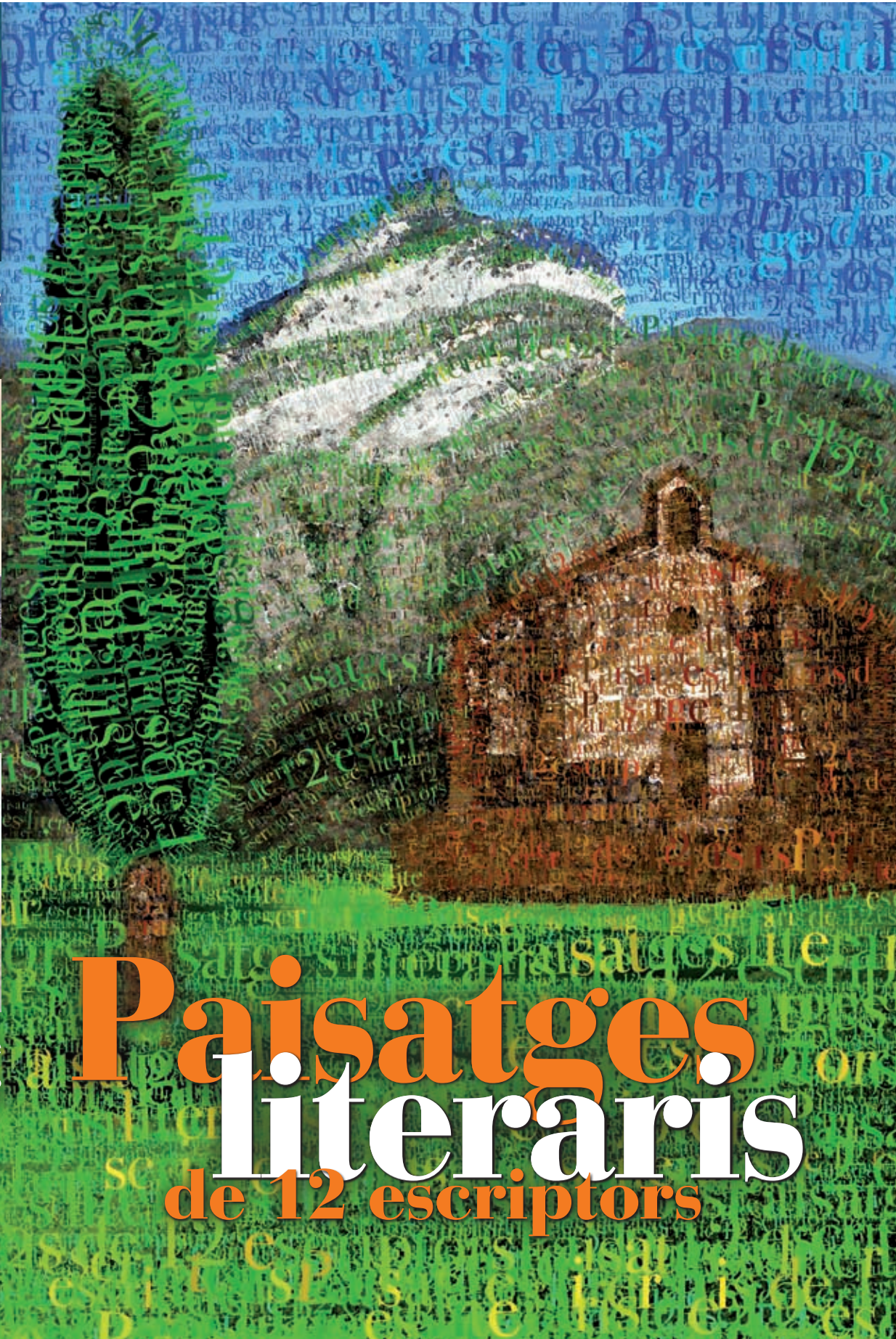
Els camins del mar:
les vies braves

Sebas Parra,
educació i compromís

Retrat de
l'Alzheimer

Paisatges literaris de 12 escriptors

Girona Excel·lent, som el que mengem

Entra a www.gironaexcel·lent.com i descobreix el segell de qualitat agroalimentari que promouen la Diputació de Girona i la Cambra de Comerç, amb la col·laboració de la Generalitat, per impulsar i difondre els productes gironins de la més alta qualitat.

Girona Excel·lent vol reivindicar el producte de les comarques gironines, com a reflex del nostre paisatge i base de la nostra gastronomia, reconeguda arreu del món.

A Girona Excel·lent hi participen i col·laboren els millors cuiners de les comarques gironines.

**Som el que
cultivem, som el
que elaborem, som
el que cuinem,
som el que mengem.
Som excel·lents.**

Esty Kruha

Els 31 productes amb segell Girona Excel·lent 2014-2015

Fesols

Gra petit, Associació de Cultivadors de Fesols de Santa Pau
Setsetmanera, Associació de Cultivadors de Fesols de Santa Pau

Foie gras

Foie gras semicuit d'ànec amb figues, Ànec dels Pirineus, SL
Foie gras semicuit d'ànec amb tòfona, Ànec dels Pirineus, SL
Fetge de celler d'ànec fresc, Ànec dels Pirineus, SL
Paté de foie gras, Collverd Productes de l'Ànec, SA
Foie gras celler Collverd, Collverd Productes de l'Ànec, SA

Arròs

Bomba, Arròs l'Estany de Pals, SLP
Camaroci, Arròs l'Estany de Pals, SLP
Nembo, Arròs l'Estany de Pals, SLP
Semillarg cristall II, Arròs Moli de Pals (Arròs de Pals, SL)
Integral, Arròs Moli de Pals (Arròs de Pals, SL)

Anxova

Anxoves en sal, Anxoves de l'Escala
Anxoves premium, Anxoves de l'Escala
Anxoves en salmorra, Anxoves Callol i Serrats
Anxoves filet (100 g), Anxoves de Roses

Poma

Poma royal gala, IG GraP Poma de Girona

Galetes

Galeta Organic Teules, Trias Galetes-Biscuits, SA
Capsa d'ametllats (galeta d'ametlla), Galetes Camprodon, SA

Vi

Vi Blanc dels Aspres 2013, Celler Vinyes dels Aspres
Vd'O 6.11. 2011, Celler Vinyes d'Olivardots, SL
Blanc de Gresa 2012, Celler Vinyes d'Olivardots, SL
Cami de Cormes 2010, Celler Roig Parals
Suneus 2012, Celler AV Bodeguers
Finca Malaveïna 2010, Grup Peralada
Vella Lola Negra 2013, Celler Mas Eugeni
Bell-lloc Negre Jove 2013, Finca Bell-lloc
S'Alou 2011, Vinyes dels Aspres
Torre de Capmany, Celler Pere Guardiola

Oli

Oli de Pau, Empordàlia
Serraferran oli d'oliva verge extra, Oli de Ventalló, SL.

- 5 EDITORIAL** 🐉 La porta més gran
- CRÒNIQUES** 🐉
- 6** 🐉 Catalunya Nord | JOAN-DANIEL BEZSONOFF
6 🐉 L'Alt Empordà | JOAN FERRERÓS
7 🐉 El Baix Empordà | PURI ABARCA
7 🐉 La Cerdanya | SANDRA ADAM
8 🐉 La Garrotxa | JOAN SALA
9 🐉 El Gironès | DANI VIVERN
9 🐉 El Pla de l'Estany | XAVI XARGAY
10 🐉 El Ripollès | RAMON ALABAU
10 🐉 La Selva | JOAN DOMÈNECH
11 🐉 Gironins a l'exterior | JOSEP PUJOL
- 12 RETRAT DE GRUP**
🐉 24 hores a Muntanya | JORDI PUIG
- 14 ENTREVISTA** 🐉 Sebas Parra, mestre de persones adultes | CARMÉ VINYOLÉS I PAU LANAO
- 22 REPORTATGE** 🐉 Segona joventut de la cançó improvisada | MARIA ÀNGELS CASADEMONT
- 28 REPORTATGE FOTOGRÀFIC**
🐉 La malaltia d'Alzheimer | CELESTE JUAN
- APUNTS**
- 35** 🐉 Vint anys revifant vides | TONI VILÀ
41 🐉 Mileuristes | TEIA BASTONS
47 🐉 Els hàbits i l'amor | BLAI GASULL
51 🐉 L'hora Civil | JOSEP PUJOL I COLL
55 🐉 Serra l'artista, el cineasta | JORDI DORCA
- 32 BIOGRAFIA** 🐉 Un tossenc de soca-rel
| JOAN DOMÈNECH MONER
- 36 LLETRES** 🐉 La llavor de la paraula
| RAMON ALABAU
- 38 PATRIMONI** 🐉 La pedra seca a les nostres comarques | JOAQUIM MONTURIOL I ELOI DOMÍNGUEZ
42 🐉 Les Vies Braves | NADEIA BALSALOBRE
- 44 ESPORTS** 🐉 Miquel Suñer i el mar | NADEIA BALSALOBRE
- 48 MÚSICA** 🐉 El fons musical Josep Baró i Güell
| ANNA ARTIGAS
- 52 CLÀSSICS REVISITATS** 🐉 Els records pairals de Miquel Torroella | VICENÇ PAGÈS
- 56 PERFIL** 🐉 Josep Granés | JORDI DALMAU
- 58 DOSSIER** 🐉 Paraules que fan un món
- 60** 🐉 Una visita a Llofriu | PATRICIA LANGDON-DAVIES
62 🐉 El divo de la colònia d'estiuejants | MIQUEL MARTÍN
65 🐉 Montnegre, entre la natura i el temps | MARTÍ CORTADELLAS
68 🐉 «Brindem, sense plorar ni riure» | JUDIT PUJADÓ
72 🐉 Ventura Ametller i els marges | ADRIÀ PUJOL
75 🐉 Cent anys després de les *Proses bàrbares* | JOSEP PUJOL
78 🐉 El reverend de Medinyà | TELM TERRADAS
81 🐉 Amb Gore-Tex, sense paraules i seguint marques de colors | MARIA PUIG PARNAU
84 🐉 Una olivera, xiprers i barraques de níquel
| MERITXELL LAFUENTE
86 🐉 Un hotel holístic a l'Arcàdia de Fages | SEBASTIÀ ROIG
88 🐉 Si envelleix la vitalitat | ELOI SÁNCHEZ
91 🐉 Gaziol, les platges i el turisme | LLUÍS FREIXAS I MASCORT
- 94 EXTERIORS** 🐉 L'àrea natural del meandre vell del riu Fluvià | MARTA PUIGURIGUER
- 96 APARADOR** 🐉 Novetats | GUILLEM MOLLA
- 104 ARTISTES** 🐉 El realisme abstracte de Ramon Planes | JOAN SALA
- 108 D'ESCRITORS** 🐉 IL·LUSTRACIONS: ROSA AGUILÓ I MIQUEL
🐉 El camí del pont | M. ROSA FONT MASSOT
- 110 TALLER DE NOUS CREADORS**
🐉 La connexió | PIETAT ESTANY I BOU
- 112 LA MEMÒRIA** 🐉 El «Museo de Gerona» i els disbarats de Josep Pla | NARCÍS-JORDI ARAGÓ

Diputació de Girona

Revista de Girona no s'identifica necessàriament amb l'opinió que expressen els articles signats.
Prohibida la reproducció total o parcial de la revista per qualsevol mitjà sense autorització prèvia de la Diputació de Girona.

EDICIÓ

© Diputació de Girona
Pujada de Sant Martí, 5
17004 Girona
Apartat de Correus 11
17080 Girona
Telèfon 972 18 50 00
Fax 972 20 80 88
www.ddgi.cat

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ

Comunicació Cultural
Telèfon 972 18 51 92
A/e rdg@ddgi.cat
www.revistadegirona.cat

DIRECTOR

Xavier Cortadellas

COS DE REDACCIÓ

Judit Pujadó (coordinació)
Josep Pastells (revista digital)

CONSELL DE REDACCIÓ

Narcís-Jordi Aragó,
Xavier Besalú, Joan Cals,
Jordi Dalmau,
Joan Domènech,
M. Carme Domènech,
Jordi Dorca, Joan Ferrerós,
Salvador Garcia-Arbós,

Rosa Gil i Tort, Sebastià Goday,
Glòria Granell, Jordi Mascarella,
Enric Mirambell, Joan Miró,
Joan Nogué, Marina Puig,
Joaquim M. Puigvert,
Josep Pujol, Dolors Reig,
Carme Renedo, Anna Ribas,
Sebastià Roig, Ester Sala,
Joan Sala, M. Concepció Saurí,
Narcís Sureda, Pere Joan Sureda,
Antoni Vilà, Dani Vivern,
Xavier Xargay

MAQUETACIÓ

Pep Caballé

MÀRQUETING

Oficina de Difusió
Telèfon 972 18 50 00
A/e difusio@ddgi.cat

DISTRIBUCIÓ

Grup Logístic Vilarroya, SL
Telèfon 972 40 06 30

PROJECTE GRÀFIC

AMDG / Xavier Roqueta

IMPRESSIÓ

Impremta Pagès - Anglès
Telèfon 972 420 107

DIPÒSIT LEGAL

GI-54-1958

SP/ISSN

0211-2663

SUBSCRIU-TE A LA REVISTA DE GIRONA

Ompli la butlleta de subscripció que trobaràs al nou web
WWW.REVISTADEGIRONA.CAT

**REVISTA DE
GIRONA**

*El món canvia.
La Revista de Girona també*

Diputació de Girona
221 MUNICIPIS

A l'altra banda de la collada

No hi ha escriptor que no es vinculi com a mínim a un lloc. A vegades, perquè va escriure sobre aquell indret, d'altres perquè hi tenia les arrels o el seu món creatiu, d'altres perquè hi va morir o perquè hi va viure. La mateixa setmana que començàvem a preparar el tancament del dossier sobre la relació d'alguns escriptors amb alguns llocs de les nostres comarques que publiquem en aquestes planes, vam saber que en Guillem de la 22, també conegut com a Guillem Terribas, deixava la llibreria. Li ha arribat la jubilació. Enhorabona. Ha portat el timó de la Llibreria 22 durant 33 anys. En Guillem diu, però, que mentre pugui continuarà presentant el Premi Casero i que continuarà organitzant presentacions de llibres i anant o participant a xerrades. El seu comiat serà, doncs, un comiat suau, ben mirat el millor comiat possible, un adéu semblant al de l'allunyament del fadrinatge i de la joventut que escrivia Josep Carner, passats els 40 anys, a *El beat supervivent*: «/.../ no pas massa remots de ma diada, / com gent que ja ha tombat per la collada / però que encara se'n sent alguna veu».

No trobarem —això sí— en Guillem Terribas a la Llibreria 22. Tant se val. Amb els anys hi ha persones vinculades a una activitat o a un lloc, de la mateixa manera que hi ha escriptors que queden vinculats a un paisatge o a un territori. És el dossier que presentem en aquestes planes, un dossier en el qual hem volgut defugir els casos més coneguts per descobrir —si és que se'ns permet dir-ho així— relacions entre uns escriptors i uns llocs que, generalment, es desconeixien o que, si més no, no és el primer indret amb què la majoria dels lectors els vinculen. És el cas, per exemple, de Joaquim Ruyra. Se'l relaciona molt més amb Blanes o fins i tot amb Girona que no pas amb Montnegre, a les Gavarres. Som conscients, és clar, que podríem haver parlat de molts altres escriptors. En aquest mateix número de la *Revista de Girona*, per posar un exemple, Vicenç Pagès parla de Miquel Torroella i Plaja, el primer i últim home de Fitor que va escriure llibres. Però segur que ell mateix hauria estat el primer sorprès de veure el seu nom escrit enmig de noms d'escriptors. I bé hem hagut de posar uns límits.

També som conscients que presentem aquest dossier en un temps en què sembla que ja no es valoren els llibres com en altres èpoques. Ningú no ignora que han hagut de cedir part del seu espai de les biblioteques i de les llibreries, que a l'ensenyament comparteixen aules amb la informàtica, i que ni en el lleure, ni en la formació o en la cultura ocupen el lloc just i privilegiat que havien estat ocupant en els últims segles. Hem passat, doncs, de la crisi de la novel·la a la crisi del llibre. Ho deia Oriol Serrano, de la distribuïdora Les Punxes, en una entrevista de també principis d'any. I ho anem constatant ben fàcilment tots nosaltres.

Escrivim això el mateix dia que hem sabut gràcies a una enquesta del CIS que una de cada dues persones que formen part de l'Estat espanyol no van comprar un sol llibre en tot el 2014. I, no obstant això, malgrat la indiferència, la ignorància, les dificultats econòmiques i la competència del món visual, dels e-books i del món digital, tanmateix tot apunta també que continuarà havent-hi lectors i llibres. És també per això que, ara que s'acosta Sant Jordi, publiquem aquest dossier en aquestes planes.

>> *L'ermita de Sant Aniol d'Aguja i el puig de Bassegoda, paisatge de La Punyalada. Grafisme tipogràfic de Pep Caballé.*

CATALUNYA NORD

joan-daniel bezsonoff

Fronteres artificials | Quan puc torni a Briançon, ciutat on vaig viure la meua primera infantesa. Mon pare hi era metge capità al 159 regiment d'infanteria alpina. Aquesta població, als confins d'Occitània, es troba a pocs quilòmetres de la frontera italiana. En passar la ratlla, descobrires que la toponímia és clarament francesa, amb noms tan poc italians com Sestrières, Beaulard, Grand Puy, Prenchard o el deliciós Mollières... No sé si s'hi parla gaire la llengua de Molière. En canvi, a la vall d'Aosta, molta gent sap francès ja que el poble, de llengua materna arpitàna, hi ha conservat tradicionalment el francès com a llengua de cultura. A les valls piemonteses a la ratlla de França, la gent encara hi parla l'occità, en la seua variant vivaroalpina.

Aquesta parla retira el català. Un català ple de «ch». *Lo chamin de la chabra...* Si la macrotoponímia és francesa, la microtoponímia és provençal, amb noms com Fenestrela, Fraisse, Vinhal, Gleisas. Per simplificar, diré que la gent viu en pobles amb noms francesos on els noms dels prats i dels camins provençalegen. Com més t'apropes a Torí, més el piemontès i l'italià normatiu suplanten la llengua de Frederic Mistral. Vaig voler visitar la Sacra di San Michele, una abadia romànica al cim del mont Pirchiriano. Vaig recordar la fórmula de Maurice Barrès: «*Il y a des lieux où souffle l'esprit*». Efectivament, en aquesta església arrapada a la roca, condemnada a sentir tots els vents de la història, hom retroba l'atmosfera inspirada del Mont Saint-Michel, de Sant Miquel de Cuixà o d'Orreaga (Roncesvalls). Malgrat les mesquineries de la vida, la tristesa del present, hi toquem la noció de perfecció. En aquesta bosquíria verdageriana, davant de les tombes dels comtes de Savoia, amb els primers ravalts de Torí als teus peus i la blavor dels llacs, sabem que hi tornarem.

L'ALT EMPORDÀ

joan ferrerós

Valentí Miserachs | Monsenyor Valentí Miserachs ha ofert un concert-conferència al temple parroquial de Sant Pere de Figueres. L'exorganista del Vaticà,

crector de la Universitat Pontifícia de Música Sacra, cofundador i professor de la romana Escola de Música Tomás Luis de Victoria, i director del cor i capella de Santa Maria Maggiore de Roma, a més de parlar de la seves vivències en relació amb la música i la cultura en la conferència titulada «Camins de Roma, camins de Catalunya», ha interpretat composicions seves a l'orgue. Fill de Sant Martí Sesgueioles (Anoia), Miserachs (1943) estudià al seminari de Vic,

a la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma i al Pontifici Institut de Música Sacra, la universitat de música del Vaticà. Reiteradament guardonat —Creu de Sant Jordi, Encomienda de Alfonso X el Sabio, Officier de l'Ordre des Arts et des Lettres, Chevalier de la Légion d'Honneur...—, l'Orquestra de Cambra de l'Empordà sovint interpreta obra seva. L'acte ha estat organitzat per l'Institut Ramon Muntaner en el marc de la celebració del seu 175è aniversari.

>> Valentí Miserachs.

JOSEP M. DACOSTA

El CAP de l'Escala | Aquesta Àrea Bàsica de Salut atén 20.000 usuaris de l'Escala, Albons, l'Armentera, Belcaire d'Empordà, Sant Pere Pescador, Ventalló, Viladamat i Vilamacolum. L'any 2000 va sortir de sota el paraigua de l'ICS, és a dir, hom va posar les bases per facilitar el camí de la possible privatització d'aquest Centre d'Atenció Primària, i les possibles empreses postulants compten amb 2,5 milions de pressupost, més els considerables ingressos extres obtinguts del que paga el turisme estival per ser atès. Com que el poble preveu que, si en el seu CAP esdevé primordial el negoci i secundària la salut, l'atenció al pacient empitjorarà, s'ha posat a recollir vots en contra de la privatització, amb més motiu perquè cap vot consistorial no s'hi ha oposat.

Pedra vella | L'editor Jenar Fèlix va escriure i publicar *Les barraques de pedra seca de la Garriga d'Empordà* (2012) amb la catalogació d'unes 500 construccions d'aquesta espècie escampades per vinyes i olivets, per pedregars i estepes. Ara el Consell Comarcal de l'Alt Empordà les ha declarat bé cultural d'interès local i hom ha decidit protegir-ne 125. Poques, perquè d'aquestes construccions de falsa volta, seguint Fèlix, que les ha descrites, classificades i recopilades, n'hi ha de molt diversa tipologia i formen part del patrimoni arquitectònic agrícola i picapedrer que caldria preservar amb més generositat. Altrament, Vicenç Armanagué, a la seva web www.megalitica.cat, i en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Empordanesos, ofereix un portal que permet l'accés informatiu i visual, i la localització de 326 elements megalítics contrastats —dòlmens, menhirs, cromlecs, gravats i pedres oscil·lants— que hi ha a banda i banda d'aquest Pirineu de l'Empordà i el Vallespir.

EL BAIX EMPORDÀ

puri abarca

El llarg i coix procés de Vacamorta

| Després de catorze anys de lluita de la Plataforma Alternativa a l'Abocador de Cruïlles (PAAC), la Generalitat anunciava, a finals del 2014, el tancament de les instal·lacions. Una batalla guanyada, però ni de lluny la victòria final, perquè a Vacamorta hi restaran, almenys de moment, els residus que hi han estat abocats, i això —asseguren els ecologistes— representa un perill permanent de contaminació del sòl, de les aigües subterrànies i de l'atmosfera. La Generalitat no descarta la retirada dels residus, però es tracta d'un procés complex i costós (se n'han d'extreure més de 2,5 milions de tones), i negocia com fer-ho i quan. Ara bé, no sembla que tingui pressa. Els defensors del desmantellament adverteixen que aviat serà tard per solucionar el problema i que si es deixa passar més temps —ja prou que se n'ha

>> Acte de protesta de la Plataforma Alternativa de l'Abocador de Cruïlles.

deixat passar— es poden generar reaccions complexes que tindrien un efecte catastròfic. Pel bé de tots, cal que algú acceleri el procés.

Els Dracs de la Bisbal estan de celebració

| Aquest 2015, el grup d'Els Dracs de la Bisbal d'Empordà celebren que porten 30 anys d'activitats i 35 del Correfoc de la Festa Major. El grup d'Els Dracs, que organitzen el Correfoc des del 16 d'agost de 1985, està format per més de dues-centes persones de la Bisbal, de totes les edats, que al llarg de l'any duen a terme diverses activitats d'entreteniment i diversió. El grup va recuperar el Ball de Diables, una representació teatral tradicional que data del 1150, i disposa de tres bèsties de foc: el Drac de Dracs, el Drac Rèplica i el Dragolí. Tot plegat, respectant al màxim la tradició dels espectacles de foc. El Drac de la Bisbal és el segon més antic de Catalunya: n'hi ha referències documentals del 1704. La peça autèntica, que ara s'exposa a l'església de Santa Maria, va ser substituïda l'any 1995 en els correfocs per una rèplica. L'exemple d'Els Dracs de la Bisbal és digne de ser seguit arreu i constitueix una mostra del dinamisme de la societat.

La Fundació Tom Sharpe, pas a pas

| El llegat literari de l'escriptor britànic Tom Sharpe, que va viure i escriure durant força etapes de la seva vida a Llafranc, aviat es convertirà en patrimoni consultable i divulgable, mitjançant la

nova fundació que porta el seu nom. Sharpe va morir el juny del 2013 i va adjudicar el llegat literari a la doctora Montserrat Verdaguer, la seva marmesora i amiga, que va rebre també l'encàrrec de redactar les memòries de l'escriptor. Però algunes divergències amb la família de Sharpe han fet que el material a custodiar vagi arribant amb comptagotes. La fundació, que ha de tenir la seu a Palafrugell, ja disposa d'estatuts, i tot apunta cap al seu establiment oficial aquest 2015. Ara bé, no tan sols amb llibres, manuscrits, quadres i fotografies es pot constituir un pol d'atracció literari. Caldrà una bona planificació, una organització que posi en valor el material i una direcció que converteixi la fundació en una entitat dinàmica, oberta i útil.

LA CERDANYA

sandra adam

L'Ajuntament de Puigcerdà recupera la zona blava

| Aquest 2015 ens ha portat una bona notícia a Puigcerdà: l'Ajuntament de la vila ha recuperat la gestió de la zona blava. Això implica una reducció del preu en un 40 %: d'1,60 € l'hora passarem a pagar-ne 0,95. A més, l'aportació mínima passa de 0,40 € a 0,20 € i la tarda de diumenge la zona serà gratuïta. També ho serà durant cinc dies festius a l'any. I encara hi haurà d'altres avantatges, ja que l'Ajuntament posa-

rà a disposició dels hotels, restaurants i botigues uns paquets de tiquets de descompte per a la zona blava.

Cal aplaudir la iniciativa de l'Ajuntament, ja que facilitarà l'aparcament al centre de la vila, si més no en l'aspecte econòmic, ja que la zona blava fins al Nadal de 2014 era una de les més cares del país. Cal ser prudents, però, ja que aquest 2015 hi ha eleccions municipals i precisament la zona blava i la pèrdua d'aparcaments a les places del centre del poble va ser un dels punts determinants perquè l'anterior alcalde perdés la cadira. Esperem que la situació es mantingui els propers anys.

La Molina, estació de campionat |

Aquest 2015 l'estació d'esquí de la Molina segueix treballant per consolidar-se com a estació de referència pel que fa als campionats mundials de diferents disciplines. La temporada es va iniciar amb la celebració de la Copa del Món d'esquí adaptat IPC Alpine Skiing World, que consta de dos Súper Gegants i dos Eslàloms per a persones discapacitades.

A més d'aquesta prova, el mes de febrer s'han celebrat dues curses internacionals d'alt nivell. Una és la IX Crononiu, que es va fer a la Molina per segon any consecutiu i que consisteix en quatre curses de muntanya realitzades a les estacions de la Molina, Vallter 2000, Vall de Núria i Espot. També es va celebrar la II Sprint la Molina, dedicada a l'esquí de muntanya, i en què els participants —que vénen d'arreu d'Europa— han de superar sis proves de diferent dificultat per fer-se amb la victòria.

Aquestes proves situen la Cerdanya en el mapa de competicions internacionals d'alt nivell i, per tant, porten multitud de gent d'arreu vinculada al món de l'esport a conèixer la nostra comarca.

LA GARROTXA *joan sala*

Un referent de la dansa a tot el país

| El conseller de Cultura, Ferran Mascarell, ha declarat que el seu departament té l'objectiu, conjuntament amb l'Ajun-

>> Façana del nou mercat d'Olot.

tament d'Olot, de convertir la ciutat en el referent de la dansa a Catalunya, igual com altres ciutats mitjanes del país ho són per al teatre, la música o altres esdeveniments. Des de feia sis anys ja se celebrava a la població el «Sismògraf, el festival que detecta el moviment». Ara volen consolidar el festival, que inicialment era més modest, i convertir-lo en un festival internacional, en què la dansa i, per extensió, totes les arts del moviment formin part de les programacions culturals de Catalunya, sense oblidar les de la resta de l'Estat i les internacionals. Es vol aconseguir que el festival esdevingui un punt de trobada per a companyies i professionals, però també per a programadors i públic. A més de les dues institucions esmentades, es compta amb la complicitat del Mercat de les Flors —el principal equipament en dansa del país— i d'associacions professionals de la modalitat a Catalunya. El conseller també va anunciar que properament es faran millores tant en l'àmbit de la professionalitat com en el camp de la titulació de la dansa. El proper «Sismògraf» tindrà lloc a Olot del 24 al 26 d'abril.

L'autovia de Besalú | El desdoblament de l'autovia fins a Besalú, segons les previsions del govern de l'Estat espanyol, no es preveu abans de l'any 2024. Diuen que el trajecte entre Llançà, Figueres i Besalú es farà per trams

seguint més o menys la carretera actual, la N-260, tot i que per a aquest 2015 no hi ha prevista cap partida pressupostària. És obvi que no importen en absolut, a les persones que prenen les decisions des de la llunyana capital del regne, les dificultats que comporten unes males comunicacions per al desenvolupament de la indústria de la zona. És indignant veure com amb els nostres impostos fan autovies en zones amb poca implantació industrial i baixa densitat de població, i des d'aquí hem de presenciar el frau. Esperem que el país independent sigui una realitat i que les previsions anunciades representin una anècdota desfasada del que va fer una nació veïna. Tot i que la Generalitat de Catalunya també castiga les terres gironines amb una baixa inversió, i la Garrotxa ve a representar la comarca que en té menys de totes les gironines. Quins polítics!

Eficiència energètica | S'ha inaugurat el nou mercat d'Olot, del qual val la pena destacar l'eficiència energètica a partir de tres fonts d'energia renovables. La calefacció i l'aigua calenta s'aconsegueixen amb les plaques solars fotovoltaïques de la coberta; amb vint-i-quatre pous de geotèrmia construïts en el subsòl del mercat, i amb la caldera de biomassa i unes bombes geotèrmiques que s'instal·laran a l'edi-

fici que ocupava l'antic Hospital de Sant Jaume, que és al costat. Es vol que aquest sistema subministri calefacció i aigua calenta tant al mercat com a l'edifici de l'antic hospital, el geriàtric Montsacopa i tot l'edifici de l'Hospici, on hi ha un munt d'equipaments: un altre geriàtric, el Museu de la Garrotxa i l'Observatori del Paisatge.

EL GIRONÈS

dani vivern

Recuperar la Devesa | Amb el PSC desballestat després de l'esparracada general de carnets a les seves files, l'Ajuntament de Girona ha iniciat el 2015 amb un ambiciós projecte de remodelació de la Devesa i voltants. Des d'Urbanisme s'ha definit com a «recuperació» del pla original que va fer-ne l'arquitecte Martí Sureda el 1859. La cosa, però, va per llarg, ja que la bossa no sona gaire, i perquè, prudentment, el Consistori preveu un termini per redactar un Pla Especial de la Devesa en què la ciutadania també podrà dir la seva. Tot plegat hauria de servir per eliminar barreres artificials, aconseguir més espais de ribera i, sobretot, lligar el trànsit i els passejos entre els barris al voltant del parc. Ara mateix, des del pont de Fontajau fins més enllà del Relotge, els vials suporten una densitat molt alta de vehicles. Amb la remodelació, s'aconseguiria, entre d'altres coses, duplicar els carrils a la banda sud. Què passarà amb els aparcaments és un dels imponderables associats a tot remenament urbanístic en aquest país. Deixem-ho, doncs, fins a ulteriors concrecions.

«A la taula i al mercat, qui no hi és no hi és comptat» | Hi ha qüestions en què els municipis es posen d'acord unànime. Per exemple, per a la creació d'una entitat metropolitana estratègica. No, no es tracta d'emmurallar la ciutat o dotar-la de míssils terra-rastflauta. La idea és formar un ens amb suficients habitants com per permetre-hi la instal·lació de grans superfícies comercials. Fins ara, només Girona s'ho podia permetre, per ser capital de la comarca.

Com que Salt, Sarrià de Ter, Fornells i Vilablareix no ho són ni superen els 50.000 habitants —que és l'altra possibilitat per acollir grans superfícies— s'ha arribat a aquest pacte intermunicipal. Cal procurar que els suposats avantatges no ensorrin del tot el petit comerç, que en segons quins sectors —com el de l'alimentació— presenta símptomes de revifalla. Tot sigui a fi de bé.

Willkommen! | *Herr* Pep Guardiola, actual entrenador del Bayern de Múnic, ha estat aquest febrer el portaveu per a Alemanya d'una acció propagandística a l'entorn del turisme de natura i de negocis en terres de Girona, propiciada pel Patronat de Turisme Costa Brava - Girona. El xef Joan Roca, del Celler de Can Roca, ha viatjat a Múnic, on ha cuinat per a 200 representants de les principals empreses turístiques alemanyes, i Guardiola ha fet una roda de premsa al final de l'acte, com a ambaixador de la nostra oferta als visitants germànics, que són un dels mercats més forts a les nostres terres, tot i que les xifres s'havien reduït en els pitjors anys de la crisi. Pep Guardiola, ara com ara principal referent de Catalunya entre els teutons —no sé què seria de Catalunya sense el Barça— es va avenir de seguida a participar en la proposta. Hi ha polítics que n'haurien d'aprendre tàctiques i maneres.

EL PLA DE L'ESTANY

xavi xargay

Pessebres | 50 anys d'exposicions de pessebres ja fan patxoca. Coincidint amb aquest aniversari, Banyoles ha estat ciutat amfitriona de la 15a Bienal del Pessebre Català. Tradicionalment, es podien visitar els pessebres a l'edifici adjunt de l'església de Santa Maria. Enguany, però, els diorames d'arreu de Catalunya estan exposats a l'interior del monestir de Sant Esteve, acompanyats d'unes cent figures i d'una selecció de fotografies. Si algú prefereix centrar-se en la figura del caganer, el Museu Darder li ofereix la possibilitat de recrear-se en la contemplació de culs adobant el sòl cara al nou any, que comparteixen espai amb uns pessebres realitzats amb material reciclat per diferents escoles i instituts de la comarca. L'estrella del programa és la mostra del pessebre català del moment, que inclou una selecció dels millors pessebres de cada entitat (74 pessebres de 25 entitats), a més dels 54 diorames de l'Associació de Pessebristes de Banyoles. El president de la Federació Catalana de Pessebristes,

>> *La Devesa, el parc gironí per excel·lència.*

Albert Català, va assegurar que es tracta d'una cita important en el món del pessebrisme, i que repercuteix molt favorablement en la ciutat que l'acull. L'èxit de públic ha estat notabilíssim.

Vila esportiva | Al balcó de l'Ajuntament hi penja la bandera de Vila Europea de l'Esport 2015, distinció que atorga l'Associació de les Capitals Europees de l'Esport (ACES), després que la ciutat passés una auditoria d'instal·lacions i l'organització de proves esportives. És una nova distinció que cal afegir a la certificació de destinació de turisme esportiu l'any 2013, la distinció de Centres d'Estudis Olímpics el 2014 i seu de la primera Càtedra d'Esport i Educació Física de la universitat de Girona des del 2005. Poca broma! Em pregunta el meu nebot: «*Uncle*, proposa que considerin esport de risc practicar a Banyoles el *butàquing*, és a dir, ocupar, amb interès i ganes, una butaca de l'Auditori de l'Ateneu, del Teatre Municipal, de la Biblioteca, del Darder o del Museu Arqueològic quan s'hi fan xerrades...».

EL RIPOLLÈS *ramon alabau*

Retratar el pas del temps | L'any passat ens va deixar el fotògraf Manel Parés i Marcé. Nascut l'any 1932, una bomba perduda li va amputar, de petit, dos dits i mig mentre feia de vaquer a les Llosses, fet que no li impedí exercir de fuster ebenista durant l'adolescència. Més tard descobriria la seva veritable passió: la fotografia. Aquesta dèria, que conrearà al llarg de tota la vida, el duria a col·leccionar més de 500 aparells fotogràfics de tot tipus i vàlua. Li encantava copsar els esdeveniments que anaven configurant l'actualitat local, així com els canvis que s'anaven produint al poble, amb l'enderrocament dels vells edificis i la creació de nous projectes. Ha llegat a l'Arxiu Comarcal més de 15.000 fotografies que esperaran amatents tots aquells estudiosos que vulguin apropar-s'hi. També ha deixat més de 100 carpetes monogràfiques, el contingut

ARXIU MANEL PARÉS

>> **Manel Parés i Marcé, fotògraf.**

de les quals ornava durant una quinzena l'aparador de la seva botiga amb un fons de temàtica diversa: cultural, folklòrica, esportiva... El seu fill Miquel ha continuat l'ofici familiar, i s'ha especialitzat en fotografia creativa. Els anys s'esmunyen despietadament i veloç, i hem d'honorar tots aquells que deixen rere seu vestigis del temps esvaït perquè les noves generacions puguin recupear camins perduts i obsolets.

Taula i sobretaula | Periòdicament, a Sant Joan de les Abadesses, una colla de vilatans es reuneixen a la Sala Tosca del Cafè de l'Abadia per a una trobada molt especial. Assistiran a una mena de conferència que ells mateixos han concertat amb integrants del món de la política, l'educació, la comunicació o la cultura, compartiran el sopar i seguidament participaran en un debat sobre el tema tractat de manera desenfadada. Rafael Grasa, doctor en filosofia, professor titular de relacions internacionals a la UAB i president de l'Institut Català Internacional per la Pau; Jordi Martí, llicenciat en ciències de l'educació i exregidor de l'Ajuntament de Barcelona; Josep Burgaya, doctor en història contemporània per la UAB i professor titular de la Universitat de Vic han estat les personalitats

de les tres darreres sessions. Una forma immillorable per compartir opinions, contrastar diferències i matisar idees en temps de pensament únic.

L'últim balanç | Quan l'any gira full sospeses el pòsit que en perviu. Hi ha fets que suren i s'escapen a la boira de l'oblit. Deixant de banda l'esdeveniment indiscutible del 2014 a la comarca —el poderós suport a l'embat sobiranista—, n'esmentaré tres: el primer fòrum transfronterer del metall a Campdevàrol, amb l'assistència de 150 participants; el tancament del parvulari Daina després de 47 anys fructuosos, i l'inici de les obres d'«El Pla» després d'un llarg procés de tramitació.

LA SELVA *joan domènech*

Centenari de l'escultor Martí-Sabé | Amb el nou any es va donar el tret de sortida al període dedicat al record del que fou excel·lent escultor Josep Martí-Sabé, colomenc il·lustre, nascut l'any 1915, i mort el dia 11 de juny de 2006 a Riudare-

nes. S'havia format a Llotja, a Barcelona, on fou deixeble d'Enric Monjo. Va participar assíduament als salons d'Octubre i de Maig de la Ciutat Comtal. Té una obra sòlida, extensa i, sovint, premiada (amb una quinzena de guardons). El 1995, per exemple, fou el convidat d'honor dels Festivals d'Ais de Provença, on se li atorgà la medalla Paul Cézanne. El mateix any fou nomenat Fill Predilecte de Santa Coloma de Farners, ciutat a la qual va regalar importants obres al llarg de la seva vida. Una conferència i l'exposició «Maternitats», instal·lada a la Casa de la Paraula, han estat els primers actes que han permès apropar-se a l'autor i fruit de la seva sensibilitat creativa.

La Verge de Farners, a la parròquia |

La talla romànica de la Verge de Farners ja no corre perill després que, davant dels robatoris que s'estan perpetrant en moltes esglésies situades fora vila, ha estat retirada de la seva ermita, al peu del castell i portada a l'església parroquial, a la capella del costat de l'altar major. A l'ermita s'hi ha deixat una rèplica. L'ermita de Farners, una de les més boniques i ben situades de la comarca, té les seves arrels en una primera construcció del segle XI, de la qual queden pocs rastres. Refeta, posteriorment, pel senyor del castell Ramon de Farners, fou consagrada l'any 1200. Ha tingut moltes més intervencions al llarg dels temps, sobretot en el segle XVIII, amb l'ampliació amb un creuer, nau d'entrada i porxo. La imatge, del segle XII, constituïa una joia que calia preservar per al futur, i així s'ha fet.

La Mare de Déu de les Alegries, de Lloret |

Els Amics de les Alegries de Lloret s'estan esforçant, des de fa temps, per restaurar l'ermita, que va ser consagrada el 8 de gener de 1079 pel bisbe Berenguer Wifred, i de la qual queden alguns elements romànics interessants, tot i les deformacions i els canvis operats amb el temps. També n'han potenciat les festes, com la del Traginer, celebrada al gener; la de les flors, al maig; la de la Mare de Déu, al setembre, etc. Com la majoria d'aquest tipus de temples, la

primitiva esglésiola romànica fou amplificada en l'època barroca per afegir un cambril per a la Verge. L'ampliació es va fer amb pedra sense carejar i argamassa. Els Amics de les Alegries actuals han volgut donar unitat a tot l'edifici i han anat substituint pacientment la pedra de la part no romànica per carreus ben tallats que imiten la construcció del segle XII però que, evidentment, des d'un punt de vista arqueològic, falsegen la realitat malgrat el bon resultat estètic a primera vista.

>> Ermita de la Mare de Déu de les Alegries, de Lloret de Mar.

JOSÉ LUIS FILIPO CABANA

GIRONINS A L'EXTERIOR

Josep Pujol

L'ambaixada de la cuina gironina | No he sabut trobar a Barcelona el consolat de la cuina gironina. Preguntat al meu gastrònom de capçalera, en Salvador Garcia-Arbós, d'entrada em va relativitzar el concepte de «cuina gironina», però de sortida no me'n va pas saber donar raó de cap restaurant. Potser hi ha més cuiners gironins que no pas una cuina genuïnament local. Tanmateix, a la capital, més que un consolat hi tenim una ambaixada, des que l'imperi König hi va desembarcar, ben bé al rovell de l'ou, a tocar la plaça de Catalunya. Abans d'entrar

al local —525 metres quadrats, 200 places, poca broma— se'ns avisa: la carn prové de Can Baldiró de Banyoles.

Puc donar fe que és un èxitàs, i comprenc perfectament les intencions de l'empresari Marc Parals d'obrir-ne un segon a Barcelona. Van inaugurar-hi el primer coincidint amb els quaranta anys de l'obertura del König de la Gran Via de Girona, del 1973, el mateix que recentment ha tancat portes. No hi serveixen ni pomes «de relleno», ni brunyols, ni botifarra dolça, però una mica sí que t'hi sents com a casa. Deuen ser les patates braves.

Retrat de grup

JORDI PUIG > FOTOGRAFIA

24h a Muntanya. La fotografia es va fer a una temperatura ambient de 3 graus el dia 8 de febrer a la 1 i 28 minuts de la nit, a la seu de la societat La Unió Terradencs, de Terrades. Aquest era el punt de sortida de la quarta etapa de les 24 h a Muntanya, que organitza des de fa 33 anys el Centre Excursionista Olot. Després d'onze hores i mitja de marxa, a aquests participants encara els quedaven dotze hores i mitja de camí.

entrevista

Hi ha persones que no demanen presentació. El seu nom marca trajectòria i no cal estendre's ornamentant-ne el currículum, allò que avui està tan de moda, per saber que qui lluita pot perdre, però que qui no lluita ja ha perdut. I potser aquesta és la màxima que ha mogut Sebastià Parra Nuño, nascut a Socuéllamos, on la terra vermella de la Manxa alimenta la sang i el vi. Nòmada obligat, viatger obert i trapella, aquest mestre sense ànima de funcionari sempre ha cregut que el llapis i l'educació eren les vertaderes armes de la revolució.

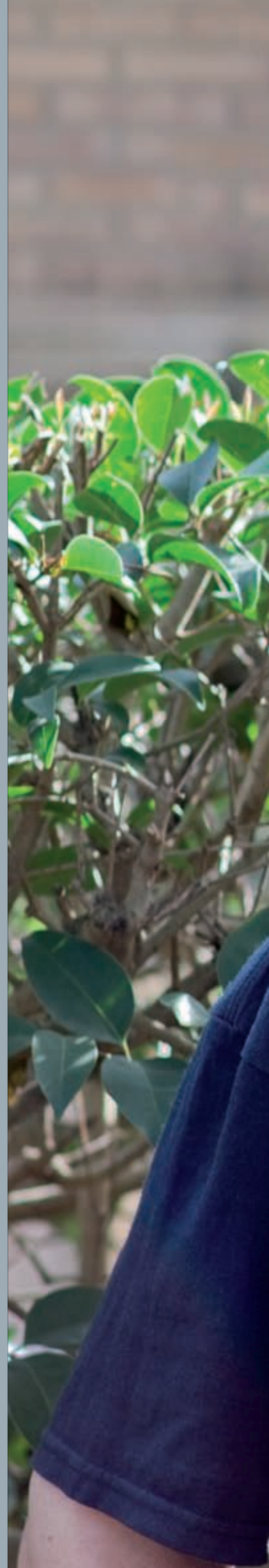
Sebas Parra, mestre de persones adultes

CARME VINYOLÉS / PAU LANAO > TEXT

PEP CABALLÉ > FOTOS

Avui, quan l'esquerra necessita victòries, la lluita és contra l'analfabetisme polític i cultural

Escola d'Adults
Les Illes

Assegura que està molt orgullós d' haver lluitat contra l'analfabetisme, ja sigui a la Font de la Pólvara, Santa Coloma de Farners, Salt o Nicaragua. Abans que l'Obama, ell va creure que sí, que es podia, i ara en el llibre *El sueño que fue* ha explicat una epopeia amagada, trenada juntament amb Orlando Pineda i altres educadors que han fet possible que a un país d'Amèrica Central quasi tothom sàpiga llegir i escriure. No cal sortir a la tele per protagonitzar victòries amagades, que són les que fan avançar el món.

—Per què un home nascut a la Manxa, que va treballar al País Basc i va trobar la seva vocació educadora a Girona, s'ha enamorat de Nicaragua?

—El tema de Nicaragua és fruit de la revolució sandinista, que a Catalunya va generar molta simpatia i va impactar

una generació jove i amb ganes de fer canvis, que va veure en la victòria del FSLN una reproducció del que havia passat a Cuba el 1959. El triomf de David, és a dir, el poble en armes, contra Goliat, el dictador Somoza, que tenia el suport dels Estats Units, va omplir d'il·lusió i esperança un sector molt ampli de la societat catalana. Es vivia una època de revolució i sobirania, i en aquell sector s'hi podien comptar els moviments socials, l'Església progressista, les organitzacions obreres i els activistes de tota classe i condició. Col·lectius que en van fer una lectura molt poètica, molt romàntica, i van entendre que marcava un camí cap a l'emancipació. Era la revolució d'un país destruït per la guerra, que va veure com el 19 de juliol del 1979 els sandinistes entraven victoriosos a Managua i, vuit mesos després, el 23 de març del 1980,

va ser capaç d'enviar cent mil joves universitaris, batxillers, a alfabetitzar els camperols que vivien en els punts més allunyats. Aquell any, i gràcies a la UNESCO, quaranta mestres van sortir de Catalunya. Allò va tenir un impacte bestial.

—La lluita contra l'analfabetisme ha estat un dels motors de la seva activitat política i social?

—Anem al començament. Quan era petit, a l'entrada de Socuéllamos (Ciudad Real) vaig veure com la Guàrdia Civil apallissava un home que havia agafat quatre ceps per escalfar-se. Allò em va impactar, però també em va marcar la feina feta per Don José Julián, un empleat de banca, o Pedro el Cojo, un mutilat que passava rebuts. Eren dues persones anònimes, que sabien llegir i escriure, i a les tardes i

Nicaragua, destruïda per la guerra, va ser capaç d'enviar cent mil joves universitaris i batxillers a alfabetitzar els camperols arreu del país

vespres exercien de mestres. Ells van ser els primers que em van convidar a fer classes a uns jornalers que, per falta de recursos, de temps o per culpa de la feina, no havien pogut accedir a l'escola. Després, gràcies a una beca, vaig anar a l'institut laboral de Jumilla (Múrcia), on, mentre estudiava el batxiller superior, i amb la intenció de donar una certa satisfacció al pare, que em deia que em preparés per treballar en un banc o fer de mestre, vaig decidir estudiar magisteri per lliure.

—Allò va ser l'inici de tot?

—No s'ho cregui. La vida em va portar a Bilbao a treballar en una empresa d'instal·lacions d'equips de radiotelefonía als vaixells. Allà vaig viure la primera vaga. Va ser a les drassanes, un episodi aspre i dur, en el qual els treballadors amb cascs i granotes bla-

ves s'enfrontaven a la Guàrdia Civil, un episodi que em va ensenyar que no hi havia espai per a la resignació i que si volia canviar el present no tenia cap més alternativa que lluitar. Vivíem temps de final de règim, i després d'estar a Bilbao i a Barcelona em vaig decantar per venir a Girona. Aquí em vaig assabentar que el Ministeri d'Educació donava una oportunitat de tres convocatòries lliures als que tenien estudis de magisteri, i vaig obtenir el títol. Ja veu quina paradoxa: m'he passat la vida ensenyant, fins i tot a la universitat, però mai no he rebut classes més enllà de la secundària.

—I un cop a Girona?

—El meu primer destí va ser el col·legi Pericot, a tocar la caserna de la Benemèrita. A la classe tenia quinze fills de guàrdies civils. Era l'any 1975. Vaig

començar a treballar el setembre però pocs mesos després em van detenir. Havia repartit fulls de l'Assemblea Democràtica de Girona. Després de divuit hores d'interrogatori, el jutge em va empresonar juntament amb Felipe Martínez Ayala, un treballador de la construcció. Vaig estar dotze dies enjagolat. Em va salvar la primera amnistia, però reconec que aquella va ser una experiència dura. Encara tinc gravada la imatge de la meua dona, l'Empar, i la filla gran, la Mercè, el dia de la primera visita. De fet, però, a la presó també hi vaig aprendre una lliçó de vida. Vaig conèixer gent de COPEL (Coordinadora de Presos en Lluita) i vaig entendre que per sobre de qualificacions com polítics o comuns —que era com es dividien els presoners— la unitat és indispensable per canviar les situacions.

Després de divuit hores d'interrogatori, el jutge em va empresonar juntament amb Felipe Martínez Ayala, un treballador de la construcció

—I quan va sortir?

—No vaig poder tornar a l'escola Pericot. Me n'havien expulsat. Jo era un mestre interí, però aquella primera experiència m'havia ensenyat que jo no servia per treballar amb criatures, i em vaig decantar per la proposta de l'Associació de Veïns de Salt que volien impulsar una escola per a persones grans. Majoritàriament, eren dones que intentaven aprendre a llegir i escriure, un dret elemental que els permetés fer coses tan simples com entendre les factures o poder ajudar els fills. Les classes per a adults a Salt van començar el febrer del 1976, i jo m'hi vaig incorporar el setembre. Lluitàvem per desmuntar el SEM, però també per canviar l'educació, i vam impulsar primer la Coordinadora d'Escoles d'Adults, i després el Servei d'Educació Permanent dels Treballadors. Més tard, en unes jornades a Barcelona, vaig conèixer Paulo Freire.

—Paulo Freire?

—Em considero un dels seus deixebles. En Freire és un pedagog que proposa construir la societat des de la consciència dels problemes socials, un pensador que ens va ensenyar que la lluita per l'educació i contra l'analfabetisme s'ha de plantejar com una mena de taula amb quatre potes: passió, compromís, lluita i esperança, per l'ordre que cada moment històric determini. Actualment, estem en un punt en què el compromís i la lluita són fonamentals. El panorama és tan negre que la gent no és conscient ni s'adona de com manibrarà la dreta, quin serà el nivell de repressió que haurà de patir davant dels nous actors que volen canviar el sistema o com es podrà quantificar la degradació en les condicions de vida dels que visquin d'aquí deu o quinze anys. Davant d'això, i en termes d'esquerra, —sigui social, sindical o política— quan

em pregunten què es pot fer aposto per una sola paraula: unitat, unitat, unitat. Avui, practicar el purisme o la bandereta és un suïcidi, perquè ara el que cal és tancar ferides i buscar la unitat per mobilitzar-se, preparar una lluita de resistència i crear noves formes d'ocupació, de cooperativisme, de solidaritat social. El més paradigmàtic és que no hem d'inventar res de nou. La història del moviment obrer, que ens han volgut amagar, ens ensenya que això es va fer, i molt bé, al segle XIX.

—Però vostè es va presentar en la primera llista municipal socialista a l'Ajuntament de Girona, que va encapçalat Joaquim Nadal

—Quan vaig arribar a la ciutat, l'arquitecte Quim Español em va convidar al seu despatx a la presentació del col·lectiu Convergència Socialista de Catalunya, que era el precedent del PSC. Parlàvem de socialisme, d'autogestió, de lluita obrera, de nacionalisme, i la proposta em va seduir. Quan en Quim Nadal em va proposar anar a la candidatura ho va fer perquè sabia que jo coneixia la situació en determinats barris. No ens hem d'enganyar: tot i que anaven en una llista d'esquerres, la majoria eren fills de la burgesia gironina i molt pocs candidats havien trepitjat, per exemple, Torre Gironella, la Font de la Pólvora o Vila-roja. A més, en aquell moment al PSC hi havia gent com en Carmel Rosa, l'Antònia Adroher i en Miquel Santaló, fundadors del POUM, que havien fet la guerra i encara creien en la revolució i la resistència, i lluitaven per una democràcia neta i clara.

—Què va passar? Per què va plegar?

—En ser nomenat regidor vaig entendre que les prioritats del govern municipal no eren les meves. Les reformes que s'impulsaven tenien molt poc a veure amb la concepció de l'acció política que jo defensava. La meua pretensió i la del meu equip era donar veu a la gent treballadora i convertir l'educació i la cultura en patrimoni d'aquestes classes, que fins aquell moment no hi tenien accés, per la qual cosa calia

Avui, practicar el purisme o la bandereta és un suïcidi, perquè ara el que cal és tancar ferides i buscar la unitat per mobilitzar-se

obrir escoles d'adults a barris com la Font de la Pólvora, Can Gibert o el Pont Major. Però em vaig trobar que l'aposta cultural de l'Ajuntament socialista es concentrava entre la Devesa —allà on avui hi ha l'Auditori—, la Rambla, la Mercè, el Teatre Municipal... és a dir, tot es concentrava en un radi de set-cents metres, la qual cosa comportava que els barris quedessin oblidats.

—**I va marxar.**

—Era el més lògic. Després de tres o quatre mesos de ser a l'Ajuntament vaig comprovar que votava més en contra de les propostes dels meus companys de partit que qualsevol dels membres de l'oposició. Allò em demostrava que alguna cosa fallava, i a mi em posaven en una situació sense retorn que, implí-

citament, em recordava que qui estava fallant era jo. Un dia que vaig anar a sopar amb en Just Casero i l'Alfons Abete, es va plantejar que hi havia moments que s'havia de renunciar als ideals per poder arribar a una pràctica política que ajudés a aconseguir els objectius. Vaig reafirmar-me en el fet que no tenia cap intenció de ser un home de l'*apparell*, i després d'allò vaig plegar.

—**Però no va deixar Girona?**

—Per què? Lluitàvem per un món millor i sabíem que l'arma era l'educació. Estava satisfet amb la feina que feia a l'Escola d'Adults de Salt. Tot i que és un poble molt dur, jo, que sóc un fill de la immigració, m'hi trobava bé. Em sentia entre iguals. Trepitjava els bars, em feia amb les associacions, les entitats,

coneixia íntimament la problemàtica dels barris, de les persones i l'entenia com un poble obert i canviant que cada dia et proposava un repte t'ajudava a guanyar un demà. El meu equip tenia un objectiu: treballar per la consolidació de l'escola i perquè l'educació d'adults fos un dret reconegut per a tothom, un dret que no distingia entre fronteres ni nacionalitats. I és per això que ens vam implicar en l'escola Samba Kubally, a Santa Coloma de Farners, que es dedicava a l'alfabetització d'immigrants africans.

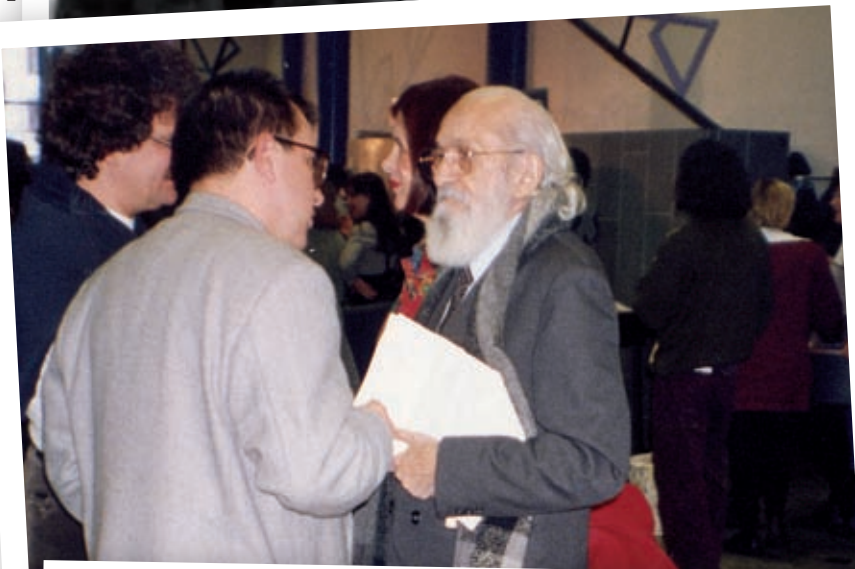
—**Sembla que avui l'educació universal de qualitat és una eina que fa por i s'intenta capolar?**

—I més a casa nostra, on contràriament que a l'Amèrica del Sud no hem

Lluitàvem per un món millor i sabíem que l'arma era l'educació. Estava satisfet amb la feina que feia a l'Escola d'Adults de Salt

D. QUINTANA

ANNA PAGANS

tingut una figura principal com Paulo Freire, i on hi ha hagut una regressió democràtica en tots els ordres. Ara mateix es viu en una estat d'analfabetisme polític tan estès que ha permès que la gent porti al poder aquells que els destrueixen l'estat del benestar.

—Per què?

—En els quasi quaranta anys de postfranquisme ens han fet creure que hi ha hagut un canvi espectacular, però mai no ens hem plantejat que el control polític, social, econòmic i de mentalitats ha estat en mans del gran capital, de poques companyies transnacionals, que mitjançant la informació se n'han beneficiat. Avui, quan la burgesia local i estatal és més petita i menys poderosa, a aquelles formacions que s'han presentat com d'esquerreres i han assolit el poder els podem retreure que en comptes de controlar les multinacionals i el sistema financer ens hagin fet creure que calia que les empreses tinguessin les màximes facilitats, econòmiques i socials —i això comportava la pèrdua de drets del treballadors— per crear riquesa, ja que després la repartirien entre els més desfavorits. El plantejament, que era erroni —més ben dit, fals—, ha demostrat que en el fons aquests partits no són sinó escolanets del gran capital. Una altra de les conseqüències del canvi ha estat l'augment del capital parasitari, amb el qual han pogut comprar voluntats, tant les d'alguns membres de la classe política com dels mitjans de comunicació o universitats. És a dir, de les fonts de creació d'opinió i de pensament. Des d'aquest punt de vista, plantejo una segona tesi: hi ha una porció molt considerable de l'esquerra política, sindical i social que ha perdut l'ètica i la memòria republicana-

>> *Sebas Parra acompanyat de Salvador Sunyer a l'Escola d'Adults de Salt als anys vuitanta. A continuació, Sebas Parra i Paulo Freire, a Göteborg (Suècia), el 1992. I, a baix, Orlando Pineda i Sebas Parra a Bluefields (Nicaragua), el 2012.*

En els quasi quaranta anys de postfranquisme, mai no ens hem plantejat que el control polític, social i econòmic ha estat en mans del gran capital

na, i no ha entès que la formació i educació de la majoria treballadora és una eina de resistència, que l'ajuda a mantenir l'equilibri social.

—**Un futur negre?**

—Tot i que avui els partits han perdut una gran part de la capacitat d'influència, els mou la voluntat de mantenir-se en el poder. I és per això que tot i que sé que, per ara, estem en el bàndol dels perdedors, des de l'esquerra hem de saber llegir els nous moviments que sorgeixen des de les bases, que són les que estan en contacte amb els problemes de la societat i intenten donar-hi respostes. Hi ha veus interessades que diuen que no hi ha ni dretes ni esquerres, però nosaltres hem de ser conscients que estem en un moment d'agu-

dització de la lluita de classes. Hem de saber que durant uns quants anys es mantindran les retallades de drets i salaris, que es continuarà penalitzant la majoria dels treballadors i dels sectors populars, però paral·lelament sorgirà i anirà en augment un procés que portarà els més desfavorits i els que no són tant a plantejar-se organismes de resistència, a noves formes d'organització i autoorganització. Ho poden fer a través dels partits o fora dels partits, però estic convençut que si aquests no s'espavilen es veuran obligats a jugar un paper residual.

—**Tornant a Nicaragua: trenta-cinc anys després del 1980, avui es considera un país lliure d'analfabetisme. L'Associació d'Educació Popular**

Carlos Fonseca Amador (AEPFCFA), que vostè coordina a Girona, hi ha jugat un paper rellevant. I ara, què?

—Continuarem treballant. L'esquerra necessita victòries. Deslliurar Nicaragua d'analfabetisme n'és una, i és molt important. Com assegura Orlando Pineda, que s'ha mantingut a la Cruzada des del primer any i ha potenciat el «Yo sí puedo», ens hem de mantenir fidels al model pedagògic de la revolució basat en la mobilització, la participació popular i la generositat, un plantejament tan senzill com aquell que diu que el poble educa al poble. És a dir: fer que la gent que sap ensenyi i la gent que no sap aprengui.

Carme Vinyoles i Pau Lanao
són periodistes.

Hi ha veus interessades que diuen que no hi ha ni dretes ni esquerres, però hem de ser conscients que estem en un moment d'agudització de la lluita de classes

reportatge

Segona de la cançó

Se n'han multiplicat les trobades, cada vegada hi ha més locals que organitzen glosades i moltes festes majors acaben a ritme de corrandes i garrotins. La glosa està més viva que mai. I tot gràcies a l'impuls de la gent jove, que ha descobert les alegries d'aquesta mena de poesia cantada. L'ha adoptada com una pràctica festiva. Com un joc d'improvisació que li permet dir la seva en plena llibertat.

joventut improvisada

>> *Públic de la Trobada
de Cantadors d'Espolla.*

FOTO: COR DE CARXOFA

Els joves han ressuscitat una tradició de la cultura popular catalana gairebé desapareguda

MARIA ÀNGELS CASADEMONT > TEXT

COR DE CARXOFA

>> *Un jove improvisa versos a la XII edició de la Trobada de Cantadors d'Espolla.*

En David, veí de Figueres, acompanya el cant d'en Ferriol amb la guitarra; l'Alba, d'Argelaguer, hi afegeix l'acordió.

«Per senyores i senyors van aquests versos humils i aquí estem els glosadors i aquí estem els glosadors a la vila de Bordils. Servidor que ara us entona per nom en Ferriol i jo vinc de Barcelona i jo vinc de Barcelona a la vila de l'handbol».

En Farri —així se'l coneix com a glosador— segueix versant:

«Hi ha quelcom que ens agermana i és un sentiment ben noble que ens agrupa com a poble que ens agrupa com a poble i és la llengua catalana. És el nostre compromís i tindrem la independència amb Mallorca i amb València amb Mallorca i amb València i amb la resta del país».

A la Margarida, que també és de Figueres, els nervis li fan espetegar els dits: falta ben poc perquè en Ferriol li passi el micròfon i li toqui a ella posar-se a improvisar versos rimats. El fet és que té bona part del poble de Bordils assegut davant seu pendent de què dirà.

Això de la glosa té les arrels a les cançons populars que la gent del camp cantava mentre feinejava. És una antiga tradició de la cultura oral catalana que vint-i-cinc anys enrere semblava que havia desaparegut. Només quedaven quatre o cinc avis que glosaven al País Valencià i a les Illes. Fa poc més d'una dècada, però, es va començar a recuperar i ara cada vegada és més

Vint-i-cinc anys enrere només quedaven quatre o cinc avis que glosaven al País Valencià i a les Illes

present arreu de Catalunya. I és que ja no és cosa de vells: és el jovent qui l'ha ressuscitat i se l'ha fet seva. Avui hi ha poques festes majors que en un moment o altre no facin cançó improvisada. També se'n fa als bars, als esplais, als actes festius al carrer... Ja sigui després d'un bon àpat o enmig d'una tertúlia de cafè, qualsevol excusa és bona per assegurar-se al voltant d'una taula i fer una glosada. A Bordils, per exemple,

>> *Trobada de Cantadors
d'Espolla a la 3a Escola
d'Estiu de Glosa, 2014.*

han aprofitat la sobretaula del dinar popular del Correllengua.

Més i més seguidors

Any rere any, són més els joves que topen amb aquesta manifestació cultural i en queden fascinats. Molts l'han coneguda sortint de festa amb els

amics, a concerts de grups de música com Pomada, De Calaix, Mesclat, Ensaladilla So Insistent... Sovint, també Miquel del Roig, Laietans i l'Orquestra Mitjanit n'incorporen a les seves actuacions. De Calaix, per exemple, ha popularitzat les nyacres pròpies de l'Empordà. Val a dir, però, que el cant improvisat ha anat agafant força sobretot a base del garrotín lleidatà. Altres melodies són les patacades de Cadaqués, les caramelles, les corrandes d'Osona i del Ripollès, les jotes de l'Ebre, les albaides valencianes, les mallorquines o les porgueres de Menorca. Sigui quina sigui la tonada, el cert és que quan n'escolten una els agrada.

Avui hi ha poques festes majors que en un moment o altre no facin cançó improvisada

Llavors passa allò que es llancen a fer una quarteta barroera d'estar per casa per jugar. I s'hi enganxen.

De fet, és la barreja de joc i llibertat d'opinió la que ha anat estenent la glosa els darrers anys. La gent jove hi veu una vàlvula d'escapament per expressar-se sense embuts, amb espontaneïtat. I fer-ho tant de forma crítica i reivindicativa com irònica, satírica o burlesca. Perquè, més enllà de satisfer aquella part pallassa que tots tenim, serveix per parlar del que està passant. D'ai aquest polític corrupte o ostres aquell banc que desnona, de sabeu què m'ha dit en Pepitu o de mireu quina una n'ha fet l'alcalde aquesta vegada. També permet destapar rumors i provocar la persona que seu al costat. Fins i tot dóna peu a expressions eròtiques i de festeig. Al cap i a la fi, la cançó improvisada és una conversa. Una conversa de les coses que ens envolten. La joventut se l'ha apropiada com una pràctica lúdica i festiva, per moure fressa, riure's els uns dels altres i riure's d'un mateix.

CASAL INDEPENDENTISTA EL FORN

>> Grup de joves fent una glosada al Casal Independentista El Forn, de Girona.

JOSEP MÚRCIA

>> III Mostra Nacional de Cançó improvisada de Sant Quirze del Vallès.

JOSEP MÚRCIA

AJUNTAMENT DE SANT QUIRZE DEL VALLÈS

>> Sobretaula de glosada a la III Mostra Nacional de Cançó improvisada de Sant Quirze del Vallès. A la dreta, joves d'institut improvisen versos a la III Mostra Nacional de Cançó improvisada de Sant Quirze del Vallès.

escenari, no és un espectacle on uns canten i els altres escolten. Canta tot-hom, tots participen», ha afegit en David. Només cal tenir alguna cosa a dir perquè, al seu parer, «cantar bé o tenir bona veu és secundari». Això no treu que requereixi un mínim domini del llenguatge i agilitat mental per rimar i bastir les peces amb la mètrica correcta. Posats a demanar, tampoc no està de més disposar d'una certa gràcia.

Tot s'aconsegueix practicant. Per això també s'ha començat a fer glosa a les escoles i als instituts: alguns professors s'han adonat del seu potencial pedagògic i no han dubtat a portar-ho a l'aula. Ara ja es fan competicions amb alumnes de primària i secundària. Fins i tot s'ha creat una escola d'estiu per formar els docents i compartir experiències

educatives. Tot plegat fa pensar que a la cançó improvisada encara li queden molts anys de joventut. D'aquesta segona joventut que viu a hores d'ara. Li toca el torn a la Margarida. En Farri li acaba de passar el micròfon. Tres segons mal comptats i arrenca:

No es tracta només d'improvisar versos: la glosa és una defensa de la nostra cultura i una mostra d'estima a la llengua

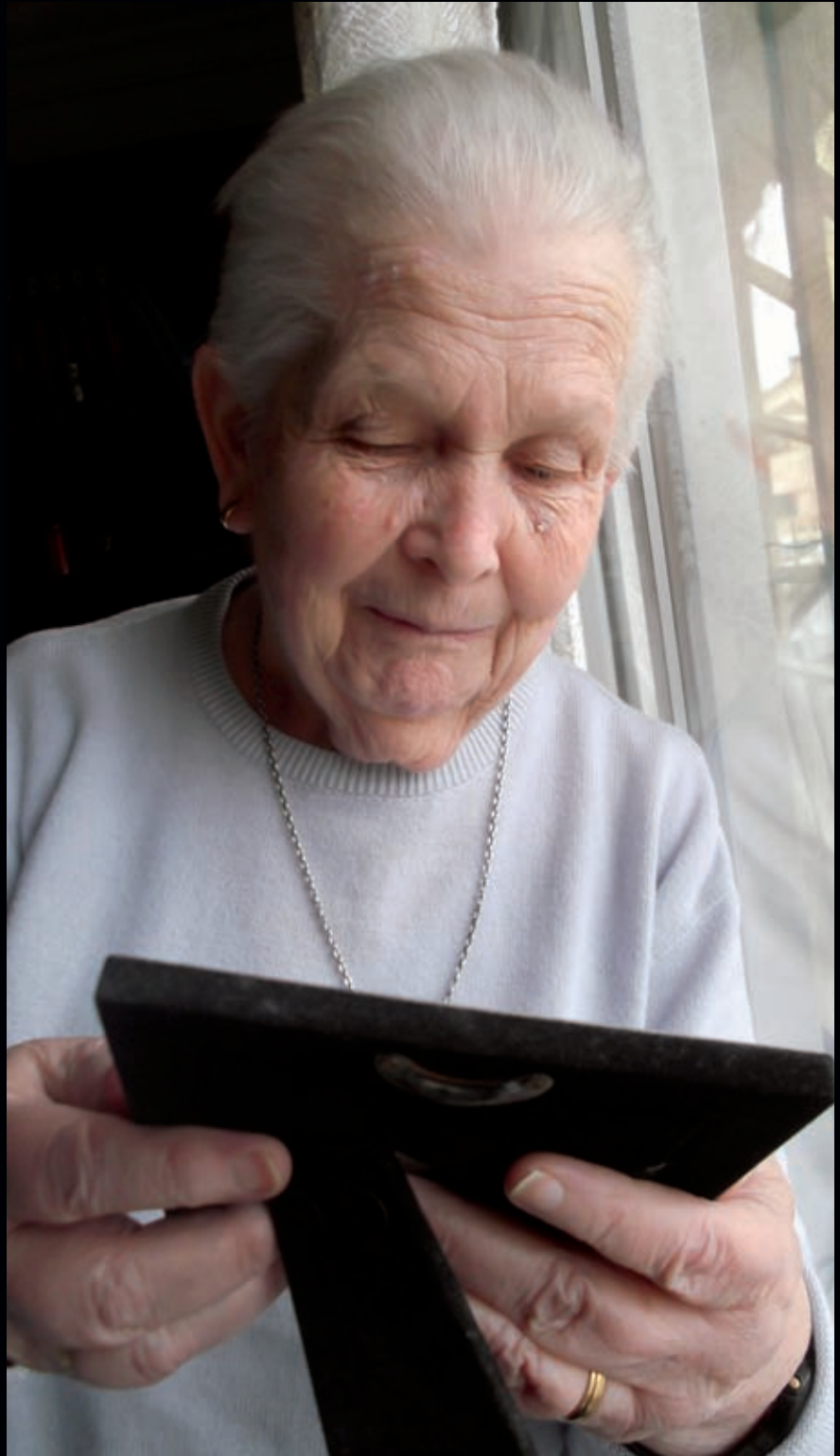
«Això és el que us vull cantar i és que el poble ho necessita. La nostra propera fita la nostra propera fita el 9N a votar.

I així seguiré glosant perquè el poble no s'ensorra perquè aquí el més important perquè aquí el més important és que la llengua corre».

La gent de Bordils s'aixeca de les cadires i vinga a aplaudir. I què vols: ha dit una veritat com una casa. No es tracta només d'improvisar versos: la glosa és una defensa de la nostra cultura i una mostra d'estima a la llengua. Una manera més de fer país.

Maria Àngels Casademont Maruny
és periodista.

La malaltia d'Alzheimer

CELESTE JUAN SANCHO

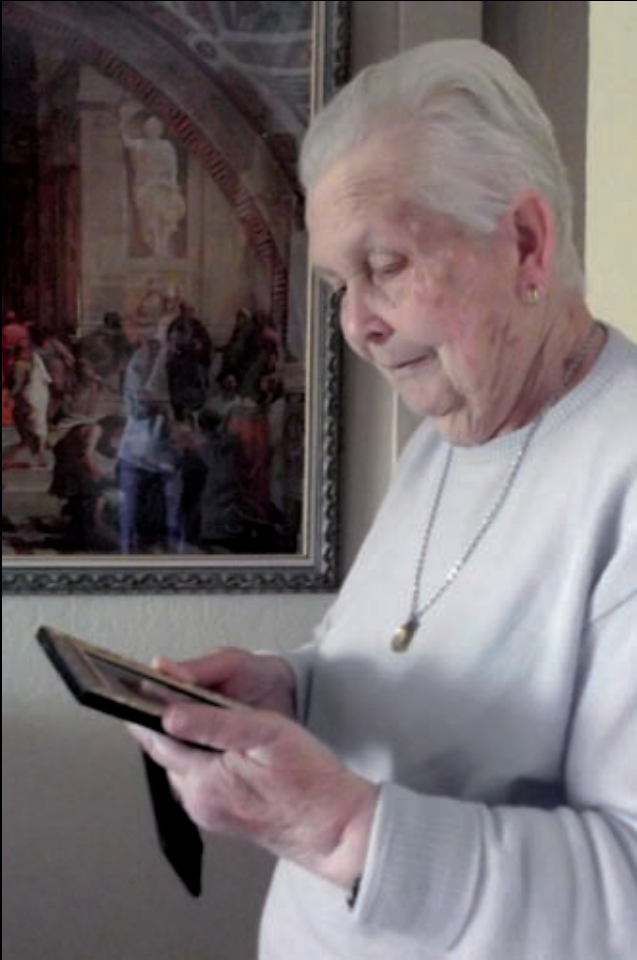
> TEXT I FOTOS

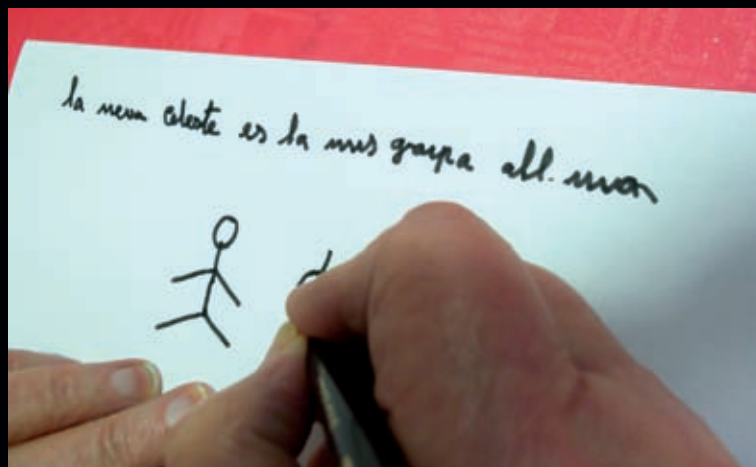
«La dona que apareix a les fotografies és ma iaia. Té 79 anys i pateix la malaltia de l'alzheimer des de fa uns dos anys aproximadament, una malaltia incurable, degenerativa i terminal.

Els primers símptomes que vam detectar-li afectaven les seves activitats quotidianes i la capacitat per recordar coses apreses, com

per exemple com fer els pastissos tan bons que sempre ens preparava per dinar els diumenges. Però ara ma iaia necessita ajuda per fer qualsevol cosa, i tendeix a plorar cada dia. El meu fotoreportatge mostra com la seva vida s'ha convertit en un autèntic trencaclosques i reflecteix les dificultats que se li presenten dia a dia. La meva idea era plasmar com se sent un malalt d'alzheimer i els familiars que l'envolten».

Un tossenc de soca-rel

Vicenç Esteban Darder, enciclopèdia vivent de la cultura popular de Tossa de Mar

La família Darder és una nissaga amb profundes arrels a Tossa que arrenquen de més de vuit-cents anys enrere. Ha tingut un pes específic en el desplegament de la vila en molts àmbits, la majoria de caràcter musical o cultural en sentit ampli.

JOAN DOMÈNECH I MONER > TEXT

El darrer representant de la família, i que constituïa, ell sol, una autèntica institució, va ser Vicenç Esteban Darder, que ha mort fa poc, el 17 de setembre de 2014, als 84 anys. Tossa ha quedat orfe d'una persona sàvia, extravertida, amable, entregada als altres sempre que feia falta. La seva saviesa destacava, sobretot, en el camp de la cultura popular. Era una enciclopèdia vivent per explicar llegendes, esdeveniments pretèrits, acudits, motius ancestrals, cantar cançons i recitar poesies. El seu cervell estava amarat d'història i d'esperit tossencs, tot i que, per ironies de la vida, no havia nascut a Tossa, ara veurem per què.

En Vicenç era fill de Libori Esteban Maqueda i de Roser Darder Marquès. El pare era carabiner i, durant el temps que va estar destinat a Tossa, va conèixer la que seria la seva esposa. Recent casats, va ser destinat al Masnou, al Maresme, i allà va néixer la primera filla, la Maria Esteban Darder, el dia 16 de juliol de 1926, encara ara vivent. De Masnou va ser destinat a Calonge, i allà el matrimoni va tenir la parellita: va néixer en Vicenç Esteban Darder, el

nostre protagonista, el 20 de juny de 1930. De Calonge van retornar un curt temps a Tossa, després van anar a Vilamaniscle i, finalment, a Figueres. En esclatar la Guerra Civil, Libori Esteban va ser enviat al front i allà va morir. La família, llavors, procurà tornar a Tossa, prop dels seus, per trampejar la situació i trobar més ajudes. Des de llavors, en Vicenç ja no se'n va moure.

Els seus oficis

De jove, va treballar a la barberia que la família tenia, des del temps del seu avi, al carrer de Sant Elm, prop de l'església. Un seu oncle, que portava l'establiment, feia alhora de corresponsal de banca. Amb el temps, el local de la barberia, renovat, es convertí en sucursal del Banc Central, i Vicenç Este-

ban passà a ser-ne el director. Hi treballà fins que es va jubilar.

Ell vivia a la casa número 11 del carrer de Sant Pere, que era just el de sota i es tocava, d'esquena, amb el banc. L'immoble li havia deixat el seu oncle i padrí Pere Darder Marquès. Aquella casa era com un petit museu i arxiu. La gent la coneixia per can Pere Jan —el nom del besavi d'en Vicenç— i tenia l'aspecte de la típica casa de la gent de marina que vivia una mica del mar i una mica de la terra. Tothom era un xic pescador i un xic terrassà. Quan visitaves en Vicenç a casa seva et sorprenia una imponent premsa antiga de vi que senyorejava l'entrada. En els darrers temps, però, passava un poc desapercebuda perquè en Vicenç, xacrós ja per l'edat, evitava haver de desplaçar-se massa sovint i havia instal·lat al voltant seu, en aquell rebedor on feia vida, tot de prestatgeries amb llibres, papers, programes, solfes i un llarg etcètera. En Vicenç tenia totes les novetats editorials. Dotat d'una bonhomia extraordinària, no gosava mai dir que no quan li proposaven l'adquisició d'alguna obra amb la qual podia impulsar el desplegament de la cultura catalana, i llibres i revistes i documents de tota

La seva saviesa destacava, sobretot, en el camp de la cultura popular. Era una enciclopèdia vivent per explicar llegendes, esdeveniments pretèrits, acudits...

>> *Vicenç Esteban Darder*
(*Calonge, 1930 - Tossa, 2014*).

mena s'apilonaven en ordenat desordre (!) damunt cadires, taules i altres mobles l'existència dels quals només s'intuïa com a element de suport. Fer la xerrada amb en Vicenç, en aquell ambient i sense pressa, impactava. En un sofà que tenia relativament pròxim hi guardava tot l'arxiu familiar de solfes. La família Darder havia constituït una institució musical a Tossa. Val la pena fer una repassada a la seva nissaga i demostrar el perquè d'aquesta activitat molt important en determinats moments.

Els avantpassats

El besavi matern de Vicenç Esteban va ser Pere Darder, conegut, com hem dit, com a Pere Jan, que alternava la feina de serraller amb la de terrassà i que era un reconegut capdancer del contrapàs. S'havia casat amb Antònia Rita Dellunder i Juher, coneguda com a Tona Rita, una dona de tremp, treballadora, enèrgica, que tot i ser de casa modesta havia aconseguit saber llegir i escriure, cosa no gaire habitual en aquells temps.

I és que, ja des de petita, s'havia hagut d'espavilar perquè la família havia quedat sense el cap de casa, el mariner Joan Dellonder, el qual, com tants petits herois d'aquella època de la marina vuitcentista catalana, havia mort en un naufragi, davant les costes de Florida, devorat —segons s'explica— pels cocodrils. La vídua, Rita Juher, i la filla, l'esmentada Antònia Rita, van haver d'obrir-se camí com van poder. Acostumada a fer seguir moltes coses, quan va estar casada amb Pere Darder l'Antònia Rita també

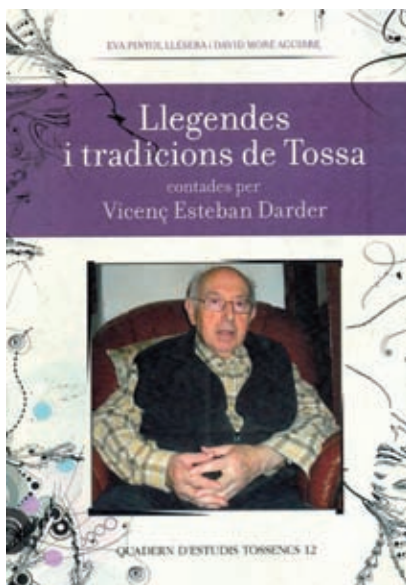
Dotat d'una bonhomia extraordinària, no gosava mai dir que no quan li proposaven l'adquisició d'alguna obra amb la qual podia impulsar el desplegament de la cultura catalana

va complementar els ingressos del marit portant una despesa per la qual van passar diversos estadants, un d'ells el músic de Castelló d'Empúries Narcís Frigola Fajula (1842-1892?). Frigola, un home llavors d'uns quaranta anys, pertanyent a una família de gran tradició i prestigi musicals, —amb organistes, mestres de capella, violinistes, compositors, directors d'orquestra, etc.— devia haver vingut cap a la Costa Brava sud atret pel desplegament econòmic que havia proporcionat la indústria naval i la del suro. A Tossa va començar donant lliçons particulars de música i, segons sembla, fou organista de la parròquia i va estar un temps contractat per l'Ajuntament per impartir ensenyament musical a la mainada. En moments de lleure, i per compensar el bon tracte dels dispesers, també va ensenyar música als fills de la família Darder Dellunder. En efecte, Pere Darder i Antònia Rita Dellunder havien tingut cinc fills: en Josep (l'hereu), en Vicenç, en Narcís, l'Enriqueta (que es va casar amb el taper Jaume Mont el 1876 i

a principi del segle xx va anar a viure a Extremadura, junt amb altra gent de la vila, per fer funcionar allà una fàbrica de suro de l'empresari tossenc Torrelles) i la Carmeta, que també es va casar amb un taper, Eusebi Moré Puig, el 1868, i, posteriorment, van anar a viure a Sant Feliu de Guíxols. Josep Darder Dellonder va arribar a tocar la tenora. Vicenç Darder Dellonder, el violí i la flauta, i componia tan seriosament que diuen que ningú volia tocar la seva música perquè era difícil. Narcís Darder Dellonder (1861-1934) fou el més actiu i prolífic. Tocava tota mena d'instruments, i el 1920 va fundar a Tossa una Escola de Música. Als anys trenta va crear l'anomenada Orquestra dels Petits, dirigida, després, pel seu fill Joan Darder Oliver, i encara, més tard, l'orquestra Mon-llor Jazz, amb els seus deixebles, alguns dels quals, passada la guerra, es van reagrupar per formar, l'any 1944, l'orquestra Turissa, que va durar fins al 1957.

Deixeble de Brosa

L'esmentat Vicenç Darder Dellonder, que es va casar amb Maria Marquès Camps, va ser l'avi de Vicenç Esteban Darder. Els gens devien fer el seu paper. En Vicenç, el que ara ens ha deixat, tampoc fou una excepció dins d'aquesta nissaga musical. Alguna nota devia aprendre dels seus familiars, però, sobretot, de petit, va rebre lliçons d'Antoni Brosa Vives, destacat violinista (la Canonja, Tarragona, 1896 - Londres, 1979), que passava llargues temporades a Tossa junt amb la seva família, població que, en aquells temps, pel fet de ser punt de trobada de molts estrangers, li servia de pont de contacte amb Anglaterra, gràcies, a més, a l'amistat que mantenia amb Robert Gerard (Valls, 1896 - Cambridge, 1970) i amb Josep Ricard i Matas (Barcelona, 1893-1978). Així, doncs, Vicenç Esteban tenia, també, formació musical i això explica la seva dedicació al cant formant part de la Coral Tossenca. La seva veu timbrada destacava, també, a l'arribada del Pelegrí, l'endemà de sant Sebastià, quan, a la porta de l'ermita dels Socors, llegia el salconduit amb la frase definitiva: «S'ha complert el vot». Ell mateix, a continuació, iniciava el cant dels Goigs del Pelegrí: «Ja s'ha complert el vot dels avis / i han perfumat tots els

>> *Eva Pinyol i David Moré han compilat les llegendes i tradicions de Tossa que explicava Vicenç Esteban.*

camins...». A les misses solemnes, també la seva veu destacava entre els components del cor parroquial. El dia de les seves exèquies, mentre estava encara de cos present, va ser emocionant escoltar la seva veu, en un moment de la missa, cantant «El noi de la mare». Algú va aprofitar, encertadament, una gravació que havia deixat feta. També havia format part dels Amics de la Música.

Membre actiu de la vila

En Vicenç, però, va fer moltes coses més que cantar. Va estar involucrat en els moviments culturals i socials destinats a divulgar el nom Tossa. Va ser membre, per exemple, del Centre d'Iniciatives i Turisme. El 1966 fou nomenat director del Museu Municipal de Tossa, una institució carismàtica que recull el record, sobretot, de l'època dels Marc Chagall i companyia, en què es parlava de la vila com de «pa-

La seva veu timbrada destacava a l'arribada del Pelegrí, l'endemà de sant Sebastià, quan, a la porta de l'ermita dels Socors, llegia el salconduit amb la frase definitiva: «S'ha complert el vot»

radís blau» i de «Babel de les Arts». En l'exercici d'aquest càrrec passà per algun mal tràngol, sobretot quan tingué lloc el robatori d'obres destacades de la col·lecció i hagué de moure tots els ressorts per recuperar les pintures sotretes. Afortunadament, aconseguí recuperar-les. Cessà de director l'any 2008. Va ser, també, fundador i director del grup de teatre Xixanet, l'activitat del qual va ser molt notòria entre 1970 i 1980. El 1982 va participar en la fundació del Centre d'Estudis Tossencs, entitat que, darrerament, encara presidia. El 1983 va ser dels interessats en la història que van contribuir a fundar el Centre d'Estudis Selvatans, una entitat similar a la tossenca però amb un àmbit comarcal i, per tant, més ampli.

Ens ha deixat un erudit

Fins a l'últim moment exercí d'erudit local i fou un referent per a qui volia saber coses de Tossa. Als darrers temps es movia amb molta dificultat. Pujar l'escala per anar a dormir li era un calvari. Per això feia tota la vida que podia a la planta baixa i convertia l'entrada de la casa en un rebedor on atenia els amics que, ara un, ara l'altre, s'anaven succeint per donar-li conversa i mantenir-li la il·lusió de viure. Però un dia o l'altre la naturalesa debilitada havia d'acabar fallant. Va morir solter i sense descendència directa. Fou acomiadat amb molta assistència d'amics a les cinc de la tarda del dia 18 de setembre i va ser enterrat al nínxol familiar, a la part antiga del cementiri municipal, aquella necròpolis curiosa que està enganxada, pràcticament, a l'estació d'autobusos, al costat de la qual, també, hi han construït el tanatori. El visitant que recorre les instal·lacions va passant davant les taquilles dels serveis de transport i va llegint les successives destinacions: Lloret, Girona, Barcelona... I, de cop, gira la cantonada i es troba amb un rètol: tanatori. És, de fet, el punt d'arrencada del viatge final. Aquest acudit li hauria fet gràcia, a en Vicenç. L'hi dedico com a pinzellada final d'aquest reportatge sobre la seva vida, al servei de Tossa i de la cultura.

Joan Domènech i Moner
és historiador.

Vint anys revifant vides

Les comarques gironines són un referent en l'àmbit de la salut mental. Ja en temps de la Mancomunitat, que va construir dos pavellons al «sanatori» de Salt, es va crear un patronat de malalts curats, que alguns consideren l'inici de l'assistència psiquiàtrica externa, «extramurs», a Catalunya. En aquests moments que acabem de celebrar els 100 anys de la Mancomunitat i que en fa 20 de les primeres experiències de desinternament de l'etapa democràtica, ens sembla que val la pena parlar-ne i recordar-ho.

Les iniciatives modernitzadores esmentades es varen interrompre durant el llarg i gris període franquista, que va retornar al model manicomial tradicional. Amb l'arribada de l'etapa democràtica s'inicia un procés per repensar i transformar el «Manicomi de Salt» fins a convertir-lo en l'actual «Parc Hospitalari Martí i Julià», en record precisament del psiquiatre que va desenvolupar, per encàrrec de Prat de la Riba, la planificació de l'assistència dels malalts mentals a Catalunya. Segurament, aquest canvi de paradigma tan gran va esmorteir una altra iniciativa coetània que anava en la mateixa direcció: el desinternament de malalts i la seva integració a la comunitat, experiència que es va iniciar amb un primer grup que va anar a viure en un pis, l'any 1995. Avui aquesta iniciativa està plenament consolidada i ja són quasi vuitanta les persones que viuen en la comunitat d'una manera autònoma amb un acompanyament professional. L'any que acabem d'acomiar s'han tret d'hospitalització més de cent trenta usuaris, la majoria dels quals es passaven mitja vida ingressats.

Algunes d'aquestes persones portaven molts anys tancades. Mentre escric, no puc evitar recordar algunes que vaig conèixer, com en Josep, que, mentre fumava sense parar, m'explicava que el seu pare era borratxo i el maltractava de petit, que des dels 16 anys tenia al·lucinacions, veia coses terribles, i llavors varen començar els ingressos hospitalaris; tot i que va continuar a casa seva, feia un parell d'anys que quasi no s'aixecava del llit, sempre anava en pijama, i portava una vida sòrdida i aïllada. O la Núria, que aparenta uns cinquanta anys, tot i que en deu tenir força menys, quan em confessava amb tristesa una infantesa de maltractes i abusos físics i sexuals per part de la família, que varen continuar amb el marit, del qual s'ha separat, i amb el qual va tenir dos fills; consumeix al-

cohol i tabac, i encara es torna agressiva quan se li posen límits. També penso en l'Ester, que havia viscut força anys al carrer i que m'explicava anècdotes de quan estudiava una carrera i de la vida benestant que portava. Ara és obesa i va molt deixada. És incaaç d'autocuidar-se pel que fa a la higiene, el menjar o la medicació. Tots tres ara fan una vida normalitzada, autònoma i digna, amb el corresponent suport i acompanyament. En Josep ja viu independent en un pis i va a veure la seva mare al geriàtric un cop a la setmana. La Núria, als matins, va al centre de dia i a la tarda al club, ubicat al centre social de Sant Narcís. I l'Ester cada dia va a treballar a un centre especial de treball i viu en una llar residència, tot i que de tant en tant marxa i es passa tot un dia a Figueres passejant pel carrer per recordar vells temps, i parla molt amb els policies, perquè quan vivia al carrer eren les persones amb les quals més es relacionava i li agradaven... a vegades fins i tot la conviden a cafè.

Tot això ha estat possible perquè un grup de professionals compromesos han cregut en les persones i en les seves capacitats, i perquè una institució va donar ple suport a aquestes iniciatives i va optar per un model comunitari d'inserció. No menys important és el paper de la mateixa comunitat, ja que sense la seva comprensió i sensibilització no és possible la inclusió. Entre tots, han fet possible refer vides trenca- des per la malaltia, l'exclusió i l'estigmatització.

La llavor de la paraula

Josefina Pons i Puigcorbé, una poetessa per reivindicar

Per què escrivim poesia? Potser per omplir un buit, satisfer una mancança, poblar de forma momentània el camí insalvable entre la realitat, sempre migrada, i el desig, tothora inabastable.

RAMON ALABAU > TEXT

ARXIU FAMILIAR > FOTOS

Respirar és imprescindible, parlar és necessari, escriure és tot un luxe.

Carles Bau.

Josefina Pons i Puigcorbé nasqué a Palmerola (Ripollès). Filla de moliners, molt aviat es traslladaria a Moià, on viuria fins la seva mort, el 18 d'octubre de 2012. Atrreta pel fibló indefugible de la poesia des dels dotze anys, cursà els estudis de professorat de català a Òmnium Cultural de Manresa i rebé, a l'inici del seu quefer poètic, l'empremta de l'insigne professor Josep Ruaix i Vinyet i la influència de Josep Colet i Giralt, formador de poetes. Dotada d'una força de voluntat imbatible, obtingué una quarantena de premis literaris, aconseguí el mestratge als Jocs Florals de Barcelona de 1996 i als Jocs Florals de la Ginesta d'Or de Perpinyà de 1998, i veié publicats quatre poemaris: *Tremuja de versos* (1990), *Nadals de llum* (1995), *Espiga sonora* (2005) i *Ploma d'endreces* (2007).

Josep Ruaix, responsable del pròleg del seu primer llibre, diu de l'autora: «Per a mi, la poesia de Josefina Pons té l'encís de l'ànima femenina: aquella sensibilitat peculiar per descobrir el

detall, per detectar un sentiment esmunyedís, per valorar la persona, per polsar el batec de la vida, per il·lusionar-se, per somniar...». D'altra banda, Josep Colet ens convida i ens engresca a llegir-la: «I així ens deixa la poeta: trasbalsats, emocionats, admirats i exultants en recordar tots els poemes del llibre. Un llibre que, en el darrer vers, es farà rellegir perquè, a cada nova lectura, assolirem un grau més alt de melangia o felicitat. I si som afeccionats als fonaments de la preceptiva poètica, anirem descobrint mil i una filigranes estructurals en les seves composicions». Finalment, Florenci Crivillé i Estragués, amic personal de Josefina i autor del pròleg del seu darrer llibre, sentència: «La paraula excel·leix, pren

Dotada d'una força de voluntat imbatible, obtingué una quarantena de premis literaris

>> *Josefina Pons i Puigcorbé (Palmerola, 1941 - Moià, 2012).*

forma màgica i innovadora per reivindicar un atansament a les petites coses que també mouen el món i aporten sentit harmònic al fer i desfer de cada dia. La precisió del llenguatge poètic, sovint impregnat amb reflexos de sentiment cristià, esdevé un batec essencial i personal, teixit de coratge i d'esperances, que pretén amorosir els cantells del dolor o ultrapassa la càrrega literària fins a deixar-nos entrar en replecs escondits d'una extraordinària bellor».

>> A l'esquerra, Tremuja de versos, de Josefina Pons, i, a la dreta, casa Molí de Capdevila (Palmerola).

La temàtica de la seva poesia compon un ventall variat i acolorit. Canta l'encís de la vida rural («M'apar un gran castell la humil cabana»), la identificació amb la natura («Vull ser brancal d'avet o brot de farigola»), els mesos de l'any («El gener que dalt dels serrats estén la mantellina; el maig que ressuscita sembrant colors de llum en cada brot; el desembre quan se't gela l'heura, calla el verdum i per la carena s'enfila el fum d'una barraca de gent que brega»), la vellesa («Jo, ja ho sabeu, sóc arbre sense fulles, estiu mig revellit que es fa tardor») i l'acceptació de la mort («No has estat mai la vella de mal nom que arriba amb mala fe i alça la dalla: ets barca de bon port, ho sap tothom»). Escriu també poemes d'amor, un sentiment nodridor («Per l'escala del temps, quan la fosca em prenia vas donar-me claror») i tutelar («No tinc por de l'alba si tu ets estrella»). Esdevé el leitmotiv d'algun dels seus haikus: «Dius: "Estimar-te..." / Quina pluja de roses / plenes d'espines». No oblida tampoc personatges cabdals de la nostra cultura, com Pompeu Fabra («Sento tanta vergonya de tenir-lo tan lluny!») o Víctor Català («Mentre galopen segles tu dormiràs el son voltada de gavines, de veles i el non-non que et xiulen les onades, record d'una nadala»).

Compon poemes per als membres de la seva família, ja sigui el record fecund de la infantesa al costat del pare

enyorat («Qui pogués amb el temps retornar a l'albada primera, aquell niu tan teixit de brancam de la vostra tendresa»), la celebració meravellada de l'espòs («Com tot pagès que brega, saps què és el pedregam i la collita certa, i saps obrir el portal a tots aquells que cerquen a cercar del teu mas flassada i bona llesca») o la pèrdua sobtada del germà («Compartíem les minses benaurances: poc de tot, prou per viure i estimar»). Tanmateix, tothom té lloc dins la seva obra: un dansaire de sardanes, les puntaires del poble, el grup Quicarella poètic, la seva professora d'infància, un banderer dels Tres Tombs, una companya d'hospital, una bibliotecària... Escriu també molts poemes de circumstàncies per a tot un munt de gent que ella estima: amb motiu d'un casament, d'una primera comunió o d'una defunció.

En els seus poemes, hi trobem tota mena de tons. L'alè líric («Sóc pou i al

brocal hi filen aranyes de dissort»), l'embat patriòtic («Anys ha que callen els pobles, ja són muts els vilatans; les pedres d'aquesta terra ho diuen amb mots prou clars»), el gest reivindicatiu («Catalunya no és completa sense les terres del Nord»), el deix reflexiu («Assaguda al bassot del meu molí vaig molinant preguntes i respostes»), el consell pragmàtic («No creguis, pinsà novell, en cap poma camosina, que t'enganyarà amb la pell massa tendra i massa fina») o el neguit existencial («Quan podem, Senyor, somriure al maig quan el núvol de juny ens amenaça?»).

La Josefina ja no hi és, però resten les seves paraules, la seva dèria vital, la seva passió més pregona. Així ho afirmava: «Si fos un rei, / el meu tron donaria / per un poema».

«De rimes vaig teixint un cobrellit per somiar les nits de l'esperança», es consolava la poetessa. Amb emoció, sensibilitat, delicadesa, imatges càlides, rigor formal, mètrica, cadència i musicalitat, ens convoca a vèncer el fatídic *spleen*, tal com Baudelaire somiava aconseguir-ho: «Ben de matinada canta i sigues lliure, ben de matinada pren vaixell i somni i, a la teva vida, posa-li unes ales».

Per què escrivim poesia, ens preguntàvem. Potser per fer la realitat més intel·ligible i el món més habitable.

Ramon Alabau és professor.

La temàtica de la seva poesia compon un ventall variat i acolorit. Canta l'encís de la vida rural, la identificació amb la natura, els mesos de l'any...

La pedra seca a les nostres comarques

Pinzellada d'un ric patrimoni que cal preservar

Les construccions en pedra seca constitueixen una riquesa i un patrimoni etnològic que s'hauria de preservar per tal de salvaguardar una part de la nostra història i del paisatge tradicional del nostre territori.

JOAQUIM MONTURIOL I SANÉS
I ELOI DOMÍNGUEZ I PORTABELLA > TEXT

El maig de l'any passat va tenir lloc, a les Preses, la VII Trobada d'Estudi per a la Preservació de la Pedra Seca als Països Catalans, i aquest any s'ha publicat un volum monogràfic amb les actes de la Trobada gràcies a la col·laboració entre el Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca i l'Ajuntament de les Preses. Aquesta trobada biennal es va celebrar, per primera vegada, a la Garrotxa, i va servir per obtenir una visió actual de les accions realitzades als territoris de parla catalana per preservar les construccions fetes amb pedra seca. Cal dir que aquest riquíssim i ancestral sistema constructiu esdevé un autèntic patrimoni arquitectònic i cultural que entre tots tenim l'obligació de preservar.

El progressiu abandonament de les zones rurals i dels sistemes tradicionals d'explotació de la terra han comportat, a la vegada, l'abandonament i la destrucció d'una part important d'aquestes construccions fe-

tes amb pedra seca: parets, escales, barraques, bufadors, abeuradors, amagatalls, baixants, clapers, esponges, fites, marges... Una llarguíssima llista de construccions que han modelat el paisatge per poder-lo aprofitar per al cultiu, la pastura, etc. A poc a poc, la vegetació ha anat cobrint, esbotzant o esborrant l'obra d'uns arquitectes sense carrera que havia perdurat durant segles. La mà descontrolada de l'home actual també ha estat una de les que més ha contribuït a aquesta destrucció, de vegades de manera irreversible.

A poc a poc, la vegetació ha anat cobrint, esbotzant o esborrant l'obra d'uns arquitectes sense carrera que havia perdurat durant segles

SANTI PLANÀ.

>> Barraca en una de les artigues del Bosc de Tosca, a les Preses.

Aquest sistema constructiu consistent a apilar les pedres unes damunt les altres sense cap tipus de material d'unió és dels més antics i naturals que es coneixen, utilitzat ja en època prehistòrica. El trobem al llarg dels segles i arreu del món. Ara bé, és cert que hi ha determinades zones on, per les característiques orogràfiques, les construccions amb pedra seca són més abundants que en d'altres. A les comarques de Girona, trobem diversos punts on hi ha profusió de construccions de pedra seca. Si bé la trobem arreu, fins i tot a

>> *Barraca d'en Garrigàs, a Vilajuïga, després de la seva restauració.*

la plana, cal destacar alguns espais que en concentren més quantitat per quilòmetre quadrat.

Darrerament, gràcies a l'interès d'entitats diverses i a la pressió popular, en alguns municipis s'han anat realitzant diverses intervencions encaminades a protegir, recuperar i difondre aquest patrimoni. En alguns casos s'han fet intervencions puntuals de recuperació o preservació. En d'altres, s'ha treballat per incloure la protecció d'aquest patrimoni en els respectius plans urbanístics o bé declarant-los Bé Cultural d'Interès Local.

El Parc de Pedra Tosca

Un dels espais naturals amb un tipus de construcció amb pedra seca únics al nostre país és, precisament, el Bosc de Tosca. Aquest espai, que abraça una part dels municipis de les Preses i d'Olot, i que es troba dins el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, presenta una important quantitat de construccions amb pedra seca. Ara bé, la característica que el fa especial és que

es tracta de material d'origen volcànic, especialment pedra tosca i basalt. Com sempre, fins a finals del segle xx, l'home ha utilitzat el material que ha tingut més a mà. La voluntat d'aprofitar per al conreu un terreny absolutament erm i ple de roques volcàniques, fruit del modelatge que havien deixat, fa milers d'anys, els corrents de lava dels volcans garrotxins —principalment del volcà de Puig Jordà— va fer que s'artiguessin petites parcel·les del territori delimitant-les amb les mateixes pedres que calia treure del terreny destinat al petit con-

reu. El resultat del treball pacient dels petits pagesos al llarg dels segles és un mosaic espectacular amb quilòmetres i quilòmetres de construccions fetes amb pedra volcànica. Si bé una part fou destruïda amb el creixement urbanístic dels dos municipis, encara en podem observar un percentatge molt important i amb un recorregut senyalitzat, i avui obert al públic, amb el nom de Parc de Pedra Tosca. Aquesta iniciativa ha esdevingut un reclam turístic importantíssim per als municipis de les Preses i d'Olot.

Altres intervencions recents a les nostres comarques són les que han tingut lloc a municipis com Vilajuïga i Biure (Alt Empordà), Torroella (Baix Empordà) o Vallfogona (Ripollès). La voluntat d'alguns ajuntaments ha estat preservar aquest patrimoni i vetllar per la seva recuperació i tractar-lo com un element de reclam turístic i cultural, i no pas com un element que fa nosa o que tenim oblidat i que es va degradant per moments.

En aquest sentit, una bona iniciativa ha estat la de l'Ajuntament de Vilajuïga,

El resultat del treball pacient dels petits pagesos al llarg dels segles és un mosaic espectacular amb quilòmetres de construccions fetes amb pedra volcànica

SANTI PLANÀ.

que ha creat el Parc Agrícola i de Pedra Seca de Comes Tortes, i que ha sumat la iniciativa pública amb la col·laboració privada, la qual ha cedit una part dels terrenys que s'han recuperat per a l'agricultura, la ramaderia i el gaudi turístic en general. Això ha comportat recuperar quatre quilòmetres de camins, parets de feixa o travessera, dòlmens i barraques diverses de pedra seca. Però, de manera molt especial, ha comportat la neteja d'un territori que corria perill permanent d'incendi i la recuperació i restauració. És una manera diferent de recuperar un paisatge i un patrimoni ancestral per a la producció agrícola i ramadera i per al gaudi del poble i reclamar de visitants d'arreu.

Molts altres ajuntaments de la mateixa comarca han fet petites intervencions de diversa mena, si bé encara cal una conscienciació molt més important per adonar-se de la importància i, sobretot, del potencial turístic que pot tenir aquest patrimoni, tan abundant a l'Empordà, en un futur proper. Un dels municipis amb més metres lineals de paret seca, de clapers (clopers) o de barraques és Cadaqués, una vila

>> Barraca derruïda en primer terme i altres barraques i clopers a la zona de Punta Prima de Cadaqués.

que fins avui només s'ha centrat a difondre la bellesa marítima i costanera però que té, en la pedra seca, una mina per descobrir i, sobretot, per recuperar abans que sigui massa tard. Pot ser una eina sostenible per atraure un turisme cultural molt respectuós amb el territori i disposat a conèixer la història d'un poble molt arrelat al seu mar i al seu rocós territori que, seguint la tradició del nós amb nós, havia sabut aprofitar fins a l'últim pam de terra per plantar un cep.

Potser l'interès per l'agricultura ecològica i pels productes de qualitat contribuirà, en part, a la recuperació de vinyes i olivars i, de manera indirecta, de les construccions de pedra seca.

Pel que fa a les comarques de muntanya podem esmentar els esforços re-

alitzats al petit municipi de Vallfogona del Ripollès, amb només 230 habitants, que ha volgut recuperar camins, parets seques o, fins i tot, la Teuleria del Pinetar de l'Obra. En aquesta tasca van participar gran part dels veïns del poble, conscients que no només contribuïen a dotar el poble d'un nou focus d'interès cultural i natural sinó, sobretot, conscients que així col·laboraven a mantenir viva la memòria de la seva història i la ingent tasca realitzada pels seus avantpassats.

En el futur proper ens caldrà seguir treballant per reclamar i vetllar per la protecció d'aquestes construccions que han modelat el nostre paisatge durant tants segles i que han estat una manera sostenible d'aprofitar la terra.

**Joaquim Monturiol i Sanés
i Eloi Domínguez i Portabella**
són filòlegs.

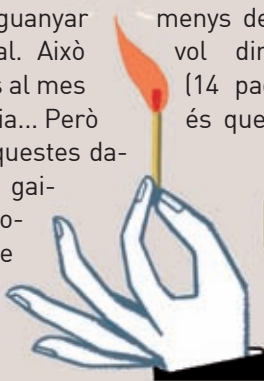
Per saber-ne més:

<http://wikipedra.catpaisatge.net>

Un dels municipis amb més metres lineals de paret seca, de clapers (clopers) o de barraques és Cadaqués

Mileuristes

«Els salaris pugen per als rics i baixen per als més pobres». El titular que acompanyava les explicacions de l'economista Josep Maria Gay de Liébana sobre l'evolució dels sous durant els últims anys era prou explícit com per no haver d'afegir-hi gairebé res més. Aquest economista conegut a casa nostra, on ha col·laborat i participat en diferents ocasions en actes a la Universitat de Girona, feia palesa una realitat que malauradament molts gironins ja coneixem sense que cap expert en la matèria ens n'hagi de donar explicacions. És a dir, que han baixat els sous més baixos, mentre que han pujat els més alts. Del que potser no som tan conscients és que un de cada tres gironins declara guanyar menys del salari mínim interprofessional. Això vol dir 9.034 euros l'any, o 645 euros al mes (14 pagues) o encara no 21 euros al dia... Però és que, per si no n'hi ha prou amb aquestes dades, encara queda que gairebé la meitat dels gironins són mileuristes. De manera que al voltant de 140.000 dels poc més de 300.000 que fan la declaració de la renda declaren cobrar menys de 1.000 euros mensuals. Cal puntualitzar que aquests números surten de l'últim informe anual de l'Agència Tributària, i que probablement més d'un i més de dos pensaran que la realitat és una altra, que no sempre es declara tot, que es cobra d'aquí i d'allà, que ja se sap... I segurament qui pensi

Bretxes salarials

Les mateixes dades d'Hisenda ens confirmen que a les nostres comarques també hi ha moltes diferències salarials entre sexes, evidentment favorables als homes. Per posar només l'exemple d'un parell de sectors, les gironines que treballen al comerç declaren un sou mitjà de 13.000 euros anuals, un 45 % menys que els seus companys de sexe masculí, que declaren un sou de 19.000 euros. En el cas del sector bancari, elles declaren un sou anual mitjà de 26.400 euros, un 30 % menys que els 34.300 euros que declaren ells.

això té part de raó. Però el dia a dia, el nostre entorn més o menys proper, ens permet comprovar que la realitat no és tan radicalment diferent d'aquest panorama de *mileurisme* que ens envolta. No fa ni deu anys de l'aparició d'aquest neologisme. En aquell moment va servir per definir el col·lectiu de joves sobradament preparats que no cobraven ni mil euros al més per feines que estaven per sota de les seves capacitats. De manera que formar part d'aquest col·lectiu era, a més d'una lacra, molt frustrant. Amb els anys i la crisi, ser mileurista ha perdut el to despectiu que tenia inicialment i ha incorporat perfils laborals que ni de bon tros estan tan ben preparats com aquells primers mileuristes. Ara trobaríem moltes persones que frisaríen per ser-ho. Això voldria dir que com a mínim tenen una feina, encara que sigui mal pagada. I avui frisaríen no només els joves, que pateixen de valent i veuen com cada vegada s'amplia més l'esclatxa laboral i salarial amb la generació anterior. Sempre ens quedarà el consol que en el moment d'escriure aquest article s'acaba d'aprovar que el salari mínim augmenti ni més ni menys que... tres euros al mes!!!

patrimoni

Les Vies Braves

Aquests itineraris marins permeten vorejar el litoral de la Costa Brava nedant o fent *snorkel* en aigües obertes

Una desena de trams permeten recórrer la Costa Brava per mar, des de l'estiu passat. Destinades a la pràctica d'activitats esportives, lúdiques i pedagògiques, les anomenades Vies Braves són un projecte pioner a tot el món. L'objectiu és arribar a crear 25 itineraris a 20 municipis, un total de 30 quilòmetres de litoral de la Costa Brava, l'any que ve.

NADEIA BALSALOBRE > TEXT

ARXIU VIES BRAVES > FOTOS

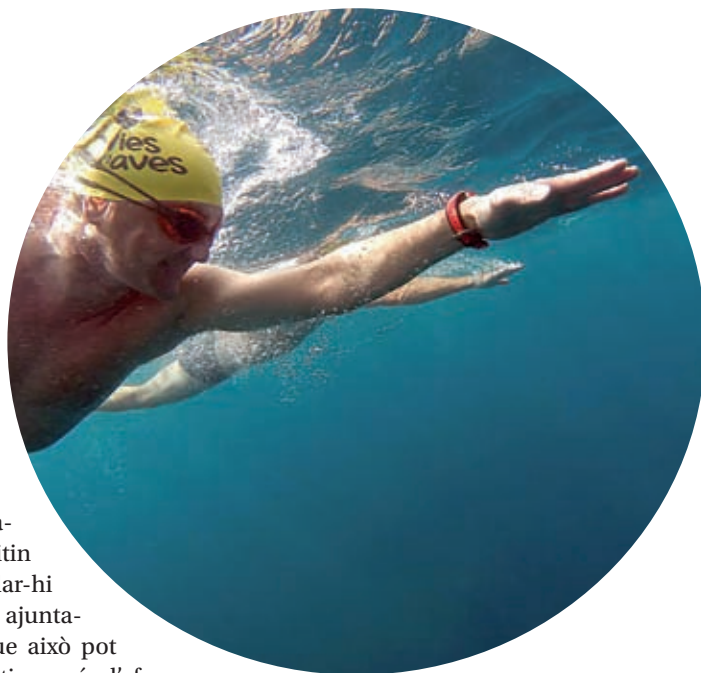
Són camins de ronda, però dins del mar: hom pot anar d'una platja a una altra resseguint el litoral per l'aigua, a través de camins delimitats per boies. D'aquesta manera es pot fer esport i gaudir alhora del paisatge submarí. Actualment es poden recórrer 13,7 quilòmetres a través d'una desena d'itineraris delimitats, de no més de dos quilòmetres de llargada i amb diferents nivells de dificultat, que transcorren paral·lels als camins de ronda de set municipis: Lloret de Mar (1,2 km), Sant Feliu de Guíxols (1,6 km), Platja d'Aro (2 km), Calella (dos trams d'1 km i 1,2 km), l'Escala (2 trams d'1,2 i 1,5 km), Roses (1,8 km) i Llançà (1,2 km); i hi ha també un tram d'aigua dolça, a l'estany de Banyoles (1 km).

Demanda popular

Les Vies Braves neixen de forma espontània, en un context d'auge dels esports *outdoor* —concretament del triatló i de la natació en

aigües obertes— i de creixement de la cultura de l'oci i de l'esport. Ha estat la mateixa gent que neda al mar que s'ha adreçat a les administracions locals dels seus pobles per demanar que els habilitin un espai per nedar-hi en condicions. Els ajuntaments han vist que això pot ser un reclam turístic, a més d'afavorir la pràctica de l'esport. El 2013 se'n va fer una prova pilot a les platges de Palafrugell i Sant Feliu de Guíxols, i va resultar un èxit.

Són camins de ronda, però dins del mar: hom pot anar d'una platja a una altra resseguint el litoral per l'aigua

>> *Nedadors per les Vies Braves.*

Com a ambaixador de la Costa Brava —figura creada pel Patronat de Turisme de la Costa Brava i Pirineu de Girona per a la promoció del territori a través de personatges de les comar-

>> *Un dels trams que ja es pot recórrer de les Vies Braves.*

ques gironines que són coneguts en determinats àmbits— i com a nedador reconegut, alguns ajuntaments van preguntar a Miquel Suñer el seu parer sobre aquesta iniciativa i van demanar-li assessorament en aquest sentit. «Jo de seguida hi vaig trobar tot l'interès: per fer una promoció de l'esport que estimo, per apropar la gent al mar —als del municipi mateix i als de fora— i a més perquè és una manera de poder viure de cares al mar i fer-ho de forma respectuosa». Així va ser com Suñer es va embranchar en el projecte de creació de les que batejaria com a Vies Braves. L'ultranedador gironí, que ja té experiència en la gestió de grans projectes (les seves pròpies travessies), va associar-se amb l'empresa TechnojetSwim, i junts van presentar el projecte de Vies Braves al Patronat de Turisme Costa Brava Pirineu de Girona. El Patronat s'hi va interessar de seguida, perquè és una iniciativa que promou el territori. També va rebre el suport de Dipsalut, en tant que projecte promotor de salut. Amb el finançament —públic i privat— necessari, el projecte ha pogut tirar endavant i «ha servit per posar una mica d'ordre als itineraris, ja que al principi els de Sant Feliu en deien canal aquàtic, els de Palafrugell carril de natació... ara ho hem pogut homogeneïtzar», explica Suñer.

Amb aquest projecte, aquest nedador reconegut mundialment fa realitat una de les seves aspiracions: exportar la seva filosofia de vida i afavorir que altres nedadors puguin emocionar-se nedant al mar de la mateixa manera que ell ho fa.

Activitats esportives, lúdiques i pedagògiques

Els ajuntaments s'encarreguen de l'abalisament de les seves platges, mentre que els impulsors de les Vies Braves proposen i dissenyen els trams —Miquel Suñer hi va a nedar personalment— i els assessoren en tot el procés. S'ocupen també de la promoció, la senyalització i la dinamització: uns cartells gegants informen de les característiques dels traçats i inclouen consells d'ús i de seguretat, que poden ser molt útils, tenint en compte que en aquests trams marins no hi ha vigilància de socorrisme. A través d'un conveni, el departament de biologia de la UB aporta

en aquests cartells informació sobre la biodiversitat del fons marí que es pot trobar a cada tram. Una biodiversitat molt rica en aquesta nostra zona de costa. Tal com diu Miquel Suñer, «veiem el mar com un simple llençol blau, però quan fiques el cap dins de l'aigua allà sota hi ha tot un món». La Costa Brava és l'enclavament ideal per establir-hi aquest tipus d'itineraris, per les seves característiques abruptes i pel gran atractiu del seu fons marí. Però la idea és poder arribar a exportar aquest producte i adaptar-lo a d'altres litorals.

Durant l'estiu, cada setmana un monitor ensenya a nedar en aigües obertes de forma gratuïta a les platges de la Costa Brava. Són persones que han rebut formació dels impulsors del projecte i que actuen de dinamitzadors.

Les Vies Braves estan en funcionament durant l'estiu, fins al mes d'octubre, excepte la de l'estany de Banyoles, que és oberta tot l'any.

Nadeia Balsalobre
és periodista.

Per saber-ne més:

<http://www.viesbraves.com>

«Veiem el mar com un simple llençol blau, però quan fiques el cap dins de l'aigua allà sota hi ha tot un món»

Miquel Suñer i el mar

És el primer nedador català i el 53è del món que ha aconseguit la Triple Corona

La Triple Corona és un dels guardons més importants de la natació en aigües obertes i que distingeix aquells que superen les tres travessies més prestigioses del món —el canal de la Mànega (50 km), l'illa de Manhattan (55 km) i el canal de Catalina (35 km)— sense neoprè.

NADEIA BALSALOBRE > TEXT

Va néixer a Girona el 1977 sota el signe d'Aquari. És enginyer tècnic en telecomunicacions i màster MBA. Solter. Confessa que llegeix poc, tot i que està al dia de l'actualitat, i que és *antifutbolero*. Practica esport a la natura i, sempre que pot, en contacte amb el mar. Dorm set hores i segueix una dieta rica i equilibrada. El seu plat preferit són els ous ferrats i calça un 45. A la pregunta «independència ja?», respon: «Rotundament!». Amb set anys es va incorporar a l'equip de natació de competició del GEiEG, i des de llavors no ha parat de nedar. Ha creuat l'estret de Gibraltar (2008), el canal de Menorca (2009), el canal de la Mànega (2010), ha fet la volta a l'illa de Manhattan (2011), ha creuat el canal de Catalina, als EUA (2012) i ha fet la travessia Tenerife - La Gomera (2013). El mar li transmet vida, llibertat, respecte, contacte íntim amb la natura, meditació i introspecció. Miquel Suñer explica les seves vivències en el llibre *48 braçades*.

Miquel Suñer es va plantejar el 2008 creuar l'estret de Gibraltar, coincidint

amb una crisi existencial: després d'haver complert el camí marcat —estudiar, fer un màster, entrar a treballar en una gran multinacional, tenir una hipoteca, etc.—, es va plantejar: i ara què m'espera? Això és tot? A més a més, patia un buit motivacional, esportivament parlant. Tot plegat el va portar a fer un treball d'introspecció: «Em vaig adonar que nedar m'ho donava tot i que, si ho combinava amb viatjar, amb fer activitats a la natura i amb una bona gestió de la comunicació, podia desenvolupar una nova activitat».

Suñer explica que va apostar per creuar l'estret com a primera experiència en aigües obertes perquè és una de les travessies amb més història. Un gironí i una olotina en van ser els pioners al nostre país, als anys cinquanta. Quan ho van fer ells no existia el neoprè. El

Nedar al mar de la manera com ho fa Miquel Suñer va més enllà de l'esport. És una filosofia de vida. És una evolució personal

MARINA ABRAS

>> *Miquel Suñer.*

neoprè ha popularitzat la natació en aigües obertes perquè representa una ajuda, manté la temperatura corporal i proporciona més flotabilitat. A les travessies internacionals estava prohibit

>> *Miquel Suñer fent snorkel.*

l'ús del neoprè, per mantenir l'esperit purista, de ple contacte amb la natura, com ho van fer els primers pioners. Això va acabar de convèncer Suñer: «Nedar amb la mínima expressió, sense cap més protecció dins l'aigua; jo volia viure les mateixes sensacions que van viure aquells primers exploradors; volia fer una cosa autèntica». Quan ell va creuar l'estret, només 200 persones al món ho havien fet. «Va ser com sortir de la roda d'hàmbster (la piscina) en la qual havia estat donant voltes. Amb aquesta experiència vaig descobrir que hi ha unes aigües vives que ofereixen elements nous a la natació i que la converteixen en aventura total».

La preparació

Després de creuar l'estret, es va veure valent per afrontar les travessies més prestigioses, que li han permès obtenir la Triple Corona. Per superar aquests reptes li ha calgut molt d'entrenament i preparació. La dificultat número u de tots aquests reptes és resistir a l'aigua freda. Ha nedat en aigües a 16 graus. Per afrontar-ho cal habitar el cos a la baixa temperatura: «Per això em dutxo

cada dia amb aigua freda, no engego la calefacció... intento aclimatar el meu cos a l'experiència extrema que viuré», explica. A més a més, abans de les travessies ha d'augmentar de pes per guanyar greix corporal i així combatre millor el fred. «És molt difícil engreixar-se mentre estàs entrenant de valent. He de dedicar esforços a alimentar-me», assegura. Miquel Suñer segueix una dieta rica i equilibrada. En els seus àpats principals hi ha sempre un equilibri entre hidrats de carboni, proteïnes i fibra. El CAR de Sant Cugat li pro-

«Sempre m'han caracteritzat la constància i la perseverança de treballar per un objectiu. No sóc nedador de llarga distància en aigües vives per casualitat»

porciona una plantilla amb els grups d'aliments i la manera com els ha de combinar. Assegura que l'alimentació és molt i molt important: «Amb una alimentació adequada es pot guanyar més d'un 10 % de rendiment».

A banda del cos, cal preparar la ment...

Nedar al mar de la manera com ho fa Miquel Suñer va més enllà de l'esport. És una filosofia de vida. És una evolució personal. Des de ben petit Suñer ha fet molts metres cada dia a la piscina, i sempre l'han caracteritzat la constància i la perseverança de treballar per un objectiu. Amb aquest bagatge afirma: «No sóc nedador de llarga distància en aigües vives per casualitat». Per embrancar-se en reptes com els que ell ha superat, cal tenir un nivell d'autoconeixement i d'autocontrol molt importants. En aquest sentit, a ell l'exercici del ioga l'ha ajudat «sobretot a saber visualitzar, a viure a priori una situació, de manera que quan me la trobi la pugui reconèixer i no l'hagi de viure per primera vegada. D'aquesta manera es té molta més capacitat de reacció».

>> Miquel Suñer està treballant en el nou projecte: les Vies Braves.

Mentre va superant quilòmetres dins del mar, Suñer pensa en tot i en res alhora: «Tinc moments de plena consciència, amb la ment en blanc, quan estic summament concentrat. És una mena d'estat de trànsit. Tant de bo pogués mantenir aquest estat tota l'estona, perquè així gairebé no sentiria dolor ni cansament. Però no és possible. Hi ha moments en què apareixen pensaments negatius i cal tenir uns mecanismes per afrontar-los».

Lluny del que podria semblar quan s'és prop de la quarantena, Miquel Suñer assegura que té l'edat ideal per a l'ultrafons. Però adverteix que «s'ha de fer ben fet: si algú a aquesta edat vol fer, per exemple, una marató i no ha corregut mai, s'ho ha de plantejar amb un parell d'anys vista almenys, i fer un treball progressiu i regular, i així pot arribar a fer el que es proposi, però amb seny: no podem passar de 0 a 100 en un segon».

Per afrontar reptes com els que ha superat Suñer és imprescindible tenir suport. Ell s'ha envoltat d'un equip que l'ha acompanyat en totes aquestes aventures i a qui atribueix, en conjunt, tots els èxits i fracassos. El seu mèrit, diu, ha estat «ser suficientment persu-

asiu per seduir la gent del meu entorn. Els entrebancs de superació que suposa el propi projecte ja són molts. Si no tinguessis el teu voltant alineat, seria insostenible». Suñer ha aconseguit també despertar l'interès dels mitjans de comunicació, cosa que ha repercutit en els espònsors. D'una escomesa a l'altra ha anat aconseguint més suport en forma de patrocinis, però sobretot, diu, «ha significat per a mi una superació i un aprenentatge nou. Això és el que m'ha permès mantenir la motivació i anar creixent com a esportista, com a persona i com a marca: Miquel Suñer transmet una sèrie de valors que transcendeixen la meva persona».

«48 braçades»

L'ultranadador es troba actualment poc actiu esportivament —tot i que continua entrenant regularment—

perquè està treballant en un nou projecte: les Vies Braves. Assegura que la seva evolució com a esportista ha arribat a un nivell que li permet estar satisfet, i ara pensa que és el moment de poder exportar la seva filosofia de viure i afavorir que altres nedadors puguin viure el que ha viscut ell. Amb aquesta intenció ha escrit el llibre *48 braçades*, en col·laboració amb l'escriptor James Manresa, i que publiquen Planeta en castellà i Columna en català. Es tracta d'un llibre autobiogràfic i alhora d'aventures, que recull la connexió de Miquel Suñer amb l'aigua i explica totes les aventures viscudes en les travessies que ha fet entre 2008 i 2013. Afirma que «hi han quedat molt ben reflectides les meves vivències; fins i tot ara, llegint-ho, no em sé avenir d'algunes coses que he viscut; llegint el que he fet, m'adono de les capacitats que pot arribar a desenvolupar l'ésser humà. El llibre vol transmetre això. Espero que pugui servir a molta gent i que en puguin extreure recursos que després podran aplicar a qualsevol àmbit de les seves vides».

Nadeia Balsalobre
és periodista.

«Tothom pot arribar a fer el que es proposi, però amb seny: no podem passar de 0 a 100 en un segon»

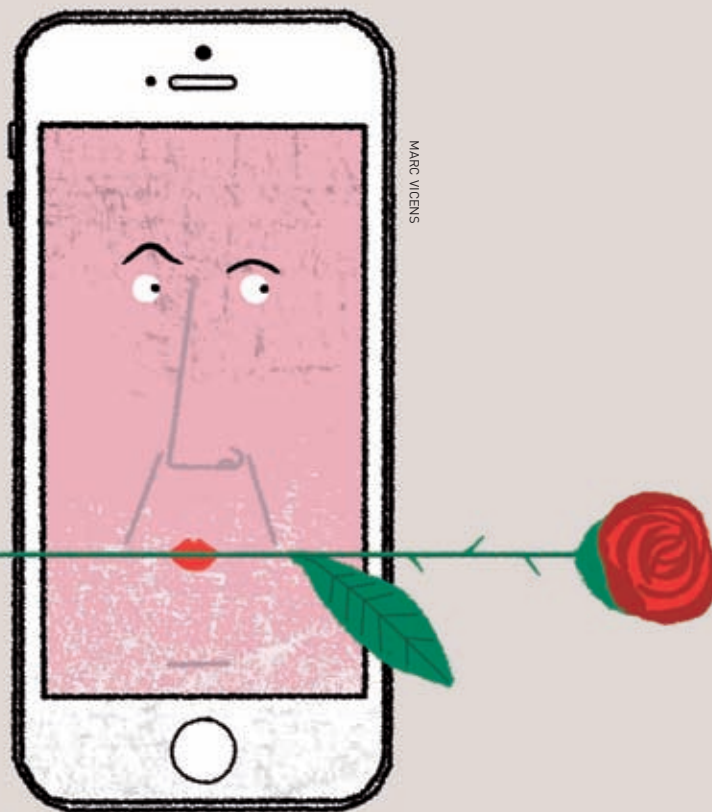
Els hàbits i l'amor

Les aplicacions per a mòbils ens van canviant els hàbits discretament. Valguin com a exemple les fotografies preses no ja amb finalitats monumentals, és a dir —i anant a l'arrel de la paraula monument— per guardar memòria, sinó com a mers fets comunicatius: una taula parada per advertir els familiars triganers que se'ls espera per dinar; un comptador per fer una gestió amb la companyia del gas; els horaris en una estació de busos. Netejant la targeta de memòria o repasant les converses al Whatsapp és fàcil adonar-se del pes que van guanyant aquestes fotografies instrumentals i preguntar-se amb un punt de nostàlgia i d'estupor com ens ho fèiem abans.

És clar que no hi ha un *abans* estricte, i que la invasió és subtil com en el conte de Calders. Quan una cosa és fàcil i ens estalvia temps, ràpidament ens sembla irrenunciable, tot i que en el cas de les *app* per a mòbils sempre queda aquella sensació d'estar renunciant a una relació «natural» amb el món, per no parlar de la renúncia a la privacitat. Sigui com sigui, com que són molt fàcils d'usar i bastant efectives és fàcil de predir l'èxit —i, per tant, un canvi en els nostres hàbits amorosos— de les aplicacions per buscar parella. Tinder és potser el cas més paradigmàtic, segurament per la seva enorme senzillesa: l'aplicació mostra els usuaris disponibles en el teu entorn immediat. Si t'agraden cal

App destacada: Wanty

Wanty és una aplicació gironina pràcticament calcada a Tinder amb algunes particularitats: aquesta *app* ofereix una petita guia de locals d'oci de la ciutat, i així circumscriu la cerca de relacions a determinats llocs. L'usuari avisa d'on anirà i de quan, i així pot veure amb qui coincidirà i pot anar avançant la tria. Els locals, de passada, poden aprofitar per passar ofertes o descomptes, i d'aquesta manera es troba una via de monetarització, una via de negoci, per a l'aplicació. Està en fase experimental i s'ha de veure si reeixirà, però Wanty apunta la possibilitat que l'èxit d'aquestes *app* no arribi per la via de la universalització sinó justament per la de l'especialització.

marcar un cor. Si no, una creu per descartar-los, i, en el cas que tots dos usuaris s'hagin triat l'un a l'altre, s'obre una línia per parlar. L'aplicació té molt d'èxit a França. Només cal obrir l'aplicació allà per veure la gran quantitat d'usuaris registrats o llegir webs francesos on se'n fan referències constants. És cert que Internet ha ofert des dels inicis serveis semblants, però la interfície de Tinder és sorprenentment pragmàtica (amb prou feines ofereix més informació que la fotografia). També és veritat que el tòpic que dibuixa els veïns del nord com un poble enamorat de l'amor fa fàcil d'imaginar francesos que es donin d'alta a Tinder no pas amb finalitats lascives sinó justament per aparentar una vida promíscua i, en aquest sentit, pot ser que Girona no sigui la ciutat més francesa del nostre país (el cançoner popular recull allò que a Girona no és un pecat sinó un miracle), però tot s'encomana, i uns emprenedors gironins ja han creat una aplicació semblant amb vocació local.

Els canvis culturals ja han fet que l'amor hagi deixat de ser una força cega i un arravatament per convertir-se en una cosa molt més racional en la qual triar *partenaire*, i que s'assembla cada dia més a triar un cotxe del qual cal fer mitjana entre les prestacions, les necessitats i les possibilitats. És qüestió de temps que ens habituem a fer servir tecnologia auxiliar per afinar la selecció, i és qüestió de temps que ens trobem un dia preguntant-nos com ho fèiem per lligar abans.

El fons musical Josep Baró i Güell

A la biblioteca pública de Girona es conserva el fons del músic. En aquest article expliquem com es va inventariar i fem una biografia del personatge

El motiu d'aquest article és explicar la figura de Josep Baró i Güell i la seva obra. Ressaltem dues qualitats del mestre: la composició de sardanes i la seva implicació en el món coral gironí, concretament en l'Orfeó Cants de Pàtria. Josep Baró en va ser el director. En el seu fons musical trobem obra pròpia, sardanes, obra coral, vocal i peces d'altres compositors.

ANNA ARTIGAS > TEXT

FONS JOSEP BARÓ I GÜELL > FOTOS

Josep Baró i Güell (Cervià de Ter, 14 de juny 1891 – Girona, 8 de febrer de 1980) fou un músic que es va dedicar a la composició —majoritàriament de sardanes— i també va ser un revitalitzador de la poesia catalana contemporània i de la Renaixença. Dirigí l'agrupació coral Orfeó Cants de Pàtria entre 1922 i 1957, i fou sotsdirector de l'Orquestra Simfònica de Girona. Exercí de professor a les escoles municipals de Girona, i molts gironins de tota una generació que va passar pel col·legi J. Bruguera el recordaran per haver-los ensenyat, amb empena i senzillesa, les cançons populars. Com a intèrpret instrumentista, es va dedicar a la tenora i, a més, tocà amb l'Orquestra Pau Casals. De la seva passió pel món de la sardana en dona testimoni la col·lecció de tenores, conservades i exposades en una sala del Museu d'Història de la

Ciutat. Un instrument que en forma part és la tenora que Baró tocà mentre formava part del conjunt L'Art Gironí. Continua amb la direcció coral —a més de l'Orfeó Cants de Pàtria— de les corals dels pobles de Celrà, Sarrià i Banyoles. Algunes arribaren a un nombre considerable de cantaires, i ja parlem d'orfeons. Conservem precisament la música de l'«Himne a la Senyera de l'Orfeó Joventut de Sarrià de Ter», per bé que en falta la lletra.

L'obra musical de J. Baró i Güell

El conjunt de l'activitat musical del músic està formada pels fons Cor Cants

Quatre anys després de la mort de Josep Baró i Güell, el seu nebot va fer donació d'aquesta col·lecció tan important

>> *Josep Baró i Güell (Cervià de Ter, 1891 - Girona, 1980).*

de Pàtria i el fons Josep Baró i Güell. El primer consta de partitures originades per l'activitat com a director de Cants de Pàtria. Aquesta formació rebia el suport del Foment de la Cultura, que era l'Obra Social i Cultural de l'empresa Grober. En aquell temps la Grober era una de les empreses més importants de la comarca i de la ciutat, i un referent dins el món empresarial. Com a exemple de la seva sensibilitat social destaquem la creació, per als seus tre-

>> *L'Art Gironí, 1915.*

balladors, de serveis com el guarderia i el d'activitats culturals. En comparança amb d'altres fàbriques de l'època, els treballadors rebien de l'empresa un tracte més humà. Precisament una de les activitats que la firma potencià fou la formació d'un cor mixt de treballadors. L'any 1922, el mestre Josep Baró va agafar-ne la direcció fins al 1957.

D'altra banda, cal explicar com va arribar el fons a la Biblioteca Pública de Girona. Quatre anys després de la mort de Josep Baró i Güell, el seu nebot va fer donació d'aquest col·lecció tan important, el 21 d'agost de 1984. Recordarem que existeixen, dintre el llegat del músic, dos fons. Gràcies a Lluís Brugués, professor del Conservatori de Girona, s'acordà entre tots dipositar el fons a la Biblioteca Pública. El volum del fons Josep Baró i Güell conté obra pròpia i obra d'altres autors. Dins el conjunt de l'obra de Josep Baró trobem composicions, arranjaments entre altres (i així, fins a veure les agrupacions exemplificades en el quadre de classificació que hem fet). Així, tant en músi-

ca manuscrita com impresa trobem els grups següents: música instrumental —unes 33 peces— (1), música religiosa —173 peces—, majoritàriament música per a veu, amb o sense acompanyament instrumental, normalment piano. Posem com a exemple *Las 7 palabras de N. S.* amb text de San Juan de la Cruz. Continuant amb l'obra pròpia i dins el gènere popular trobem el grup format de música per a veu (98 obres), del grup format de música infantil (37 obres), del grup música per a teatre (6), i finalment de sardanes (més d'un centenar) i 25 per a veu. Posem com a exemple de sardanes *L'estiu i Els arbres de la Devesa saben una cançó*. Destaquem el títol *Què és la pau?*, amb text de J. M. Monill.

De totes les composicions de sardanes destaquen *A la Font d'en Lliure, La festa del poble, i Casa pairal.*

Constatem el grup de cançons harmonitzades pel mestre Baró (177); en un altre grup, hi ha obres impreses i dins el grup de música per a veu (12 obres), destaquem les caramelles *Cançó de joia, Pasqua de Resurrecció, Grans mercès, Noia Formosa, Pastoral / Marieta puja al cel*. En el grup instrumental, encara d'obra pròpia impresa (3 obres), seguidament del grup de sardanes, en comptem un total de 41. Del conjunt de composicions de sardanes destaquen *A la Font d'en Lliure, Absència i retorn, La festa del poble, i Casa pairal*.

Músics contemporanis de Josep Baró inclosos en el fons

A les comarques gironines es troben bons compositors que s'han dedicat a la música per a l'agrupació de cobla. Fruit de la relació del mestre J. Baró amb aquests compositors podem aprofundir en cada un d'ells: Francesc Riu-malló i Caralt (Arbúcies, 1896-1955); Juli Garreta i Arboix (St. Feliu de Guíxols, 1875-1925); Domènec Moner i Barsart (Lloret de Mar, 1907-2003); F. Pujol

i Pons (Barcelona, 1878-1945); Ramon Serrat (Sant Joan de les Abadesses, 1883-1944); Albert Cotó (Figueres, 1852-1906); el qui fou el seu mestre, Antoni Juncà i Soler (Figueres 1875-1952) i E. Saló i Ramell (Granolers, 1905-1988), entre altres. No podem oblidar el musicòleg, director del Conservatori de Girona i compositor F. Civil i Castellví (Molins de Rei, 1895 - Girona, 1990).

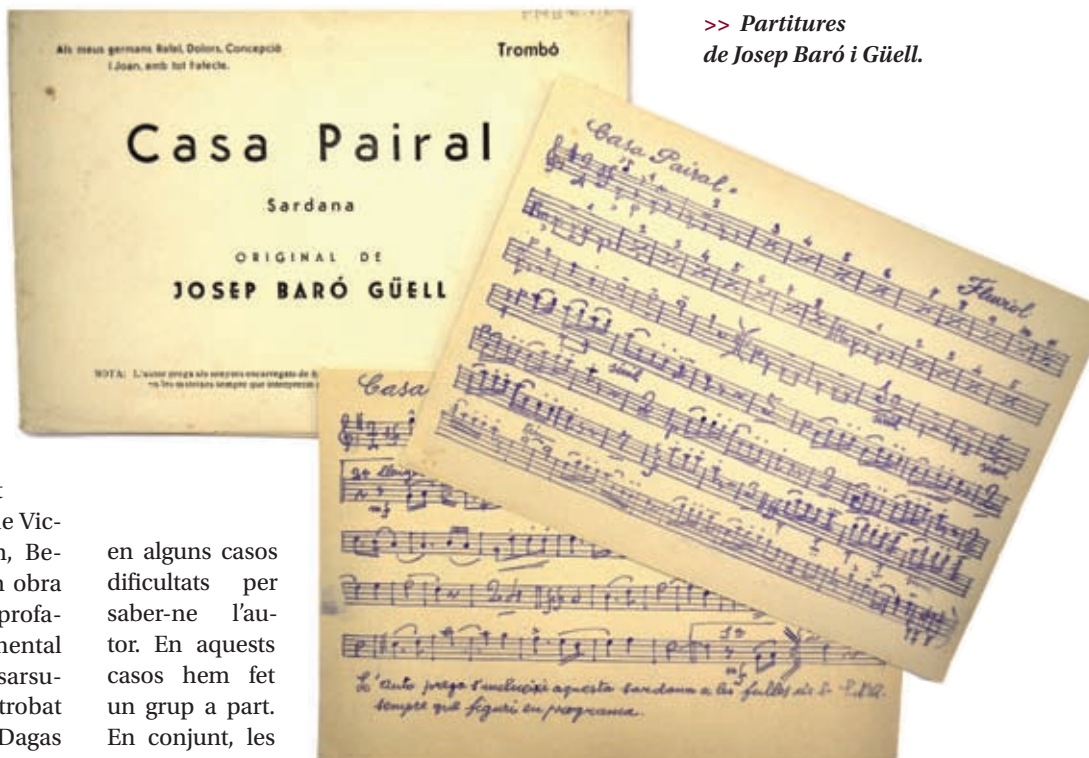
L'abast del fons «altres autors» s'estén a compositors reconeguts, importants en l'àmbit internacional, com Tomás Luis de Victoria, Monteverdi, Haydn, Bach, Beethoven i César Franck. Trobem obra coral (música polifònica, tant profana com religiosa), obra instrumental (simfònica, música de cambra), sarsuela, etc. Com a curiositat, hem trobat una obra inèdita de J. Carreras Dagas titulada *L'estrella de l'amor*.

L'inventari

Els procediments que hem seguit i que han donat lloc a l'inventari són una continuació d'altres investigadors.

1) El procediment de creació de grups. S'han estudiat els gèneres musicals i la instrumentació per tal de clarificar la localització de la partitura. Durant la tasca realitzada s'ha utilitzat des de bon principi un quadre de classificació.

2) El procediment d'identificació de les obres amb el seu autor. Hem trobat

>> Partitures de Josep Baró i Güell.

en alguns casos dificultats per saber-ne l'autor. En aquests casos hem fet un grup a part. En conjunt, les obres presentaven la signatura.

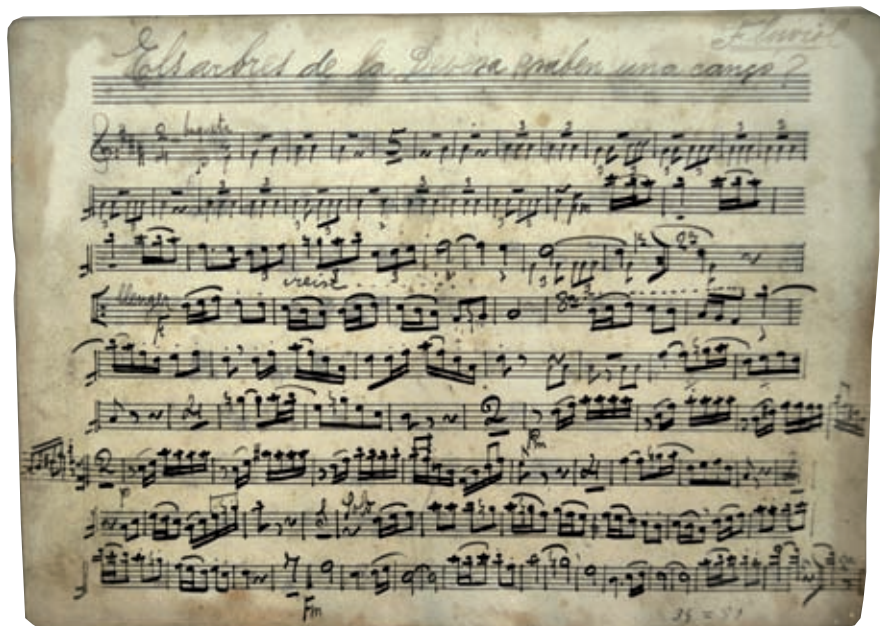
3) El procediment d'atribució d'una signatura. Quan parlem, dins el llenguatge arxivístic i bibliotecari, de codis unipersonals o significatius, ens referim a números i lletres. Cada un ens dóna la informació justa. Aquest treball de posar els codis, així com altres aspectes, ha estat possible gràcies a Míriam Oviedo, bibliotecària i responsable del Fons Patrimonial de la Biblioteca, amb qui hem compartit feina i a qui agraïm la seva disposició per buscar solucions.

4) El procediment de descripció. L'objectiu de la descripció —autor, títol, etc.— és donar facilitat a qui ho vulgui consultar. Hem redactat un document on es troben uns referents bàsics.

5) El procediment paral·lel d'ordenació i arxivament. Podem dir que les partitures s'han ordenat posant un número correlatiu.

Anotem la importància de l'obra de Josep Baró i Güell en el resum següent. Primer: l'objectiu del desenvolupament de la feina feta a la Biblioteca Pública de Girona és tenir coneixement de l'obra i del personatge de Josep Baró. Comptem amb una col·lecció de partitures que podrà enriquir el coneixement (el grau de coneixement respecte a l'inicial). És destacable l'obra de sardana. La formació de cobla té una qualitat sonora única i, en particular, un so harmoniós. Per això Josep Baró va posar el seu coneixement musical, tècnica, dedicació i sentiment a aquesta formació. En segon lloc, facilitar les partitures de música i d'aquesta manera donem a conèixer l'obra de l'autor, cosa que sempre és positiu.

Anna Artigas és arxivera.

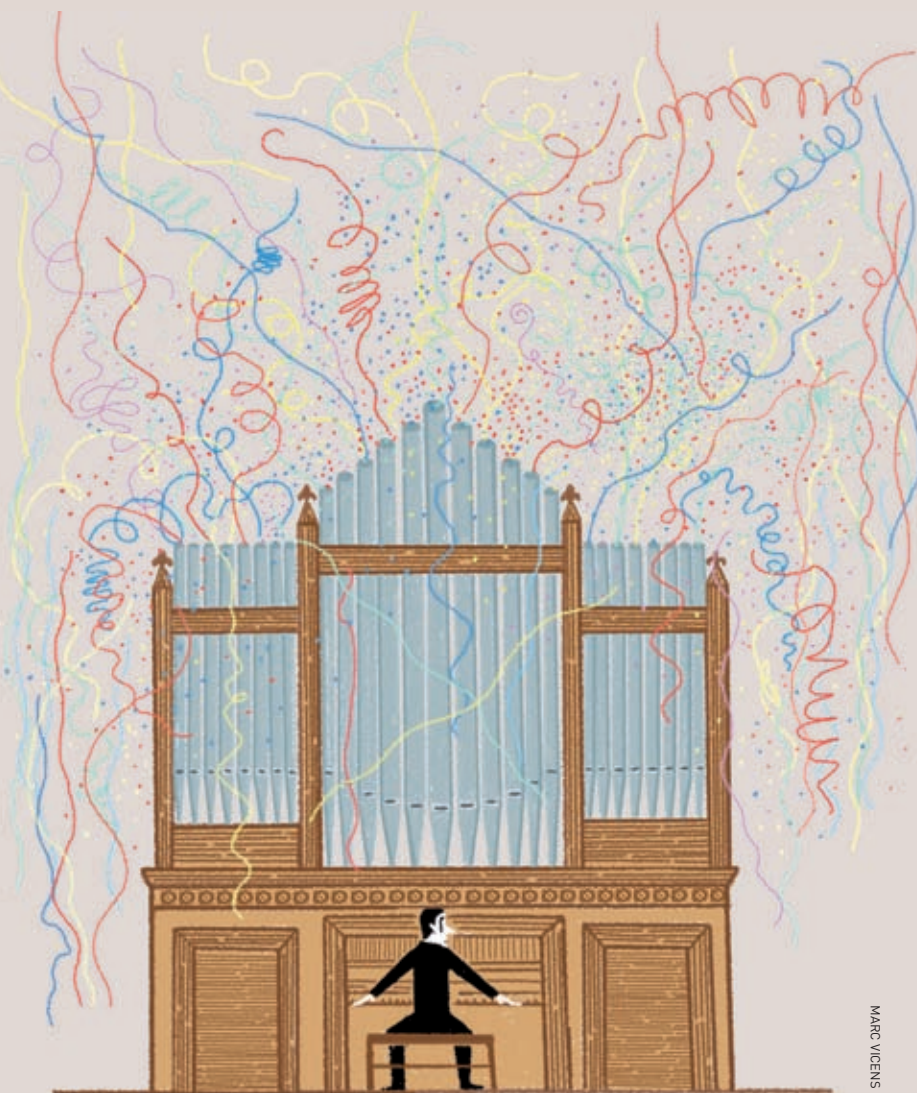

L'hora Civil

Francesc Civil i Castellví (1895-1990) va ser el músic gironí més ben preparat d'una generació marcada per la guerra. De família de músics, format a Montserrat i a l'Schola Cantorum de París, amb aptituds privilegiades per a la composició, la interpretació organística i la recerca, el seu perfil professional ja va destacar als anys previs a la República i no va tenir parió en la Girona grisa de postguerra. Motor del conservatori, organista a la seu, musicòleg a l'arxiu, folklorista a cel obert, director de coral, compositor quan podia, fou el far i la batuta en una època difícil. Són uns anys molt ben contextualitzats per Joan Gay, que va resseguir-los en una exposició antològica del Museu d'Art, *Girona sota la boira (1929-1960)*. Si, en vida, la ciutat li va reconèixer la seva autoritat musical indiscutible, després de la seva mort se li dedicà un carrer, se li va escriure una biografia, i encara el 2007 se li va interpretar una de les seves obres més ambicioses, l'oratori *La Magdalena penitent*.

Unes memòries inèdites

Per escriure la seva biografia, Josep M. Cervera va disposar de les memòries redactades pel mateix Civil, en què cobria el període inicial de la seva vida, entre 1895 i 1924, any del seu trasllat a Girona, venint de Figueres. A la vàlua mateixa de l'autobiografia juvenil del músic, s'hi pot afegir l'interès de la vida engrunada d'un escolà montserratí a principis de segle, d'un estudiant català a l'Schola Cantorum, o els trasbalsos de la primera Guerra Mundial. Testimoni d'una època, com ho són les memòries d'Eduard Toldrà publicades fa poc. També la seva correspondència ens podria proporcionar dades interessants d'un llarg període en què el mestre va ser el centre de la vida musical gironina. Un any per pensar-hi, en aquesta hora Civil.

MARC VICENS

una biografia, i encara el 2007 se li va interpretar una de les seves obres més ambicioses, l'oratori *La Magdalena penitent*.

De tant en tant, algun organista rescata alguna peça de Civil per a algun concert, i l'Escolania de Montserrat va retre-li tribut enregistrant pulcrament *El nostre Nadal*, però sobre aquesta capa de respecte venerable s'hi ha dipositat una mica de polsim. La família, que custodia amb cura el seu llegat, té ganes de somoure Francesc Civil del son dels justos, aprofitant l'efemèride dels vint-i-cinc anys de la seva mort. Incloure'l de nou als repertoris de cor, de cambra o d'orgue és un deute pendent, i encara més l'enregistrament, ja que Civil té alguna partitura editada però poca discografia. Un resum de la seva contribució organística seria especialment convenient. Ell mateix considerava *Soleil et Encens* la seva composició cabdal, però sense possibilitats d'una bona audició no estem en condicions de gaudir i revaloritzar la seva obra, tan deutora de César Franck i tota la tradició francesa.

clàssics revisitats

Cuentos que
son historias
Miquel Torroella

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

Els records pairals de Miquel Torroella

ENRIC SOLÉS

Tota la vida de **Miquel Torroella i Plaja** (1858-1934) va girar al voltant del mas que la seva família tenia a Fitor, al massís de les Gavarres. Va escriure una vintena de llibres: els d'economia del suro —en castellà—, i els més íntims, centrats en els seus records o en la seva manera de veure el món, en català.

ARNU FAMILIAR TORROELLA

>> *Àpat familiar a can Torroella a principis del segle passat.*

bem descripcions de la naturalesa. Es tracta, en definitiva, de relats de supervivència, desproveïts de valors estètics, de sentit de l'humor, de delicadeses afectives. Tal com llegim en el llibre *Realitats de la vida*: «Aquí, a la meua terra, diuen, parlant d'això del matrimoni, que és molt desgraciat qui ho ensopega». Ja des de petits, els infants són iniciats en la duresa de la vida: «Asseguts a terra, que la fredor dels rajols enforteix i tot ajuda a fer gran; quan ja més grandets que caminaven, una esquella al coll perquè no es perdessin ni s'esgarriessin massa».

L'interès dels llibres de Miquel Torroella no és literari sinó més aviat sociològic, històric, antropològic. Serveixen per accedir a la ment de l'amo que defensa els seus béns, però no s'aproxima a la vida dels treballadors ni aporta el punt de vista dels que no tenen res. En va hi buscarem escenes sobre l'administració de les finques, que no interessava gaire a l'autor. De fet, va haver de vendre's les propietats i es va traslladar a Barcelona, on va morir.

En el pròleg de l'edició de 1983 de *Cuentos que son historias* hi llegim que el llenguatge de Miquel Torroella és «natural i mancat de la retòrica literària de

l'època». Cap d'aquestes dues característiques ens sembla positiva: la naturalitat pot ser una virtut en les relacions socials, però aplicada a la literatura no sol donar gaires millors resultats que les bones intencions. Pel que fa a la manca de retòrica, és palesa en l'adjectivació rutinària, en els pleonasmes i les repeticions, en la manca de preparació de les escenes, en els finals previsible. L'autor ignora els recursos que ha utilitzat la literatura des de segles enrere, i arriba a menystenir els seus companys de lletres: «Els literats són gent que saben com se'n diuen de les coses. No saben el que són les coses». Al costat de la riquesa amb què escriu la seva contemporània Víctor Català, les proses de Torroella ens semblen d'un primitivisme autoindulgent.

Aquesta sensació queda realçada amb les reimpressions facsímils que se n'han fet a partir dels anys vuitanta. En comptes de regularitzar l'ortografia, s'ha optat per mantenir el caos prefabricat. Així, hi trobem intacte aquell deversall d'hacs (*ahont, haviat*) i is (*baylet, feyam*) obsoletes, aquell deliri d'accentos (*maüiser, pá, estrém, cassavam* per

caçàvem), aquella incoherència preposicional (*aproposit, devegadas*), aquell peculiar ús de l'apòstrof (*desd'ara i que'ns* al costat de *la época*) i l'ús intuïtiu dels pronoms (*seri* per *ser-hi*). No entenem quin servei es dona al lector conservant incoherències manifestes com ara l'alternança entre *hermita* i *ermità*. Sap greu que aquests criteris, que només serveixen per limitar l'accés dels lectors als textos, s'hagin aplicat amb la col·laboració d'institucions públiques.

Miquel Torroella no va ser pas un bon escriptor, tan sols un propietari rural *fier de l'être*. La culpa no era del tot seva. Va escriure en una llengua sense normalitzar, amb llacunes històriques notables. Si hagués estat un propietari francès o anglès, no hauria tingut problemes a trobar models a l'abast. Conscientment o no, era un pioner, però un pioner que no va fer els deures. I, amb tot, entre la fullaraca i les males herbes prefabricades dels seus textos hi trobem frases ben girades i paraules en perill d'extinció: ni més ni menys que les que es trobaven i encara es troben als llavis de les persones grans del rodal.

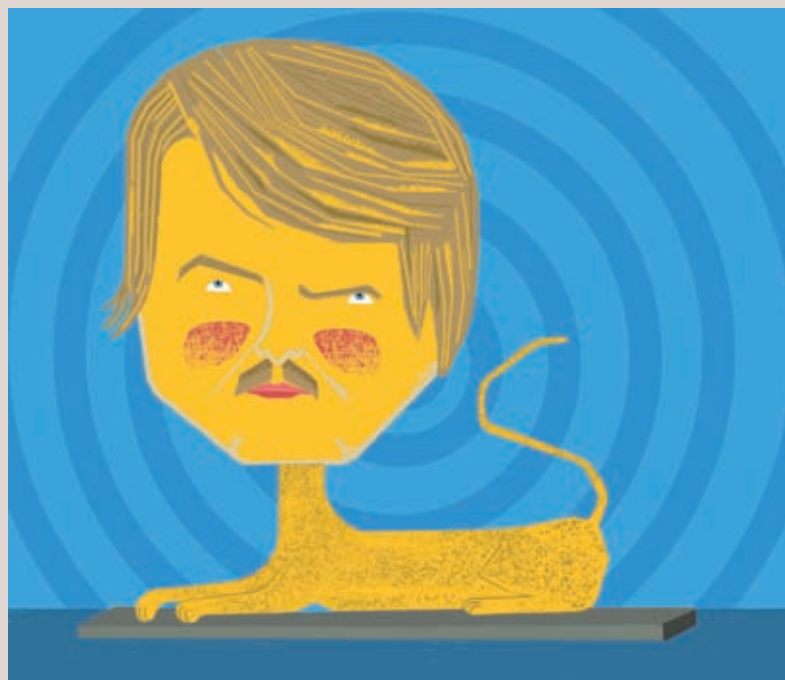
Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

Al costat de la riquesa amb què escriu la seva contemporània Víctor Català, les proses de Torroella ens semblen d'un primitivisme autoindulgent

Serra l'artista, el cineasta

L'manartist és el nou projecte d'Albert Serra, un cineasta que a les comarques de Girona, i a tot el país, se'l coneix més per les seves entrevistes i declaracions —la darrera, al programa «El convidat», de TV3— que per la seva obra. Aquest és un fet molt curiós si tenim en compte les seves credencials, que molts deuen envejar i que pocs podran assolir mai: les seves pel·lícules *El cant dels ocells* i *Honor de Cavalleria* han estat seleccionades a Cannes; *Història de la meua mort* va guanyar el Lleopard d'or a Locarno; de la seva obra se n'han fet retrospectives a grans festivals, a centres de prestigi com el Pompidou i a Museus com el MOMA; va ser un dels artistes seleccionats a la Documenta de Kassel, allà on va fer *Els tres porquets*, una pel·lícula de 101 hores, i recentment ha estat escollit per representar Catalunya a la Biennal de Venècia.

De Serra, se n'han dit moltes coses: que és un provocador, un farsant, el símbol del problema que té aquest país amb la crítica cinematogràfica, o que és un estafador professional; altres l'han considerat un geni, un renovador, el gran artista de l'underground i un dels grans cineastes a l'alçada de Sokurov, Dreyer, Tarkovsky o del mateix Pasolini. Potser tots tenen raó, potser cap no en té o potser sóc jo el que està equivocant, tenint en compte que, per sobre de moltes consideracions personals i hipèrboles estranyes, Serra és, per sobre de tot, algú que ha fet

MARC VICENS

tant de les seves pel·lícules com de les seves aparicions públiques una provocació artística.

Les seves obres, tal com diu Pere Portabella, suposen una gran exigència per a l'espectador. Serra veu el cinema com quelcom subversiu, i ha aconseguit, tot i tenir des del meu punt de vista unes influències evidents, fer un cinema original, quelcom que ningú no fa igual. El seu és un cinema d'atmosferes, amb una preciosa idea pictòrica, que té en compte les textures de la imatge. Són films de presències que defugen el relat clàssic de la trama, una filmografia que provoca l'espectador, que l'obliga a esforçar-se, a preguntar-se i a fer-se seva la pel·lícula. És una obra basada en rodatges caòtics, improvisacions i una direcció d'actors només apta per a no professionals com tots els actors que treballen a les seves pel·lícules. Serra ha fet un cinema antiacadèmic i, aplicant aquella màxima de Borges «*Entré en la universidad para dejar de aprender*», no ha trepitjat cap escola de cinema. Tampoc no ha visitat cap rodatge aliè, no va al cine, ni fa res que pugui «contaminar» la seva obra. Ell és ell, fet a si mateix. Ell és Albert Serra, un director només apte per a espectadors amb grans dosis de curiositat. Ell és la provocació, i de fet l'art és, o hauria de ser sempre, una provocació. Ens agradi més o menys —i aquí ja no m'hi poso—, Albert Serra és un artista.

Serra a Venècia

Albert Serra serà el representant de Catalunya en la 56a edició de la Biennal d'Arts Visuals de Venècia. El projecte comissariat per Chus Martínez i titulat «La singularitat» ens proposa «una mediació entre el segle xx i el xxi». Una obra com aquesta segur que generarà comentaris, i des d'aquesta pàgina n'estarem pendents. La Biennal d'Arts Visuals de Venècia se celebrarà del 9 de maig al 22 de novembre.

Els camins de ronda de la Costa Brava formen un paisatge irreplicable, de natura majestuosa. Però, també, tot tocat per la mà de l'home, ja des del temps dels qui fressaven uns senders fràgils, condició que subsisteix. La seva fragilitat reclama atenció. Hi ha un full de ruta de feina no coneguda: peticions, denúncies, entrevistes, llargues insistències que omplen camins de paper escrit, les actes del convenciment.

Josep Granés *pels camins de ronda i de paper*

JORDI DALMAU > TEXT I FOTOS

La Costa Brava era un paisatge natural que, en ser alterat, perillava de perdre la personalitat. Els camins de ronda, seculars i entranyables, mereixen un mirament especial. Josep Granés i Presas, de Palafrugell, coneix aquesta realitat i en fa un seguiment proper i constant. Ell fa més de vint anys ja va participar en activitats de signe ecologista divers. L'any 1995, amb un grup d'amics, funda l'associació Amics de la UNESCO de Palafrugell, i n'és el president. Tot i que l'associació ha treballat el medi ambient en general, té una dedicació especialitzada envers els camins de ronda, de recuperació i conservació. Explica Granés que els obstacles són molts: els elements naturals, cops de mar i esclavissades; després, la prepotència d'alguns propietaris que impedeixen el pas del camí; i també la complexitat de l'entesa entre «les» administracions: ajuntaments, consells comarcals, Diputació, Generalitat de Catalunya i Estat espanyol. Els dominis, la Llei de costes, els polítics i els tècnics, els diàlegs i els litigis, tot forma el treball quotidià que lidera

Josep Granés. Tanta confluència entorpeix, moltes vegades, la resolució dels conflictes. L'arxiu d'Amics de la UNESCO de Palafrugell guarda la història minuciosa d'aquests 19 anys de lluita en forma de cartes, denúncies, entrevistes, correu judicial, etc. Una precisió: preguntat a Josep Granés quants documents hi ha a l'arxiu i em contesta: «Aquesta conversa que tenim ara serà el document número 5.827».

Parlem d'una gestió que té èxits i fracassos. La primera reivindicació va ser a favor del camí del Pinell, a Llafranc, a la muntanya de Sant Sebastià. Una egoista propietat privada talla el pas del camí, i l'entrebanc encara no s'ha solucionat. Sobre el mateix indret, el 2001 es va realitzar una campanya per dedicar el nom del Pinell i dir-ne de Ricard Viladesau, el reconegut príncep de la tenora. La campanya va ser tota una aclamació, però el camí continua tallat. Segons explica Josep Granés, un èxit de gestió pot ser molt feixuc: un fet joiós va ser obtenir l'obertura de cala Guillola, a Cadaqués. La

«Aquesta conversa que tenim ara serà el document número 5.827 de l'Arxiu d'Amics de la UNESCO de Palafrugell»

reivindicació es va fer conjuntament amb l'Ajuntament de Cadaqués, i la via judicial va tardar tres anys a resoldre-ho. Entre els fets estimulants hi ha una excel·lent amistat amb el Grup Ornitològic Balear (GOB), padrí efectiu del Camí des Cavalls, a Menorca, amb el qual es comparteixen objectius i experiències. Va ser molt positiva la recuperació del mirador de Ses Ànimes, a Aigua Xellida, entre Begur i Palafrugell. Les dificultats originen gestions llargues entre la voluntat recuperadora, les administracions i els propietaris. Ara mateix continua interromput el camí del Golfet a cap Roig. Josep Granés vol creure que ja deu existir el projecte de la recuperació, i la solvència de la propietat fa desitjar-ho així. Cal dir, també, que en aquests indrets s'ha aconseguit que un propietari particular hagi admès un canvi en una nova construcció, i el camí obtindrà unes absolutes vistes al mar.

Les accions reivindicatives d'Amics de la UNESCO de Palafrugell, amb la presidència de Josep Granés, no s'aturen a l'estricta terme municipal. De Blanes a Portbou els camins de ronda tenen molts entusiastes i lluitadors que es donen un cop de mà i posen en comú ideals i projectes. Hi ha gran relació amb Amics de la UNESCO de Tossa, i entre els diferents col·lectius que treballen el mateix tema hi ha la satisfacció d'uns bons camins a Llançà, Port de la Selva, Roses, Cadaqués i Sant Feliu de Guíxols. Josep Granés posa un model: «A Begur van obrir i arranjar els seus camins de ronda, sense aturar-se. Tot i que el territori és molt aspre, fan els deures».

El voluminós arxiu de la secretaria de l'associació és cedit a l'Arxiu Municipal de Palafrugell per a la seva custòdia.

L'índex que ensenya Granés deixa entreveure l'esforç posat al tema, que ara és consultable per cronologia, zones geogràfiques o trams de camins.

L'any 2005 Josep Granés, en una comunicació als consells comarcals, encoratjava al treball de les reivindicacions i acabava dient l'aspiració que «un dia els camins de ronda de la Costa Brava puguin ser declarats Patrimoni Mundial de la Humanitat». En anys següents ho va anar recordant, també, als 22 municipis gironins amb litoral. L'objectiu de la «declaració» pot ser difícil si les interrupcions dels camins no se solucionen, però la voluntat va adquirint solidesa. La Junta de Govern de l'Ajuntament de Palafrugell, vista una instància presentada per Josep Granés en nom d'Amics de la UNESCO de Palafrugell, acorda el 5 d'agost de 2014 prendre en consideració la proposta de presentar la candidatura dels camins de ronda de la Costa Brava per ser declarats Patrimoni Mundial de la Humanitat, i iniciar contactes amb la resta de municipis del Baix Empordà.

El perfil personal de Josep Granés i Presas fa pensar en els models de senyals genètics, perquè el seu pare, Josep Granés i Hostench (Palafrugell, 1915-1982), ja va ser un fervent enamorat de la Costa Brava, fotògraf primerenc d'aquests camins i cales, com a pioner del fotoperiodisme català. Els camins de ronda, objecte d'estimacions heretades, no són uns senzills indrets geogràfics. Són formes del nostre esperit, indicadors de la nostra personalitat com a poble.

Jordi Dalmau és escriptor.

Les accions reivindicatives d'Amics de la UNESCO de Palafrugell no s'aturen a l'estricta terme municipal

Paraules que

Els autors que han col·laborat en aquest dossier han tornat a visitar els paisatges que van descriure alguns dels nostres autors fa una colla d'anys. Tornar-hi ha estat un intent de retrobar què queda del que van explicar amb aquelles paraules que, com diu Maria Puig, «van fer un món». Teníem la intenció de proposar al lector un recorregut literari coincidint amb Sant Jordi i reivindicant, en temps de novetats apressades, la necessitat de llegir els clàssics. Ens

hi hem trobat que, més enllà de la qualitat artística, la majoria de novel·les i de textos que hem seleccionat també reporten noves sobre un món debolit. Convenim que fem, doncs, un doble viatge.

Patricia Langdon-Davies recorda Josep Pla a la intimitat del mas Pla a Llofriu als anys cinquanta. Miquel Martín ens parla de quan Carner estiuejava a Lloret. Eloi Sánchez ha tornat a Palamós buscant sa Catifa, amb els textos de Pujulà i Vallès a les mans. Adrià Pujol ha revisitat la pro-

fan un món

DOSSIER

>> Puig del Bassagoda, un dels
escenaris de *La punyalada*.
Foto: Maria Puig Parnau.

sa de Ventura Ametller i, amb ell, Poel, la capital de l'Imperi Bacant de Bacanàrdia. Lluís Freixas passeja pel Sant Feliu de Guíxols de Gaziol, i per sa Garó, com li hauria agradat que escrivíssim. Sebastià Roig ha tornat al mas de Palol de Fluvià cercant què hi queda de Carles Fages de Climent. Meritxell Fuente ha seguit les petges de Rosa Leveroni a Portlligat. Martí Cortadellas ha visitat les terres i alguns dels masos de Ruyra a Montnegre. Telm Terradas, el Medinyà de Modest Prats. Josep Pujol ha

tornat a l'Esparra cercant els paisatges de Bertrana enmig de carreteres i autopistes. Maria Puig ha visitat l'Alta Garrotxa a l'ombra de *La punyalada* de Marian Vayreda. Judit Pujadó ha parlat amb Raimon Vinyoli, fill petit de Joan Vinyoli, que ens recorda la faceta més familiar del poeta. Finalment, tenim l'oportunitat d'oferir-vos un poema inèdit que Joan Vinyoli va dedicar a la seva germana Carmen quan va fer els 60 anys. Com diria el poeta: «Quanta de vida, quanta, / cremada, en vida tanmateix».

Una visita a Llofriu

Records d'una estada al mas Pla, als anys cinquanta

Patricia Langdon-Davies, autora d'aquest article, i John Langdon-Davies, periodista i escriptor, van passar un cap de setmana amb Josep Pla en el seu mas, poc després d'instal·lar-se definitivament a Catalunya.

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. FONS JOHN LANGDON-DAVIES

PATRICIA LANGDON-DAVIES
> TEXT

DANI VIVERN
> TRADUCCIÓ

>> Josep Pla i Casadevall (Palafregell, 1897 - Llofriu, 1981).

>> John Langdon-Davies (Eshowe, Zululàndia (Sud-àfrica), 1897 - Shoreham, Kent (Anglaterra) 1971).

En John m'havia parlat molt de Josep Pla, amb qui s'havia trobat per primera vegada a principi dels anys vint. Durant molts d'anys van cartejar-se, unes cartes avui dissortadament perdudes. Vaig provar de llegir algunes de les seves obres amb el meu català tentinejant, i mentre anava passant pàgines era com si estigués viatjant amb ell pel país que descrivia. Quan ens va convidar a passar un cap de setmana al mas Pla vaig quedar impressionada més del que seria habitual per la perspectiva de veure com era, a casa seva, aquesta persona tan especial.

Jo sabia per breus visites prèvies què en podia esperar: un home que enrotllava perpètuament el seu cigarret i, en paraules d'una vella i apreciada amiga, «vestit com un pagès per la festa major». (aquí, la P. Langdon-Davies apunta: «Si en voleu el nom, era la Josefina, esposa del poeta Marià Manent»). Amb

camisa sense coll. Amb una boina que, de tant en tant, es treia i girava en un moviment circular sobre el seu cap, i tornava a posar-se-la. Tenia les dents esgrogueïdes, suposo que de tant fumar, i de fet presentava un aspecte com d'arrugat però net alhora. Si mai havia tingut una pinta com per fer girar, ja n'hi havia passat de llarg el temps, però tot i això, en la seva estrenada cinquantena, sempre que somreia amb aquell seu somriure sorneguer i els ulls gairebé closos resultava encantador.

I tenia un do que compartia amb Rebecca West: feia sentir els altres tan intel·ligents com ell mateix.

Vam menjar en una taula rodona sota la gran xemeneia, en un extrem d'aquella enorme sala. Quan en John i jo ja estàvem asseguts, la mare de Pla va començar a mostrar-se neguitosa. «Ja hi som —mormolava—, tard com sempre! Haurem de començar sense ell». I quan, després d'uns deu minuts o així, ell va comparèixer i

Jo sabia per breus visites prèvies què en podia esperar: un home que enrotllava perpètuament el seu cigarret i «vestit com un pagès per la festa major»

va venir a taula, amb la boina posada i enrotllant un cigarret, el va renyar amb duresa, com si fos un nen dolent. «Què és això de venir a dinar amb aquesta cara de tot just haver-se despertat? Com vols fer-t'ho per saber què menges?».

Ell va riure. «Oh, és bo, aquest menjar. Prou sé que és bo». Va parlar fluixet però amb veu enriolada, i hauria anat fent, mentre anava fent pipades tot deixant clar que tant se li'n feia tot. Però ella no havia pas acabat.

«Per què no pots anar a dormir quan toca i llevar-te quan toca? Ah no, poc que pots fer res d'això, no!». En Pla continuava somrient. El cas és que tenia el costum d'anar a Palafrugell havent sopat i passar les hores al Bar Esport, que semblava que li donava l'empenta per asseure's i escriure durant algunes hores tan bon punt tornava a ser a casa.

Poc que recordo gaire res més d'aquella visita, llevat d'en Pla ensenyant-nos els seus porcs amb l'aire d'un veritable pagès.

La darrera vegada que el vaig veure va ser quan el vam portar en cotxe de Sant Feliu a

JUAN PUJADO

Palamós, fins al davant de la gran fàbrica de suro als afores de la vila. Va baixar, es va girar i va ficar el cap per la finestreta del davant.

«Adéu, Mister Davies, adéu», va dir. «Ai, ai, ai, si no fos per deu dies de març, Mister Davies, hauríem estat bessons». Era un fet que sempre li va provocar una certa diversió, i un punt de curiositat, com si en allò hi hagués un significat que no podia distingir.

Patricia Langdon-Davies
és escriptora.

>> *El mas Pla de Llofriu. A dalt, Josep Pla a l'interior del mas, acompanyat de la seva mare, Maria Casadevall, i de l'autora de l'article (primera per la dreta) en una fotografia de John Langdon-Davies, a l'any 1951.*

Va dir: «Ai, ai, ai, si no fos per deu dies de març, Mister Davies, hauríem estat bessons». [Josep Pla, 8 de març de 1897 i John Langdon-Davies, 18 de març de 1897]

El divo de la colònia d'estiuejants

Lloret, el paradís de Josep Carner

Josep Carner va estiuejar a Lloret de Mar els anys 1919 i 1920. Malgrat la brevetat d'aquell període, el poeta va dinamitzar-hi la vida cultural: va organitzar un festival de teatre, uns Jocs Florals i va publicar un article a la revista *D'ací d'allà* que celebrava les virtuts de la vila: «Lloret, paradís gentil»

>> Josep Carner i Puig-Oriol (Barcelona, 1884 - Brussel·les, 1970).

MIQUEL MARTÍN

> TEXT

PERE DURAN

> FOTOS

« Duia americana d'alpaca negra, amb un ample coll esport, calça blanca, barret de palla i una flor al trauc. Em sembla veure'l parlant amb els pescadors, estudiant-los el llenguatge; sortint a la muntanya i a roquejar amb els amics; mirant la mar o una volior de noies ». Així és descrit Josep Carner per Esteve Fàbregas, historiador local, al llibre *Lloret de Mar* (1959).

Josep Carner i Puig-Oriol (1884-1970) va arribar a Lloret de Mar l'estiu de 1919, quan ja era un autor reconegut i consolidat, amb el sobrenom del « príncep dels poetes » i amb títols tan significatius com *Els fruits saborosos* o *Auques i Ventalls*. Per una targeta postal que va enviar a Carles Soldevila, podem deduir que els estiuejos eren llargs, típics de l'època: « Jo demà, dissortadament, acabo l'estiueig, encara que potser torni aquí un diumenge o dos ». (Lloret de Mar, 8 de setembre de 1920). S'hi va instal·lar amb la seva dona, la xilena Carmen de Ossa, i els seus dos fills.

Carner coneixia bé la vila perquè hi passejava, parlava amb la seva gent i s'in-

teressava per la seva història, la parla i els usos i costums. Exercia, a més, de dinamitzador cultural, tot promovent diverses activitats entre els estiuejants, la majoria de la burgesia barcelonina. Albert Manent, autor de la biografia *Josep Carner i el noucentisme. Vida, obra i llegenda*, el defineix com « el divo de la colònia d'estiuejants », una mena de dandi, culte i refinat, que despertava una gran atracció tant entre els intel·lectuals i lletraferits com entre els estiuejants més esnobs. Fàbregas ho rebla dient que « Carner sabé emmotllar-se delicadament a la vida un poc frívola dels estiuejants ». Fos com fos, Carner va organitzar un festival de teatre amb la col·laboració, entre d'altres, del dramaturg i poeta Adrià Gual. Les obres anaven a càrrec del jovent de la colònia, i la recaptació es va destinar a ajudar els pobres del municipi. Segons recorda el mateix Fàbregas, es van representar *El sí de las niñas*, de Moratín, i *La Baldirona*, de Guimerà. Aquesta efervescència cultural va culminar el 22 d'agost de 1920 amb la celebració d'uns Jocs Florals presidits per Carner, que havia aconseguit aplegar

Carner coneixia bé Lloret... Exercia, a més, de dinamitzador cultural, tot promovent diverses activitats entre els estiuejants

>> Goigs de Santa Cristina, de Josep Carner. A dalt, cala de Fenals i, a la dreta, cala Canyelles de Lloret de Mar.

un jurat format per Carles Soldevila, Ventura Gassol, Roig i Raventós, Martí Monteys, Josep Carbonell, Manuel Rodés i Rossend Llates. La Flor Natural fou per a Marià Mament. Va ser un dels darrers actes de Carner a Catalunya, ja que el març de l'any següent marxaria cap a Gènova com a vicecònsol.

Carner va organitzar un festival de teatre amb la col·laboració, entre d'altres, del dramaturg i poeta Adrià Gual

Carner va deixar testimoni de la seva estada a Lloret i de la seva estima per la vila en un article publicat sota el pseudònim d'Olaguer Recó a la revista *D'ací d'allà* l'octubre de 1919, il·lustrat amb imatges dels fotògrafs Martínez i Areñas. El poeta lloa les excel·lències naturals de la vila, amb paratges tan bells com la Boadella, Fanals, Banys o cala Moresca. En destaca la prosperitat i el passat indià, així com la gran diversitat i riquesa: «Les cases de Lloret a l'estiu, amb les persianes, tenen unes transparències verdes que jo trobo immensament suggestives de la mar»; «Lloret té serres i santuaris, i ermites i boscos i horts i vinyes i cales, i àdhuc té monuments». Per tot plegat conclou: «Lloret enlluerna tant com el sol, arreglerat davant l'aigua, a la nostra esquena. Lloret, Paradís Gentil». Per altra banda, es fixa en el tarannà i el lèxic dels pescadors, que defineix com a gent adusta, noble i clàssica i que «fan averanys del temps, critiquen sòbriament les mudances de la vida, desfloren qüestions sociològiques». I també ens recorda dos esdeveniments emblemàtics i llegendaris: la processó de Santa Cristina, patrona de la vila i a la qual el poeta dedica uns «Goigs», i la dansa de les morratxes, que ja havia evocat en el poema «La galant noia», d'*Auques i Ventalls*. Elogia alhora la vitalitat cultural de la vila, amb els seus casinos, les festes, concerts, aplecs, cinema, ball de disfresses i unes representacions teatrals que «fins als de Blanes va agradar. Ja no es pot dir més». Perquè ja se sap que la rivalitat entre lloretencs i blanencs ve de lluny i que, com escriu el poeta, «Lloret és clàssic, com Blanes és romàntic». Finalment, Carner ens introdueix, amb certa ironia, en els hàbits d'aquells estiuejants de fa gairebé cent anys: els seus passejos nocturns, les seves xafarderies i flirtejors, els seus balls i «una orgia genuïnament lloretenca: xocolata i xampany». Al cap i a la fi, però, sembla que algunes coses han canviat ben poc: «Aviat començarà l'estesa dels sotmesos a un mètode persistent de torrefacció. Aviat veurem els banyistes, amb aquelles carones molles que ens fan glatir».

Miquel Martín és escriptor.

>> *Cala Morisca*
de Lloret de Mar.

El poeta va deixar testimoni de la seva estada a Lloret en un article publicat sota el pseudònim d'Olaguer Recó a la revista *D'ací d'allà* l'octubre de 1919

Montnegre, entre la natura i el temps

Els antics masos de Joaquim Ruyra encara es poden trobar, però evidencien l'oblit d'un passat que la vegetació pot acabar enterrant

En endinsar-se per les Gavarres, la carretera que surt de Quart i enfila cap a Montnegre es va fent més estreta i costeruda, i la boscúria ho embolcalla tot. «Ens podem trobar a dos quarts d'una al lloc on s'acaba l'asfalt», m'ha dit l'Eloi Madrià. És la primera vegada que condueixo per aquell lloc i em costa imaginar-hi el paisatge que Joaquim Ruyra descriu a *Entre flames*. Han passat més de vuitanta anys del paorós incendi que l'agost de 1928 va cremar les Gavarres durant dos dies.

>> *Joaquim Ruyra i Oms (Girona, 1858 - Barcelona, 1939).*

**MARTÍ
CORTADELLAS**

> TEXT

JUDIT PUJADÓ

> FOTOS

Cap remor de fullareda, cap espinguet d'ocell, cap moviment —escriu Ruyra quan puja a Montnegre una setmana després dels focs—. Els arbres, negres, ensutjats, sense rama, sense balum, clars, desnerits, s'aixecaven com espectres sobre una terra llisa i cendrosa, en la qual la sovellada es fonia en una ombrosa tristor».

Ja fa molts anys que els suros han tornat a créixer i han esborrat del paisatge la terra cremada. Ara l'incendi perviu en la memòria com una història que es conta i que costa d'entendre perquè el bosc és espès. Però pel camí també hi ha altres coses que s'han perdut. Molta gent ha abandonat Montnegre, i la natura, a poc a poc, ha afaiçonat la terra a la seva manera. Els arbres han engolit les antigues graonades de feixes de conreu i molts masos, deshabitats des de fa dècades, ara són només un munt de runes perdudes en el temps.

Quan arribo on comença el camí de terra, l'Eloi ja m'espera. Al fons, el puig de Montigalà; a pocs metres, en silenci, un home vigorós que ens esguarda amb dis-

creció. «És en Quimet, el nebot de la Joaquina de can Riera —em diu l'Eloi—. Vine, que te'l presento». L'home m'allarga la mà amb timidesa. El mas on viu, ca n'Homs, és sobre la fondalada que hi ha al darrere nostre, al costat de l'ermita de Santa Maria de Montnegre, però no es veu perquè queda tapat per l'alzinar. Al pòrtic d'entrada de la capella, m'explica en Quimet, hi ha una placa que recorda les mostres de solidaritat que l'incendi va provocar. «En Ruyra va treballar molt, per aconseguir diners i poder restaurar tot això».

L'Eloi fa de bosquetà per la zona i coneix tots els racons i les persones que encara hi habiten. De seguida arribem a can Riera, que queda ben bé a sota de la fondalada. Des d'inicis del segle XVIII fins avui, la família Riera ha viscut en aquest mas de manera ininterrompuda. Avui, només queden la Joaquina Codina i el seu fill, en Rosendo Riera. Seiem al costat del foc i, com que és l'hora de dinar, mengem una botifarra. Enraonem llargament.

La Joaquina m'explica que Ruyra anava amb tren des de Blanes fins a Caldes.

«En Ruyra va treballar molt per aconseguir diners i poder restaurar tot això», em diu en Quimet de ca n'Homs

>> A dalt, Sant Mateu de Montnegre, i a baix, Santa Maria de Montnegre on una placa recorda Joaquim Ruyra.

Després, agafava una tartana fins a Cassà, aprofitava per anar a un barber que hi havia al passeig i pujava a Montnegre. Ella no se'n recorda: l'escriptor va morir el 1939. Quan hi va haver el foc, acabava de néixer i vivia a can Valls, però el seu marit li havia dit que els grans es van quedar a can Riera i van fer anar els més joves a un descampat. «Sort que hi eren. Van apagar el cairat del ferrer, que encara és negre pel foc, amb galledes. Si no, s'hauria cremat tot».

Els masos de Ruyra, can Sàbat i can Casagran, són just a sota nostre. Abans de la guerra, la família Ruyra els va vendre a Narcís Plaja, que tenia una empresa de galetes a Santa Coloma de Farners, i el 1955 els va comprar Joan Massana. Ara fa

Els masos de Ruyra, can Sàbat i can Casagran, són just a sota nostre. Abans de la guerra, la família Ruyra els va vendre a Narcís Plaja

molts anys que no hi viu ningú. «El *gallego* ha estat molt viu —em diu la Joaquimina—. El mas Sàbat el va destrossar ell: va lligar el tractor amb cordes a les parets i les va tirar a terra per agafar les pedres. Ha construït on ha volgut i sense permís». La família Otero, que van arribar de Galícia fa més de cinquanta anys, es van establir al mas Sàbat, però el 1986 el van abandonar i es van construir un mas nou que porta el nom del patriarca: can Nicanor.

Quan acabem de dinar, en Rosendo m'acompanya fins a unes bardisses que hi ha al costat del mas. M'hi endinso tot sol. Can Casagran i can Sàbat són just a l'altra banda. El millor camí no és aquest, però és més directe. L'altre passa per can Nicanor. La natura no només s'ha fet seu l'antic camí, en desús des de fa molts anys: les parets que queden dels dos masos lluiten vanament per conservar el seu lloc enmig de la vegetació atúidora.

La Conxita Saguer viu a Quart, però va passar la infantesa a can Torres i es va ca-

sar a can Vinyoles, on va viure fins al 1996. M'explica que a Santa Maria de Montnegre encara hi ha un banc que Ruyra s'havia fet fer expressament amb un armari per guardar-hi els abrics. Amb els focs, l'escriptor va patir molt perquè tenia un rusquer molt gran i es va cremar tot. Era un personatge estimat. «Els diners que va recaptar no van arribar mai a Montnegre. Se'ls va embutxacar tots el capellà que hi havia a Santa Pellaia», em confessa. I ja ho va pagar. «Un any, per la festa major de Sant Mateu, aquest capellà va caure mort en pujar a l'altar i el van haver de portar amb carretó fins a la seva ermita».

I malgrat la misèria, Montnegre va tirar endavant. Quan era festa major, es feia un ball al replà de davant de can Casagran. La Conxita hi anava sovint. «Aleshores a Montnegre hi havia més gent». I ara? «Només queda misèria. S'ho han carregat tot».

Martí Cortadellas
és professor.

>> **Rosendo Riera i la seva mare, Joaquimina, al mas Riera de Montnegre.**

A Santa Maria de Montnegre encara hi ha un banc que Ruyra s'havia fet fer expressament amb un armari per guardar-hi els abrics

«Brindem, sense plorar ni riure»

Joan Vinyoli, l'art de mirar la vida

Cinc anys abans de morir, Joan Vinyoli es descrivia així al poema «Autoretrat a seixanta-cinc anys»:

**Mira'm la cara encesa
de sàtir vell. Quina vinosa
color de vida molt viscuda
ja no recuperable. Vasos buits.**

JUDIT PUJADÓ

> TEXT

ARXIU FAMILAR > FOTOS

>> Joan Vinyoli i Pladevall (Barcelona, 1914 - Barcelona, 1984).

La realitat acostuma a teixir-se amb trames i ordits de complexitats extremes, perquè no és fàcil mantenir a un nivell humanament sostenible les il·lusions, les obligacions, les ànsies, les capacitats, el que voldríem fer, el que finalment podem fer i el que els altres ens reconeixen. És entenen això que provaré de mostrar al lector una visió del Joan Vinyoli més familiar, la cara amable d'un home que, mentre maldava per escriure i per donar a conèixer els seus poemes, es casava, tenia fills i havia de passar bona part de les hores treballant en coses prosaiques. Més o menys com tothom, però a diferència de tothom, dins de Vinyoli bullia un talent «monstruós», com recorda el seu fill, Raimon Vinyoli. Com coincidim a reconèixer molts avui dia.

«Joan Vinyoli era un home molt mancat des de la infància. Se li va morir el pare quan encara era una criatura —tenia quatre anys—, i es va quedar amb la seva germana, la Carmen, que era peticona. I es va voler responsabilitzar de la família i allò el va atabalar, com si li limités la llibertat. Després es va

casar amb la Teresa Sastre, una noia guapíssima, i en aquells primers temps ell la veia com un fet quasi espiritual, com una cosa mística. La comparava amb Santa Teresa de Jesús». Qui ho recorda és Carme Molero, la dona de Raimon Vinyoli, el més petit dels tres fills que va tenir el matrimoni.

M'han acollit a casa seva una tarda de dissabte per parlar del Vinyoli més familiar, del pare que és capaç de projectar en els seus fills la capacitat d'observar la realitat amb una passió desbordant, d'organitzar excursions inoblidables o d'atiar la vocació artística dels menuts. Les persones mai no tenim una sola cara, i les complexitats les va teixint la vida: «El meu pare —recorda Raimon— va patir molt per no haver pogut anar a la universitat. Va començar a treballar a l'editorial Labor als setze anys i s'hi va estar fins que es va jubilar, però l'ambient no era bo. "El que has de fer —li deia en Trias Fargas, que era un dels socis de la Labor— és escriure poesia. Deixar la feina". Però no podia deixar la feina. Havia de mantenir la família. El meu pare era tot poesia. Vivia completament per la poesia, però ningú no li reconeixia el talent. Ell

«Diria que la resta d'aspectes de la seva vida, tot el que no era poesia, era secundari per a ell. En certs moments, fins i tot una nosa»

estava convençut que allò que feia era molt bo, però amb els anys va anar considerant que potser no n'hi havia per tant i es va enfonsar. Va estar deu anys sense escriure. No formava part de les capelletes literàries i no sortia a les antologies que es feien. Diria que la resta d'aspectes de la seva vida, tot el que no era poesia, era secundari per a ell. En certs moments, fins i tot una nosa. Però també era un encant de persona i ho compensava fent regals, o organitzant-nos dies espectaculars que passàvem tots junts».

Raimon conserva vivíssim el record de les passejades que feien els diumenges per Barcelona i a l'estiu per Begur i pels pobles del voltant, on estiuejaven des dels anys cinquanta. «Els diumenges feia venir un taxista i fèiem una ruta espectacular. El meu pare era molt bon observador. Estic segur que ens va ensenyar a mirar. Vam caminar per tot Barcelona. Un recorregut que podies fer en deu minuts podia durar hores. S'aturava davant d'una porteria i t'explicava l'espai, la profunditat, la vidriera, el mosaic... o s'aturava davant d'una casa i al jardí hi havia una palmera: "No sabem què passa en aquest jardí". O

entrava en un bar del lumpen només perquè l'amo feia uns flamets d'anxoves espectaculars, i ell ja se l'imaginava de bon matí posant les anxoves a lloc. Li agradava molt anar al parc zoològic, sobretot allà on els animals quedaven més a prop: els elefants, les girafes... I al port. Al port era bestial. Agafàvem una barca i anàvem a les muscleres. T'ensenyava a observar, a adonar-te de l'activitat. Al port hi havia un home que ell coneixia i que tenia una barca de fusta preciosa. Jo tenia cinc, sis o set anys, i em posaven al timó, enfilat dalt d'un tamboret, i feia anar la barca per on volia. Després, quan ens acostàvem a les muscleres, venia el mariner i em deia: "Raimon, ara ja és cosa meva", i llavors ens hi endinsàvem i vàiem tota aquella aigua com enquitranada i el port allà lluny amb els seus gegants, aquests grans personatges que són les grues, i els vaixells d'aquells temps, i quedaves acollonit. Era espectacular».

Els primers temps de fer vacances a Begur arribaven amb tren fins a Girona i allà «s'acabava l'electricitat i anàvem amb un tren de vapor. Després vam començar a anar amb tren fins a Flaçà i agafàvem la SARFA, que era

>> *Joan Vinyoli.*

«Anàvem a Aiguafreda per una drecera fantàstica que potser ja no existeix. Passàvem per uns safareigs sensacionals, on hi havia tot de dones rentant roba»

A la meva germana en el dia del seu aniversari

Són ja força cavalls, però els domines;
no ells a tu.

Fa abril veure't quieta
com sobirana i forta, somrient
davant les coses.

Agafem el pailebot
de cadires de cuina i draps per cortinetes,
on a penes cabíem;

viatgera tu,
jo el capità: paisatges d'encanteri:
gats, peixos, illes, ports inversemblants,
on cantava la vida.

Te'n recordes
del Víctor, aquell noi que era alemany,
i de la fada del jardins: la «nena Mas»
regant les plantes?

Miro la saleta,
i et veig a tu tocant «*Les papillons*»,
jo fent Meccano, inventant bòlids
Fórmula 1.

Per les envistes
de Sant Joan, des del balcó miràvem
fogueres crepitant; modestos enceníem
bengales del color de la pobresa
que ens envoltava, fantasmal.

Recorda el capellà
que et deia Missa i tu te l'escoltaves
talment l'Ungit.

Em penso que durant
el meu xarampió tot va tornar-se
vermell i, quan Sant Vito
va visitar-te impunement tots et miràvem
com si balléssim.

Dansarina fores
anys a venir i violins tocaren
per tu com encisats al vell «Jardí
del Tarongers».

Oh Stravinsky!
Vas perfer la
«Història del soldat»: aquell que a mi m'hauria
plagut de ser.

Però el destí ens empeny
cap a gelors o incendis, a vegades
cap a negres llacunes.

Contemplem les roses
dels teus 20 anys.

Quanta de vida, quanta,
cremada, en vida tanmateix,
tornada un altre cop.

Tot és metamorfosi
potser.

Brindem ara, germana
sense plorar ni riure. Per molts anys.

com els autocars de les pel·lícules. El conductor anava agafant les maletes, que eren d'aquelles de cartró lligades amb un cordill, i les pujava a dalt per una escaleta. A les maletes hi havia tot casa nostra i l'endemà encara venia un *recader* amb el que havia quedat. A Begur, la Carme Picart, que era molt amiga, tenia una casa de tres plantes. En una planta s'hi estaven ells, a l'altra els oncles i els cosins, i a la tercera, nosaltres. El pare organitzava les anades a la platja, però a ell la platja no li agradava. El mar, sí. L'arribada, però, era espectacular perquè érem molts, però de tots els cunyats el meu pare s'entenia sobretot amb en Carles Soler Durall. Amb ell podia parlar de poesia. Anàvem a Aiguafreda per una drecera fantàstica que potser ja no existeix. El camí era de sorra, amb totes les arrels dels pins, i passàvem per uns safareigs sensorials, on hi havia tot de dones rentant roba. Quan anàvem a Aiguablava el pare s'estava al Garreta, un bar preciós amb una terrassa de fusta amb el terra de sorra. Allà es menjava uns bons plats de musclos de roca. També anàvem a Aigua Xelida, però quan anàvem a Aiguafreda ens endúiem els sandvitxos perquè ens hi estàvem tot el dia».

Però per a en Joan Vinyoli a Begur hi havia moments sagrats que no es volia perdre: «Quan arribava en Roman a l'embarcador d'Aiguablava amb la seva barca d'un verd preciós, allò era sagrat. Aquesta és la gran història, el moment que en Roman aturava el motor i la barca arribava empesa pel seu propi impuls i en Roman saltava a terra. El meu pare s'aixecava per veure aquesta escena, o per anar a veure el capvespre, i d'allà sortien els poemes. A l'agost fèiem un parell d'excursions amb la barca d'en Roman. Anàvem a la cova d'en Gispert. Tinc encara la imatge de quan aturava el motor i entràvem a la cova. L'aigua era negra i el meu pare feia sempre el mateix. Es treia la camisa —encara me'n recordo de la seva pell, tan blanca—, entrava a l'aigua i deia "Està gelada!". I tornava a sortir. Era la seva proesa. Amb la barca també anàvem fins al cap de Begur. I de vegades en Roman ens deia: "D'aquí no podem passar". Perquè feia mala mar, i llavors la meua cosina i jo ens assèiem a la bancada, tots cagats de por».

També feien passejades a peu, al puig son Ric o fins a Pals. «De vegades ens parava la Guàrdia Civil: *¿Adónde van?*». En aquells temps en Raimon va començar a

Joan Vinyoli 2.IV.1979

pintar els paisatges de Begur que visitaven. Tenia unes aquarel·les senzilles, però son pare es va entusiasmar i li va regalar una capsa d'aquarel·les amb tot de tubets, de professional. «La recordo perfectament. Jo feia com en Simenon, un quadre cada dia. I el meu pare em deia: “No paris, Raimon, no paris!”». A en Joan Vinyoli li agradaven les postals i tenia moltes reproduccions d'obres d'art. «Va haver-hi un moment —recorda Raimon— que l'art que li agradava era el que s'havia fet des de Kandinsky cap aquí. S'entusiasmava amb Paul Klee. En canvi havia deixat d'escoltar música. En Joan Teixidor un dia li va dir: “Vinyoli, si vols ser un gran poeta, la música fora. O una cosa o l'altra”. I el pare s'ho va prendre tan al peu de la lletra que no en va tornar a sentir fins que ja va ser molt gran. El meu germà, l'Albert, li va regalar un casset i va començar a passar-se hores escoltant la *Passió segons Sant Mateu*, de Bach, o el *Rèquiem*, de Mozart».

La Teresa Sastre era una dona amb molt sentit de l'humor. Sempre deia que li hauria agradat ser cupletista i pujar als escenaris amb tot de plomes, però que no podia ser perquè era una dona burgesa. Va treballar molts anys a Assistència Mèdica, i en Salvador Espriu tenia el despatx just al costat. Potser per això sempre explicava que quan

Espriu s'avorria la feia cridar i li deia: «Teresa, vine un moment al meu despatx. Va, cantem». I es posaven a cantar cuplés. L'Espriu s'agafava les puntes de l'americana i cantava: «*Po-bres chi-cas, las que tienen que servir*». I la Teresa es moria de riure. Però Salvador Espriu ja era un poeta reconegut i Joan Vinyoli era només poeta d'una «immensa minoria».

Begur recorda les estades de Vinyoli. S'han instal·lat plaques als llocs que freqüentava i ja fa uns anys, el 2009, quan es commemoraven els vint-i-cinc de la seva mort, es va inaugurar el mirador «Joan Vinyoli», des d'on esclata el mar de la badia de Pals, amb les Medes al fons. Van ser molts anys de mirar, de viure i d'escriure a les taules dels bars, a la vora del mar. «Quan jo era jove —recorda Raimon— de vegades el pare venia als peus del llit i em llegia poemes, però jo no els entenia. Ell ho vivia tot poèticament. Ho vivia tan poèticament que al 1970, quan el van convidar al Price dels poetes, ell hi va anar a llegir poesia. I el públic el va xiular. Va tornar a casa enfonsat. Però és que no s'adonava que allò era un míting antifrancista. I tot i així potser ara es recorda poc que no va acceptar el *Premio Nacional de Poesía* que li volien donar el 1977».

Judit Pujadó és escriptora.

>> *D'esquerra a dreta, Albert Vinyoli, Teresa Sastre amb en Raimon a la falda, i tots dos Joan Vinyoli, pare i fill. A la dreta, Vinyoli a Begur.*

La Teresa Sastre era una dona amb molt sentit de l'humor. Deia que li hauria agradat ser cupletista però que no podia ser perquè era una dona burgesa

Ventura Ametller i els marges

Summa kaòtica (1986) i *Resta kaòtica* (2008), dues novel·les amb un altaveu empordanès

L'escriptor i veterinarí de Pals (1933-2008) es va imposar una missió quàdruple: escriure la peripècia dels sense veu, oposar-la a les versions oficials, una estètica endimoniada i no dir cap mentida. Ja és molt.

34

ADRIÀ PUJOL

> TEXT

JUDIT PUJADÓ

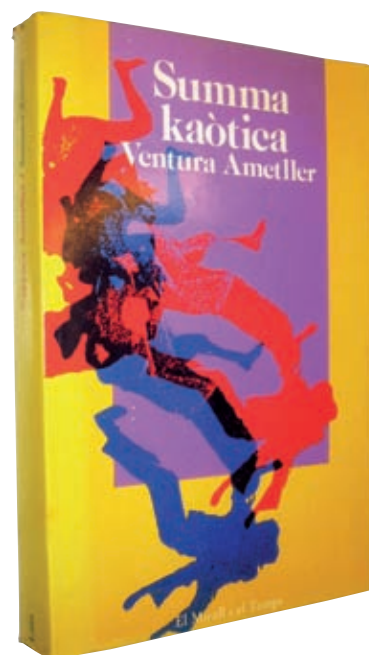
> FOTOS

Els Empordans són tel·lúrics. Allí les incumbències humanes es negocien amb la terra. Paisatge i meteorologia funcionen com una segona pell, i els empordanesos retiren als suros, de funda endurida i sang fosca. La vinya, l'aiguamoll, els casalots, les muntanyes i nostre senyor, el Mar. Simbolisme brollat del fang primigeni, una terra que subjuga i allibera al dictat del vent. I fins aquí el tòpic prenyat de versemblança.

Ventura Ametller va situar dues novel·les al seu país de naixement. Com a mínim, perquè hem d'esperar a saber què s'amaga al seu arxiu. A la *Summa kaòtica* (1986) i a la *Resta kaòtica* (2008) va posar l'altaveu a l'Empordà més esbarriat dels anys trenta i quaranta del segle xx. Convuls i aixecant roda, furga calces endins de llevadores bruixes, calós mentiders i pagesos esforessats. Planta la marginalitat (de marge, no de *quinqui*) al mig de l'hort i fa girar les sínies siderals com un heretge. I connecta les bagasses locals amb Popeye, convoca les actrius de l'època a les bacanals po-

pulars de la societat empordanesa, abans, durant i després de la Guerra Civil.

Tot és en tot, semblava que volgués dir, tan al·legòric. I atrapats els peus pels

> > Ventura Ametller àltes de Bonaventura Clavaguera (Pals, 1933 - Mataró, 2008).

Convuls i aixecant roda, Ventura Ametller, furga calces endins de llevadores bruixes, calós mentiders i pagesos esforessats

ceps nerviüts, però alliberat de cabells en amunt, feia el que li sortia dels collons. Reordenava. Sanguinari com els déus. A les notes de la *Summa*: «Els actors: són reals; arrancats de la pura i puta realitat, que en aquest retaule immens actuen de manera antihistòrica. Són éssers la vida dels quals ha transcendit més enllà de la seva condició estreta i miserable».

Els llocs i els individus

Retaule immens. Mai més ben dit. Però ple de *marginalia*, notes al peu, caricatures i monstres. Per batre d'una altra manera, Ametller tria els subalterns i els situa en una geografia al·lucinada. Transforma en llegendari allò que no ho era. I viceversa, abaixa els fums de la Història.

Món al revés que en definitiva és el món més aterrat. Poel (Pals) és la capital de l'Imperi Bacant de Bacanàrdia (Catalunya empordanitzada). Samària n'és el barri jueu. Jobville (la minúscula Fontanilles) és la metròpoli de la Terra dels Mosquits (els arrossars comarcals). «Aquest país és molt antic i jo també», diu el protagonista.

Menys catacúmbic que no pas Espriu, persones i indrets es mitifiquen, però des de l'esperpent i l'estima. Juselap de Furilló (Josep Pla de Llofriu) treballa per a la resistència contra el feixisme —aviat és dit—, i en Florian de sa Riera és un savi antic.

Sacraville, Vila-no-tenim, Sefhirag. Per poc que conegui l'Empordà, el lector aviat es familiaritza amb el joc d'Ametller. L'antihistòria és una càbala. Es tracta de tornar a llegir els fets, preguntar a les persones. Al capdavant, només tenim punts de vista.

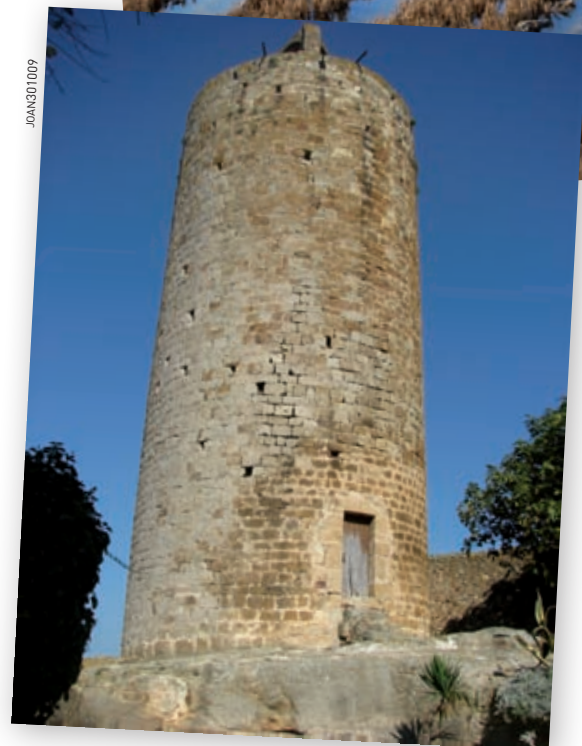
Gràcies a Josep Maria Codina, artista i gendre d'Ametller, he pogut remenar papers de l'escriptor. He llegit el *making-off* de les novel·les. Amb lletra gòtica, Ametller justifica el mètode. En un marge de calendari escolar, copia de memòria una frase de Baudelaire: «*La vérité peut être multiple; n'est pas double*».

L'avui

Ametller parla per boca del seu altre jo: «He caminat pels carrers estrets de cases baixes i decrepites, tocades per la llum de la lluna, i per les places i placetes amagades (...), a dalt dormia Poel, en un somni de pedra

>> *La vila de Pals vista des de prop del Quermany.*

Poel (Pals) és la capital de l'Imperi Bacant de Bacanàrdia (Catalunya empordanitzada). Jobville (Fontanilles) és la Terra dels Mosquits (els arrossars)

JOAN301009

>> A dalt, Fontanilles; al mig, els arrossars de Pals i, a sota, la torre de les Hores de Pals.

medieval». Sota «l'ungla de la lluna», les coses es mostren tal com són. El protagonista es diu Protomorphus, Anamorphus i Metamorphus segons creix i cavalca els misteris de la vida. La primera olor que sent, quan neix, és la pudor d'un caliquenyó.

I tanmateix, l'Empordà de les cases espatllades i dels escanyapits gairebé ha desaparegut. Pals, Pantaleu, Sant Feliu de Boada i Palau-sator són agregacions restaurades i boniques. El turisme i el santgrial de la qualitat de vida han fet dissabte al femer. Als Masos de Pals s'hi venen matalassos inflables, i les moles de senyors i masovers han esdevingut hotels de luxe. El perfum grec ha donat pas a l'*aftersun*.

Però hi ha resistències. Quan em documentava, al pic de l'hivern vaig pujar al Quermany Gros, un altre dels llocs importants si voleu escoltar la música d'Ametller. A llevant, les Medes, i a l'esquena, la torre de les Hores de Pals. Enmig, un país ancorat en

un temps indefinit. De baixada vaig passar per les mines d'en Bofill, la gruta on tothom sap que un drac custodia els sacs d'or i plata. Després, des del mas del Pou de ses Garites vaig caminar fins a les basses d'en Coll, pel bosc. Ni una ànima. Paisatge en letargia. I al final, quan es feia fosc i ja em trobava a l'illa Roja, un home prou vell baixava pel camí de ronda, el que ve de les platges de Begur (Rugeb, segons Ametller). Vaig dir-li:

—On aneu?

—En aquesta hora poc que s'ha d'anar enlloc —em va contestar, i va seguir roquisars enllà.

Adrià Pujol Cruells
és antropòleg i escriptor.

I tanmateix, l'Empordà de les cases espatllades i dels escanyapits gairebé ha desaparegut

Cent anys després de les *Proses bàrbares*

Quan Bertrana era l'hereu de Ca n'Aspriu

Preveient que estaria tot força trinxat, em vaig posar un abric d'estoïcisme quan ens disposàvem a retrobar els paisatges de les *Proses bàrbares*, escrites per Prudenci Bertrana. Han passat més de cent anys i els indrets es troben al carrer major de Catalunya, el corredor prelitoral de la Selva. Des de la Via Augusta al tren d'alta velocitat, deu ser el camí amb més petjades i roderes de la història nostra.

>> Prudenci Bertrana i Comte (Tordera, 1867 - Barcelona, 1941).

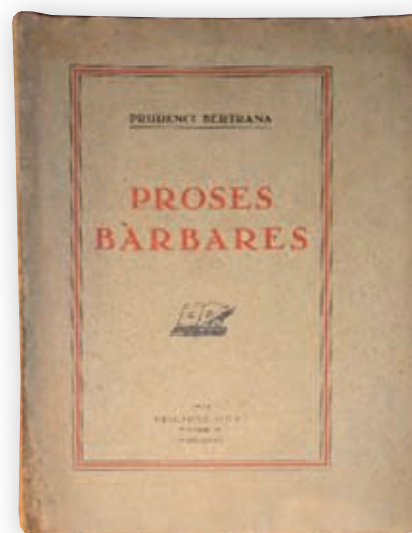
JOSEP PUJOL
I COLL

> TEXT I FOTOS

Vaig prometre'm, doncs, que no diria «si ara Bertrana ho veiés», que no redactaria cap elegia, que no em lamentaria per l'aiguabarreig de tantes vies de comunicació de les quals jo mateix em beneficic quan vaig de Girona a Barcelona.

Les *Proses bàrbares*, del 1911, pertanyen a un dels rars moments optimistes de la biografia de Bertrana. Atiat per Joan Maragall, l'autor de *Josafat* va escriure aquest seguit de quadres de la Selva seva més coneguda i estimada, la que es podia recórrer a peu des de l'Esparrà, des de la masia familiar de ca n'Aspriu, per caçar-hi o, millor encara, badar i extasiar-s'hi. És una àrea que comprèn termes de Riudarenes, Sils, Caldes de Malavella, Vilobí d'Onyar i Massanes, encara avui dia prou verda, agresta i ambigua, territori de ningú i potinejada per tothom. El bosc es deixa esparracar en silenci, el terreny s'esqueixa, el sauló cedeix, però les infraestructures victorioses tenen un aire de nafra i conquesta temporal en el setge de la natura. Bé s'ha debolit el camí ral, abans la principal via de comunicació

amb França, avui pràcticament intrombable, malgrat el traçat precís que cinc historiadors van fer a *Deu llegües de pols i roderes*, modèlic en la seva combinació de recerca documental i coneixement del territori. El llibre és del 2005, però la història i el tren d'alta velocitat ja li han passat pel cim.

Les *Proses bàrbares*, del 1911, pertanyen a un dels rars moments optimistes de la biografia de Bertrana

>> *La Creu de la Mà, a la dreta, i el Sot de l'Infern, a l'esquerra.*

Per l'antic camí ral

El camí ral, de camí cap a Barcelona, es dividia en dues rutes, la del litoral i la de l'interior, a la Creu de la Mà. Durant segles, els viatgers que partien de l'hostal de la Thiona fins arribar a l'hostal de Mallorquines es disposaven a travessar una de les forests més perilloses del país, infestades de bandolers. A mig tros, a la cruïlla, una creu de ferro marcava les dues direccions amb una mà en un braç i una M a l'altre, assenyalant així la mar cap a orient. Bertrana es deixà suggestionar per la mà sinistra i per la solitud de l'indret boscos en una de les proeses, *Les rutes abandonades*. Avui dia la creu, refeta, es dreça a tocar el tancat del camp de golf de Caldes, com si escarnís les torres d'alta tensió properes, com si es vantés de la seva insòlita supervivència, mentre les restes del camí ral s'esfilagarsen entre les obres d'ampliació del camp.

Recuperem, en cotxe, un altre tros de camí ral que va en paral·lel a la carretera GI-

555, camí de Massanes, buscant-hi l'hostal de l'Arrupit. En la ruta d'Hostalric a Girona hi havia diversos hostals on fer estada o algun mos. Bertrana pinta a *Les llars d'hostal* un quadre tendre de la confraternitat que els dies d'hivern s'establia entre comensals a l'entorn del foc, els clemàstecs i el tupí. Al llarg del llibre n'esmenta la Paquenya, a Riudellots; el del Suro de la Palla a la ruta de marina, i el de l'Arrupit a l'interior. A *L'encís d'una marrada*, l'autor baixa de l'estació de Sils un matí cruïssim d'hivern i, voltant l'estany i desoïnt els seus propòsits inicials, es desvia durant tres hores. Arriba així a l'hostal de l'Arrupit, davant de la riera de Santa Coloma. Segles enrere hi havia dinat l'emperador Carles V, però Bertrana el troba desemparat, amb gossos que el borden, poc acostumats a veure-hi gent. Recuperat, repintat, reclud, l'hostal de l'Arrupit és avui una residència privada. A la porta de la propietat avisen del gos, a les feixes pasturen la gespa unes ovelles. Me'l miro de lluny, des de l'altra banda

Avui dia la Creu, refeta, es dreça a tocar el tancat del camp de golf de Caldes, com si escarnís les torres d'alta tensió properes

de la riera, emmarcat per les bambolines del diorama que forma el vial enlairat del tren d'alta velocitat, que hi passa a tocar.

Del Sot de l'Infern a l'Esparra

Les masies tràgiques, els casalots pobres on Bertrana situava tots els drames rurals possibles, s'han substituït avui per urbanitzacions, disseminades com si un enorme saler les espargís pel territori. N'hem resseguit algunes pel Google Street View tot preparant la ruta —carrer Lirios, carrer Tórtola—, però hem preferit acostar-nos de debò al sot de l'Infern, per on feien batuda Bertrana, el seu gos Dick i en Busqueta, company de gestes. Prop de Massanes, l'afrau conserva alguna cosa de la solitud bàrbara que encaterinava l'hereu de ca n'Aspriu. Barriquejant i embardissant-se, en una hora llarga anaven del Sot a la seva masia, però nosaltres som incapaços de tirar pel dret, de manera que reculem i ens encotxem en direcció a Riudarenes.

Les cases del nucli de l'Esparra estan ben restaurades, tret de l'església. *La missa major en el poble* és una escena del passat: ja no hi ha gallines campejant, el corriol s'ha enquitranat, el lledoner monumental ha tingut fills abans de morir i no sembla que la parròquia registri gaire activitat. Hi ha estadants que renten el cotxe davant de casa. Arribar des d'allà a ca n'Aspriu és un passeig per una pista aixaragallada, entre roures joves, cirerers d'arboç i eucaliptus destralers, sota la vigilància de l'ermita d'Argimon, que senyoreja damunt el congost. Finalment, ca n'Aspriu és un petit miracle. L'escenari de les hores més grates de Bertrana es manté no solament dempeus, sinó digne i refet, indulgent amb els estranys que volem tafanejar-hi, assolellant-se en silenci i mirant la serra a l'altra banda, cremada per l'obaga.

>> *Ca n'Aspriu.*

Josep Pujol
és escriptor.

Ca n'Aspriu és un petit miracle. L'escenari de les hores més grates de Bertrana es manté no solament dempeus, sinó digne i refet

El reverend de Medinyà

Una passejada en dos temps pel clos del Castell de Medinyà: una trobada d'ara fa uns vint-i-cinc anys i el repàs a vint-i-cinc anys d'ofici

A partir d'una trobada entre Josep Pla i Modest Prats es repassa la trajectòria del reverend —com l'anomenava l'escriptor de Llofriu— i la importància d'aquest a la parròquia de Medinyà, en la qual va estar vint-i-cinc anys. Des d'una descripció de la que fou una residència privilegiada es repassa tota una vida destinada a la Paraula i a les paraules; sobretot en la vessant de savi que conversa i s'interessa per la vida del poble que habita, més enllà de les seves altres ocupacions acadèmiques i religioses.

TELM TERRADAS

> TEXT I FOTOS

>> Modest Prats i Domingo (Castelló d'Empúries, 1936 - Girona, 2014).

—I—

Deixen el cotxe a dalt de tot del poble, i cercant una rectoria hi descobreixen la grandiloqüència d'un castell. El senyor de la boina posa amb cura un peu a terra, ara un altre... torna a reprendre el caldo apagat entre els seus dits i, somrient, se sorprèn del vigor d'unes cames entumides pel viatge que, potser engrescades per la massa pètria que ara les acull, han decidit reprendre la seva energia més antiga, recordar els jorns de llargues caminades plasmades en pàgines encara més llargues. Refet, admira voltes, capitells, un escut damunt d'una portaleda... i, cercant adjectius, el senyor de la boina potser promet fer-ne uns papers que no acabarà mai. Segurament, la idea es desfà a mesura que abandona el clos del castell, ferit pels anhels de transcendència que traspuen d'aquesta obra ridículament pretensiosa. Aleshores, al fons, s'ofereix a la vista el Ter, tot l'espectacle dels colors tardorals fins a Flaçà i, més al fons, entre una boira baixa,

el Montgrí. A poc a poc, el senyor de la boina transmuta la seva ganyota de vell xaruc en una nova rialla. «Colossal, finíssim, exacte, crepuscular, únic, formidable...».

La humil rectoria dorm entre l'església consagrada a sant Sadurní i el poble, reposat, feiner i obstinat, allà baix. El reverend Prats, acompanyat de la seva mare, surt a rebre el senyor de la boina. Passen a la biblioteca i s'inicia, com en cada visita, una llarga conversa curulla d'ironia i sarcasme, el ritual del que ha fet transcendir els elements de la narrativa per confeccionar una vida rigorosament literària, una existència indestruïble de la Paraula.

El reverend fa un comentari sobre la seva feina: el bisbe de Girona l'ha posat en aquesta parròquia més aviat petita i, encara que s'ocupa també de la de Vilafreser, sembla que així té temps per fer altres coses. «És un d'aquests dels llibres», com li ha recordat fa poc l'avi de can Selles. Prepara, a més a més, una *Història de la Llengua Catalana* que, encara que és una feinada, és una obra colossal i necessària, apunta el senyor de la boina.

Modest Prats va arribar a la rectoria de Medinyà el 1977. L'acompanyaria la seva mare —Enriqueta Domingo—, fins la seva mort, el 2002

També elogien el *Coromines*, que, un cop acabat, ens farà ser un país normal a ulls estrangers. Tots dos hi estan d'acord, i el senyor de la boina marxa content, amb la mel als llavis, desitjant tornar a pujar a la part més alta de Medinyà i travessar el clos del castell, un cop més.

El reverend es queda allí a l'entrada, pensatiu i fumant, un cop s'ha acomiadat. Ja és de nit. Alça la mirada i contempla la mola que batega en la fosca.

No ha entrat mai al castell, i potser ni falta que fa. Hi ha una cosa que s'eleva, que arriba més amunt que la torre més antiga: una joia i una pau infinites, un campanar que recorda la gent que l'ha alçat i la fe dels qui l'habiten. Aquí hi puja la gent del poble buscant les seves misses però també hi circula un estol d'intel·lectuals —gironins i de més enllà, cristians i no tan creients— que busquen la conversa del reverend.

«Hi va haver un temps que ens vam plantejar de fer una església a baix, al poble. Més que res per a la comoditat dels feligresos, perquè no haguessin de pujar tot el camí del castell. "De cap manera", va dir la

gent. L'església, en l'elevació, és tot un símbol del poble. Un lloc de reunió i de comunió. De coneixement mutu. Em fa pensar en allò que va dir Joan XXIII: "L'església ha de ser com la font de la plaça del poble, allà on tothom va a buscar l'aigua". Em sembla que, en el cas de Medinyà, podem dir que la cosa va anar ben bé així».

—II—

Modest Prats va arribar a la rectoria de Medinyà l'any 1977. El bisbe Jaume Camprodon li havia atorgat l'administració d'aquesta parròquia en un gest que sembla premiar tota una trajectòria personal. L'acompanyaria la seva mare —Enriqueta Domingo— i la mort d'aquesta significaria el final de la seva feina a Medinyà —l'any 2002—, per passar a exercir l'ofici a la parròquia del Mercadal a Girona.

«Sóc fill d'un home que fou condemnat i executat quan jo només tenia tres mesos i ell acabava de fer vint-i-cinc anys».

En aquest capítol —el de les injustícies— sempre va creure que la seva posició,

>> *Rectoria i església de Sant Sadurní de Medinyà.*

La docència no era un nou servei a la comunitat: es tractava del desenvolupament d'una tasca intel·lectual que hauria de marcar tota una generació

FONS MÓN MARQUÈS

>> A dalt, Modest Prats, Enriqueta Domingo, la seva mare, i l'escriptor i teòleg Jaume Lorés. A baix, detall de la part vella de Medinyà.

la d'home de fe, hauria d'afavorir l'entesa entre totes les parts. Amb els mots sempre va ser un home d'acció i va utilitzar la paraula, en forma d'homilia i també de conversa, per denunciar allò que creia inadmissible. Així, durant la Pasqua del 1969 va exhortar els creients a entendre la fe des d'aquest prisma: la del compromís del cristià amb la societat. El governador civil de Girona li va

imposar una sanció per aquest fet que no va arribar a pagar mai.

«D'on hem tret que el no estar d'acord amb la gestió política actual et col·loca necessàriament entre els heretges, els excomunicats, els doctrinalment sospitosos?».

Va arribar la Universitat en una trajectòria com a estudiant de teologia, que l'havia portat a París i a Roma. En aquell moment va haver de fer mans i mànigues per veure aixecada la sanció de l'any 1969. El sacerdot «progresista y separatista» va entrar el curs 1971-1972 i no en sortiria fins al 2002.

«Vaig dir al bisbe que si anava a la Universitat hi faria de professor de les matèries que m'assignessin, que ho faria tan bé com sabés i que no aprofitaria aquella situació per fer de capellà; si em tocava fer literatura catalana faria literatura catalana i prou, i la faria de la millor manera possible».

La docència no era un nou servei a la comunitat: es tractava del desenvolupament d'una tasca intel·lectual que hauria de marcar tota una generació de docents, filòlegs, historiadors de la llengua, escriptors i amants del català en general.

Però l'empremta de Modest Prats és immensament viva en aquest murmur de veus que treballen, naixen, viuen, canten i ballen sota el castell de Medinyà. Personalment, jo he conegut els fills d'aquells que s'enlluernaren amb el reverend, en una parròquia que semblava més un local social, on es parlava de futbol, de llibres, de la vida i també de religió. Modest Prats acabà essent el savi de Medinyà, fill adoptiu de la vila després de més de vint-i-cinc anys de rector. Una veu crítica, renovadora, esperançadora i compromesa amb el seu ofici: la llengua, la fe i les persones.

Més enllà de les seves obres, papers acadèmics i una traducció de *Fedra*, de Racine (1999), només n'hi ha una que aplega les seves aportacions literàries —*Homilies de Medinyà* (2011)— i ens deixa veure la seva dimensió personal en un dietari que parla del poble, de la infància de l'autor i que representa la seva última aportació a les lletres catalanes.

Les persones senzilles i la vida quotidiana del Medinyà que el va acollir tants anys són al centre d'aquesta obra.

«Per què ha de ser més ric el contingut humà d'aquell que s'encaparra amb qüestions d'alta metafísica que el de qui somia vagarosament menjar sang i fetge i ceba de porc?»

Telm Terradas és llicenciat en filologia catalana.

Modest Prats acabà essent el savi de Medinyà, fill adoptiu de la vila després de més de vint-i-cinc anys de rector

Amb Gore-Tex, sense paraules i seguint marques de colors

El paisatge de *La Punyalada*, de Marià Vayreda, ara

Ja ho diu l'Albert Bardals, al pròleg de *La Punyalada*: aquella Garrotxa, afligida, vella i solitària, pateix dels seus mateixos mals. La terra que guarda els records de la seva joventut ja no és la mateixa. L'Alta Garrotxa ha canviat. Com era i com és?

>>> Marià Vayreda i Vila (Olot, 1853 - Barcelona, 1903).

**MARIA
PUIG PARNAU**

> TEXT I FOTOS

La *Punyalada*, de Marià Vayreda, es va publicar el 1904, pocs mesos després de la mort de l'autor. Explica la història de l'Albert Bardals, que viu a les muntanyes de l'Alta Garrotxa cap allà a l'any 1840. Resseguint la seva vida, coneixem una història d'amor i moltes aventures de trabucaires. A més, sentint-li la veu, ens fem al seu interior i descobrim tot el que sent i pensa.

El paisatge en la novel·la

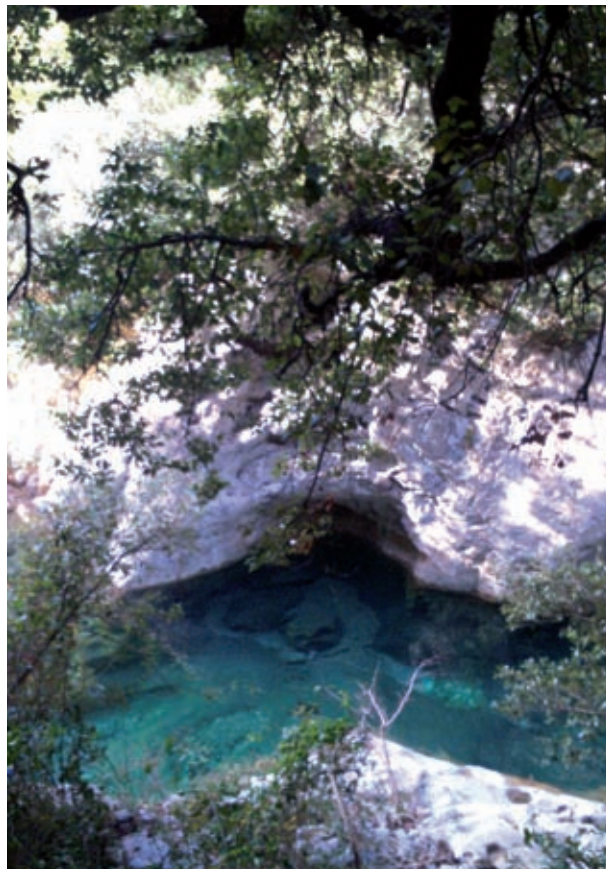
Llegint *La Punyalada*, veiem que les històries i els sentiments dels personatges surten sempre del mateix lloc: de les muntanyes, les pedres i els boscos. La vida es fa allà. Tal com deia el subtítol de la primera edició, és una novel·la muntanyenca, perquè les muntanyes són l'element essencial de la trama i de tots els temes que engloba. Els «espadats fora de plom» de l'Alta Garrotxa són el principi de tot.

D'allà, en surt el mal. Es refugia i actua en aquells racons de món. Entre roques i afraus, lluny de tot poder i prop de la fron-

>> Salt del Brull.

Els «espadats fora de plom» de l'Alta Garrotxa són el principi de tot

>> *El paisatge de La Punyalada.*

tera, els bandolers hi nien i hi crien tots els dubtes i temptacions; allà, viure prop del límit és més fàcil i més perillós que mai. Això fa del paisatge de l'Alta Garrotxa un lloc de misteri, d'instints assilvestrats, perills i patiments.

Però el que caracteritza el territori fins a convertir-lo en el centre de la novel·la és, sobretot, que és un paisatge viscut. És a dir, la gent hi viu. I hi viu perquè en viu. Treballen al bosc, en algun racó de camp o hort, a les carboneres, amb el bestiar, a les tavernes, als molins. La gent dona activitat, vida, al paisatge. I el paisatge els crea la vida a ells. Aquest lligam fa que els personatges de *La Punyalada* —com els habitants de l'Alta Garrotxa d'aquell temps— tinguin el paisatge interioritzat, el coneixen, hi creen històries i moments.

A banda de la realitat de l'època, però, també tenim el llenguatge. Les paraules que utilitza Vayreda fan viure el paisatge escrit de *La Punyalada* i li donen ànima. Sempre s'ha elogiat el domini lèxic de l'au-

tor, la precisió, la riquesa, la poesia dels seus escrits. Dir això és dir molt. A *La Punyalada*, les paraules fan el món. Des de la primera pàgina de la novel·la sents com el que llegeixes t'omple les orelles i la imaginació. Dins del teu cap, davant dels teus ulls, les paraules creen aquella terra i tota la seva ànima.

Els components esmentats fins ara dibuixen molt bé l'estètica literària de *La Punyalada*. Seguint el realisme propi de l'època, la novel·la té la voluntat de fer un retrat de la seva realitat i de fer-lo amb objectivitat i verisme.

A més, també fa passes dins del naturalisme, perquè ja hem dit que els caràcters estan lligats al seu món, absolutament condicionats per les muntanyes de l'Alta Garrotxa. I encara s'hi afegeix un altre aspecte: la introspecció psicològica, tan ben treballada en el personatge principal i tan poc present en la literatura catalana d'aquells moments. Tot plegat fa de *La Punyalada* una obra molt remarcable.

Les paraules que utilitza Vayreda fan viure el paisatge escrit de *La Punyalada* i li donen ànima

El paisatge de la novel·la, ara

Si sortim de la novel·la i ens endinsem a l'Alta Garrotxa, trobem que la terra ja no és la mateixa. Despoblada. Molts masos abandonats. Cases fetes ruïnes. Boscots buits de gent. Pocs habitants que encara s'aferren a la seva terra, excepcionalment, i molts excursionistes que hi fan vida, però vida de pas.

Ara, a l'Alta Garrotxa hi busquem tranquil·litat, calma i també repte. Ens hi podem sentir més persones, més autèntics i naturals. El paisatge és expansió de l'esperit, i això encara el legítima. Encara ens sembla que hi sentim una mica l'eco de vida de *La Punyalada*.

Però els trabucaires ja no s'amaguen enlloc. Ja no tenen a qui fer mal. Ja no hi ha misteri ni el mateix perill. Tampoc vivim el paisatge de la mateixa manera, no el tenim interioritzat. La major part de la gent ens hi acostem amb un cop de cotxe i marxem el mateix dia abans de fosc. Són pocs els que no hi caminen seguint marques de colors. No sabem moure'ns a les fosques, com a la

novel·la. Hem de portar calçat amb Gore-Tex, nosaltres. I, per acabar-ho de fer fred i encara més distant, ens adonem que no tenim prou paraules per a aquell lloc. Arbre, ocell, pedra i prou. Comodins generals i estèrils que no troben l'essència de res.

El paisatge de *La Punyalada* s'ha convertit, per a nosaltres, en un decorat. En una ambientació on podem superar reptes i sentir tranquil·litat. En un teló de fons que gaudim banalitzat i mastegat. I amb distància física i verbal.

Tot i això, i sempre a la nostra manera, el paisatge segueix atraient-nos. Potser al final, tal com va passar a l'Albert Bardals, una punyalada ens despertarà i serem més conscients d'aquesta terra. O potser no, potser un dia trobarem una paret de casa en ruïnes i a darrere no hi haurà res. Descobrirem que és de cartró pedra i la molsa, de feltre.

Maria Puig Parnau

ha estudiat filologia catalana.

>> L'ermita de Sant Aniol d'Aguja. A la dreta, el puig de Bassegoda.

El paisatge de *La Punyalada* s'ha convertit, per a nosaltres, en un decorat

Una olivera, xiprers i barraques de níquel

Portlligat i Rosa Leveroni, cinquanta anys que no han passat

L'obra poètica de Rosa Leveroni (Barcelona, 1910-1985) no es pot entendre sense fixar la mirada en l'any 1948, quan la poetessa va comprar una barraca a una família de pescadors en un racó de món que influenciaria la seva literatura i constituïria un dels llocs que més va estimar, Portlligat. Com la poeta noucentista veia Portlligat i com el podem veure ara pot ser una bona manera de comprovar quant pesa el temps, i si pesa igual a tot arreu.

>> Rosa Leveroni i Valls (Barcelona, 1910 - Cadaqués, 1985).

MERITXELL LAFUENTE

> TEXT I FOTOS

El paisatge de Cadaqués i Portlligat han estat i són emblemes de la Costa Brava. Tenir-lo a un parell d'hores de camí és un privilegi que ens permet estalviar-nos els milers de quilòmetres que molts estariem disposats a fer per visitar-lo i perdre-hi el temps, tan sols badant. La carretera d'asfalt, quan s'encén lluent avall i més avall, no fa mandra.

Deu minuts al límit del mareig no són res si el premi s'ho val; en canvi, quan el camí és de tornada, el ritme s'alenteix, les cases vistes des de lluny semblen menys blanques, una llum tènue esmorteïx les feixes dels vorals, i la paret seca que els fa de marge ja no sembla tan geomètricament perfecta.

Per anar-hi i no tornar-ne

Perquè, de la mateixa manera que visitar Cadaqués i Portlligat podria ser la imatge ideal d'un diumenge de vermut i converses poc importants, marxar-ne deixa encongit, com si fos millor no haver-hi anat per no haver-ho d'enyorar. Sona exagerat, però

devia ser un sentiment d'aquesta mena el que va fer que Rosa Leveroni es comprés una barraca a Portlligat. No una casa, ni un piset, sinó una barraca que el seu veí, Salvador Dalí, acabaria comprant-li i que actualment forma part de la casa-museu que milions de turistes visiten sense saber que, potser, en algun dels quatre cantons d'aquell tímid espai, s'hi va escriure *Petita «suite» de Portlligat*.

Portlligat i Cadaqués penetren en la literatura de Rosa Leveroni, en algunes ocasions, constituint el teló de fons de les seves poesies, i queden tenyits de la melangia que caracteritza el conjunt de la seva obra, sempre escrita com qui vol estirar el braç per tocar alguna cosa que s'escapa, que gairebé no és.

I encara que podria encertar-ho o segurament equivocar-me intentant descriure-ho, prefereixo utilitzar les mateixes paraules que Rosa Leveroni: «Allò és bonic. No és ni el cantó amable ni el vulgar de la Costa Brava. Sembla el seu esquelet. I un esquelet és molt bonic». Qui hi ha estat sap que és just així.

El Portlligat que la poeta va conèixer tenia allò just perquè un poeta en pogués fer una oda: una olivera, el mar, barques de pescadors i unes casetes blanques

Guardat en formol

El Portlligat que la poeta va conèixer era el que ara en diem minimalista. Tenia allò just perquè un poeta en pogués fer una oda: una olivera, el mar, barques de pescadors, algun xiprer i unes casetes blanques que, empenyadorament barrades, continuen allà posant a prova la curiositat dels que no ens conformem només amb les façanes.

Portlligat manté tots aquests detalls, i els pocs canvis físics que hi notem són els caiacs de darrere les barques, estacionats per a qui vulgui llogar-los, un *xiringuito* de platja situat a l'entrada de l'aparcament i un rètol al moll que promociona passejos amb barca i la vista d'uns sospitosos dofins. Res més. A Portlligat, el pas del temps, més que pels canvis materials, es nota per allò que ja no hi ha. És la buidor de les barques, el llot que cobreix les pedres de la platja —indicador que ningú les trepitja— i l'absència dels pescadors amb qui parlava Rosa Leveroni el que delata que Portlligat està fet de la matèria de què estan fets els records.

Com qui perd la respiració davant d'una obra d'art, aquest tros del cap de Creus, de

tan seductor, pot arribar a esgarrapar l'ànima. La mateixa Rosa Leveroni deia que Cadaqués és massa bell per estar-hi sol. Suposo que ens agrada compartir allò que estimem. Portlligat és per compartir, per desgranar-lo en trossets petits, perquè, precisament per aquesta aura d'irrealitat que té, fer-ho en solitud pot fer que et preguntis si aquella pausa, si la tranquil·litat d'agost, si el petit cementiri penjant sobre l'aigua que Leveroni anomenava «l'últim port encimat damunt la pau eterna» són de veritat.

Meritxell Lafuente és
licenciada en filologia catalana.

>> «Portlligat està fet de la matèria de què estan fets els records».

A Portlligat, el pas del temps, més que pels canvis materials, es nota per allò que ja no hi ha

Un hotel holístic a l'Arcàdia de Fages

L'arquitecte Oldřich Hozman retorna el dring poètic al mas de Palol

Carles Fages de Climent va escriure alguns dels primers versos en aquest mas monumental, avui enrunat. La societat Zain Maitreya el transformarà en un hotel de luxe, envoltat de petits bungalows que es construiran amb materials ecològics i bioclimàtics, seguint criteris d'arquitectura biològica. El futur complex s'especialitzarà a oferir confort i benestar espiritual als seus residents.

>> Carles Fages de Climent (Figueres, 1902 - 1966).

SEBASTIÀ ROIG

> TEXT I FOTOS

A principis del segle xx, el poeta Carles Fages de Climent i la seva família estiuiejaven al luxós mas de Palol de Fluvià. Aquest era un dels tretze masos del nombrós patrimoni dels Climent, i es trobava dins del terme de Torroella de Fluvià.

La casa pairal era grandiosa: ocupava 4.500 m² i tenia una horta magnífica, amb avingudes d'avellaners i centenars de figueres, i una extensió de secà considerable. Vora el mas, com detallaria Fages, s'hi estenien «verds boscatges, compassats ençà i enllà, com taques de verd joïoses, ni massa grans ni massa petites, amb aires de parc descuidat i de verger arcàdic». Els terrenys de la finca, per on passava el riu Fluvià, els havia comprat el besavi de l'escriptor durant la desamortització de Mendizábal. De fet, el mas s'aixecava al damunt de les restes de l'església de Sant Genís, que segles enrere havia format part del monestir de Sant Pere de Rodes.

En el volum *Memòries. A la recerca de mi mateix*, l'escriptor recrea l'ambient opulent del casalot durant les trobades estiuenques, presidides per la seva àvia, Dolors

de Climent i de Niubó, que rebia i allotjava la corrua inacabable de familiars. Algun d'aquells estius, quan encara era un adolescent de salut fràgil, Fages va compondre al mas uns quants poemes amb l'afany d'emular Horaci. *L'Oda a Palol*, on evocava el passat medieval del paradís que l'envoltava, va ser un d'aquells fruits primerencs.

Amb el pas dels anys, i en part a causa de les giragonses testamentàries, la casa va caure en desús i es va convertir en un espai decadent, buit i enrunat. El poeta no va oblidar mai la silueta d'aquella torre senyorial, «amb els seus bosquets d'alzines brunes vora el Fluvià i les seves fonts encantades». Amb to melancòlic, Fages apuntava: «Si els meus avis haguessin estat comerciants, hi haurien creat el balneari més agradable per a guarir ossos trencats, brians i, amb seguretat absoluta, el mal d'enyorament».

Aquesta visió del poeta estava ben fonamentada, com ho va demostrar el fet que la societat Zain Maitreya, del grup Majestic, comprés la finca del Palol, l'any 2007, per convertir el mas en un complex hotelier holístic. El projecte, a part de restaurar la casa pai-

El mas de Palol era la residència d'estiu de la família de Fages

ral per encabir-hi trenta habitacions, un spa i una piscina interior, preveu aixecar quinze petits bungalows davant del mas, dissenyats per l'arquitecte txec Oldřich Hozman. Seran uns espais atractius, inspirats per les formes de les onades i ben integrats en l'entorn.

Quan el complex estigui enllestit, serà un santuari modern on els residents es podran reconfortar la ment i l'esperit amb l'ajut de medicines naturals d'origen oriental, xinès i ayurvèdic. Els clients també disposaran d'espais de silenci, quietud i reflexió. I es podran passejar pels jardins romàntics o pels camins que van cap al riu, les fonts i les grutes del bosc. Per arrodonir els serveis, l'hotel comptarà amb una biblioteca ben nodrida i amb un espai per a concerts i exposicions.

Al Palol, avui, ja s'hi comença a albirar l'aire que pot acabar tenint tot plegat. Hozman hi ha construït una casa particular càlida i bella, de formes arrodonides i confortables, que et fa pensar en un rovelló meravellós o en les llars orgàniques dels hòbbits. És un bon exemple d'arquitectura biològica, feta a partir de mapes energètics del paisat-

ge i d'alguns principis vinculats al *feng shui*, la geomància i la geometria sacra. Aquesta residència —n'estic convençut— hauria complagut l'ànima somiadora, heterodoxa i abrandada de Carles Fages de Climent.

>> *Mas de Palol de Fluvià. A baix, nou disseny del mas de Palol.*

Sebastià Roig és escriptor.

Oldřich Hozman ha fet un ambiciós nou disseny del mas i dels habitatges que l'envoltaran

Si envelleix la vitalitat

Una mirada a un dels autors bandera del modernisme català a partir d'un poema sobre la seva vila natal

A partir d'un dels textos menys característics de Frederic Pujulà, on descriu sa Catifa, una platja desapareguda de Palamós, podem acostar-nos a la intensa vida política i literària de l'autor i plantejar-nos possibles evolucions de la seva postura en els seus darrers anys de vida. L'enfocament que Pujulà planteja difereix enormement de la seva obra de joventut, la qual cosa obre la porta a interpretacions i reflexions sobre la vellesa i els propis ideals.

>> Frederic Pujulà i Vallès (Palamós, 1877 - Bargemon Var, França, 1963).

ELOI SÁNCHEZ

> TEXT I FOTOS

Com afronta la vellesa, biològica i literària, un antic i fervorós lluitador? Cal seguir pretenent canviar el món o val més dedicar les forces que resten a canviar-se un mateix, a posar-se un calçat més còmode abans de marxar? El poema «Sa Catifa», recollit a *Palamosines. Cants a la costa brava* (1958), de Frederic Pujulà, ens en podria donar pistes.

Sa Catifa

A la Costa Brava tenim una cala que es diu sa Catifa i els déus han teixit; llaguts i gavines s'hi emmirallen l'ala, les nimfes de l'aigua s'hi apleguen de nit.

La cala de sa Catifa no existeix. En aquesta històrica cala de Palamós on antigament la gent es banyava, els llaguts s'hi amarraven i Truman Capote hi escrivia *A sang freda* (1966), dos octogenaris palamosins em comenten: «Ja saps per què en diuen Catifa? Perquè tot aquell fondo era de no gaire profunditat i era tot ple d'algues, el que representava una catifa... Era com una alfombra.

Si haguessis tret tota l'aigua, el que hagués quedat seria això: una catifa».

Amb algues ordida, brocada de nacre, de nom orgullosa, es deixa adorar; les ones li ofrenen perfum iodat acre, les barques l'encensen amb el seu quitrà.

Me'n vaig a la localització exacta: res no em desperta una admiració similar. Segons semblaria, la platja era un indret lloat per tothom, una entorn sensible a l'amor humà. Carregat de tota la sinceritat i la fe que tinc, busco algun rastre d'aquest esperit atàvic. L'únic que trobo és que l'Ajuntament ha col·locat contenidors diferents per a la brossa: uns per als envasos de plàstic i uns altres per a la resta de residus. Una estandarditzada mostra d'interactivitat home-platja imposada pel Consistori.

Mes l'Amor que vetlla desvetlla la Cala i l'aigua dormida fa frisar amb sa veu quan una gavina l'ha tocat amb l'ala, o el cos d'una dona a son trenc s'ajeu després d'oferir-li, per a un bes, el peu. [...]

Amb la perspectiva de què ara gaudim, es podria opinar que a mitjan segle xx, en

Sa Catifa és una històrica cala de Palamós on abans la gent es banyava, els llaguts s'hi amarraven i Truman Capote hi escrivia *A sang freda* (1966)

RAFAEL MASÓ PAGÈS - FONTS CASA MASÓ, FUNDACIÓ RAFAEL MASÓ

plena postguerra, uns versos com aquests tenen poc transfons històric, poca tenacitat subversiva i gens de voluntat avantguardista. És fàcil caure en etiquetes com «naïf», «folklore» o «xovinista», i tot això no deixa de resultar-nos estrany, sabent que aquests versos els signa un destacat impulsor del modernisme literari del primer terç de segle. I és que potser, per comprendre plenament la postura de l'escriptor, hem de fixar-nos no només en el que es diu en el poema, sinó també en el que no s'hi diu.

Frederic Pujulà i Vallès, nascut el 1877 a Palamós, passa uns anys d'infantesa a Cuba i posteriorment la seva família s'instal·la a Barcelona, on estudia dret. Després d'escriure per al setmanari palamosí *La Senyera* i altres publicacions catalanistes i federalistes, s'incorpora al setmanari *Juventut*, on desenvolupa una extensa obra literària. A més, Pujulà es mostra sempre políticament actiu, i gran part de les obres que publica tenen un marcat caràcter ideològic, tant la seva crítica literària i artística com les obres de teatre i les narracions de ficció. A la «Biblioteca Joventut», Pujulà publica un recull d'articles sobre el pensament de Pi i Margall. També escriu obres de teatre com *Titelles Febles* (1902), *Creuant la plana morta* (1903), *Dintre la gàbia* (1906) i *El geni* (1904). Aquesta darrera troba una segona part a *El boig* (1907) i, com

totes les obres anteriors, mostren el discurs vitalista, regionalista i gairebé messiànic que proposava l'autor. Seguidor de les idees de Nietzsche i de Schopenhauer i defensor de l'autonomisme i del federalisme de les nacions, el palamosí se situa al flanc esquerre del moviment modernista català. Aquests ideals progressistes troben un aliat ideal en la llengua internacional esperanto, de la qual Frederic Pujulà esdevé un gran divulgador i un dels principals impulsors a Catalunya.

>> *Grafit sobre paper (17,5 x 54 cm) de sa Catifa de Palamós, dibuixada per Rafael Masó Pagès, c. 1889. A baix, l'indret on abans hi havia sa Catifa.*

Pujulà es mostra sempre políticament actiu, i gran part de les obres que publica tenen un marcat caràcter ideològic

>> Dues imatges del port de Palamós.

Autor també de la primera novel·la de ciència-ficció escrita en català, *Homes artíficials* (1912), durant aquest període mai no deixa d'escriure, ja sigui assaig, divulgació o ficció. Després de combatre a la Primera Guerra Mundial i passar molt de temps exiliat a França, tal com explicava Joaquim Martí en el número anterior de la *Revista de Girona*, en acabar la Guerra Civil l'autor és jutjat, passa dos anys a presó i és arraconat de la vida pública.

Així, l'acèrrim modernista, lluitador per l'alliberament de les nacions i esperonador de la voluntat dels homes, queda totalment impossibilitat de fer allò que estimava. I l'únic

llibre que publica des de llavors és el poemari *Palamosines. Cants a la Costa Brava* (1958), un compendi de poemes costumistes i paisatgístics a l'estil de «Sa Catifa». Queda molt lluny el caràcter alliberador i messiànic de tota la seva obra anterior, sempre carregada de judicis morals i metàfores polítiques.

No sabrem mai del cert si, en aquests anys avançats de la seva vida, Pujulà era més o menys conscient que ens estava deixant una grotesca caricatura del destí senil de la seva generació intel·lectual. Ni tampoc sabrem quin grau de sàtira hi ha en la seva posició en aquests poemes. El regionalisme i l'exaltació vitalista que defensava Pujulà durant la seva joventut té el risc, aquí, de caure en un patriotisme d'aparença estèril i inofensiva. La frontera és fina, segons com. Sobretot perquè aquesta cala ja no la veiem, i no és possible contrastar la realitat amb la visió que en projecta el poeta.

Potser una llarga existència dedicada a perseguir uns ideals a través de les lletres no sigui una opció de vida que maduri amb gaire placidesa si es vol seguir fidel a les conviccions d'un mateix. Potser un autor d'aquesta mena prefereix acabar els seus dies vagarejant pel passeig marítim de la seva vila natal, deixant anar una mica de llast intel·lectual a canvi d'una calidesa més immediata i gratificant, encara que sigui mig impostada.

Eloi Sánchez és graduat en comunicació audiovisual.

En acabar la Guerra Civil, l'autor és jutjat, passa dos anys a presó i és arraconat de la vida pública

Gaziel, les platges i el turisme

La seva passió pel mar, la costa i la platja el converteix en un herald anunciador de la indústria turística i alhora en un crític als seus resultats

PC

Gaziel va ser un enamorat no tan sols de Sant Feliu de Guíxols —població a la qual va dedicar el llibre *Una vila del vuit-cents* (1953) i que després va tenir la versió definitiva, corregida i molt ampliada, amb *Sant Feliu de la Costa Brava* (1963)—, sinó del conjunt de la Costa Brava, a la qual va dedicar apassionades, gairebé hiperbòliques, descripcions.

>> Agustí Calvet i Pascual (Sant Feliu de Guíxols, 1887 - Barcelona, 1964).

LLUÍS FREIXAS
MASCORT > TEXT

Agustí Calvet, l'home que va perdre el nom, com Azorín, devorat pel seu pseudònim periodístic, recorda com era la Costa Brava abans de dir-se'n —«igual que una terra verge d'Amèrica o Oceania»— i afirma que «la puresa intocada, la gràcia terrenal, el perfum, la soledat, la quietud i la pau de les cales i platges (...) no solament ara estan perduts del tot», sinó que no les ha pogut trobar enlloc més del món. Com a home viatjat que era, Gaziel admet que ha vist «paratges molt més acurats i rics, més grandiosos, amb naturalesa més forta». Però si n'hem de fer cas, ni a l'Adriàtic, ni a Grècia, ni al Bòsfor, ni a l'Àfrica, ni a la Florida, ni a les Antilles, ni al Carib, ni al Pacífic no va trobar mai res que el corprengués «com el benestar i la bonança de la Costa Brava i d'indrets de Mallorca, cosins germans seus».

Pot sorprendre que el plany per aquest paradís perdut provingui del mateix home que qualifica el turisme com «la segona rifa» que li ha tocat a Sant Feliu. La primera va ser el suro. L'antic director de *La Vanguardia* no s'estava de recordar com ell i altres havien

advertit, «després de córrer món i veure una mica el que s'esdevenia fora de casa», que la

FELIU ROMANI. COL·LECCIÓ JOAQUIM CABEZAS. INSPA - DIPUTACIÓ DE GIRONA

>> Platja de Sant Pol a s'Agaró. Al fons, el xalet Montseny.

Agustí Calvet, l'home que va perdre el nom, com Azorín, recorda com era la Costa Brava abans de dir-se'n, «igual que una terra verge d'Amèrica o Oceania»

RICARD MUR. FONDS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA I - DIPUTACIÓ DE GIRONA

N.º 97 Colecciones MUR

AUTOR DESCONEGUT. FONDS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA I - DIPUTACIÓ DE GIRONA

AUTOR DESCONEGUT. FONDS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA I - DIPUTACIÓ DE GIRONA

Costa Brava i les Balears havien de ser «un dels indrets preferits del turisme mundial». I rebla el clau: «Va ser una previsió perfecta, plenament confirmada».

Per això Gaziol no s'està de lamentar que el sector turístic nasqués de l'atzar i creixés a l'atzar, que la gent mirés a l'interior. «Que nosaltres, els que ho vèiem a venir, no féssim res per aprofitar-nos-en econòmicament no té res d'estrany. De botifarres com aquesta, a mi me n'han passades moltes per davant, i mai no se m'ha acudit provar d'atrapar-ne una», escriu. «Érem gent lúcida, però inermes», i considera normal la seva passivitat però el sorprèn que «aquells hisendats» que havien fet «grosses fortunes» en la segona meitat del XIX no actuessin amb visió de futur. La raó de la sorpresa? «Els magnats del suro no eren pas gent poc esbandida o reclosa (...) era justament aquella que coneixia Europa pam a pam i estava cansada de passejar-se per la côte d'Azur, per la Riviera italiana, per les costes dàlmates, gregues i dels Dardanelos...». Per això es pregunta quina seria, a França, la realitat de la carretera de

A la primera meitat del segle xx, la platja no tenia el menor interès: «L'aversion a la mar era tan general, que fins els mateixos pescadors en fugien»

Sant Feliu a Tossa, per a ell desaprovada; com per a Josep Pla, que va escriure que tenia tants revolts com dies hi ha a l'any, o com a per a l'escriptor anglocatalà John Langdon-Davies, que va afirmar que era una carretera que no anava enlloc.

A la primera meitat del segle xx, la platja, que ara —a la segona dècada del segle xxi, però també als anys seixanta del xx, quan escriu Gaziel— mou milions de persones, no tenia el menor interès: «L'aversió a la mar era tan general, que fins els mateixos pescadors en fugien (...) el pescador va a mar com el pagès va al tros, a guanyar-s'hi durament la vida». «El sorral, de banda a banda, era ple de llaguts i botes de pescadors, amb les xarxes a assecar, esteses», i només es dedicava als banyistes l'extrem de Sant Elm, on hi va haver tradicionalment els establiments de banys de mar, «els banyadors»: «unes instal·lacions rudimentàries» que «no passaven mai de barraques de fusta, a la vora de l'aigua, amb departaments d'homes i dones, rigorosament separats». Aquest aïllament per sexes, explica Gaziel, era mantingut fins a uns metres endins de l'aigua «per mitjà d'uns cortinatges d'espart, espessos i rasposos, i d'un sistema de cordes que barraven el pas». En general les dones es posaven en remull agafades als cordatges

sense poder veure res de l'entorn. Els homes, qui ho diria, «eren una mica més ardits, sobretot per rondar la clausura femenina».

Per això, per l'ocupació pesquera de la major part de la platja i per les reduïdes possibilitats d'esbarjo que oferien els banys a esperits mariners lliures, Gaziel afirma que la veritable platja de Sant Feliu és Sant Pol. Al nucli residencial de s'Agaró l'escriptor guixolenc hi veu, precisament, «un dels pocs esforços lloables [de projecte turístic], degut a la tenacitat d'uns particulars», però lamenta la pèrdua de la toponímia que ell considera original. Gaziel creu que el parlar salat —ja aleshores en franca retirada— i la denominació de la riera Garó que hi desguassava feia habitual parlar de la punta de sa Garó, i que l'article salat es va convertir en un curiós apòstrof. Joan Coromines —i Gaziel el cita— escriu Segueró (terme al qual remet la *Gran Enciclopèdia Catalana* com a origen etimològic del topònim), i afirma al *Diccionari Etimològic* que la grafia s'Agaró «és un disbarat» que s'ha generalitzat «a despit de la nostra cultura» i «del sentit comú lingüístic». Potser una mica com l'amor acrític —i sense planificar— pel formigó, el sol, la platja i el turisme.

>> *Diverses vistes i moments de la platja de Sant Pol a s'Agaró.*

Lluís Freixas és escriptor.

Al nucli residencial de s'Agaró l'escriptor guixolenc hi veu «un dels pocs esforços lloables [de projecte turístic], degut a la tenacitat d'uns particulars»

L'àrea natural del meandre vell del riu Fluvià

Al'Alt Empordà, entre els municipis de Ventalló i Torroella de Fluvià, a un quilòmetre al sud del nucli urbà d'aquesta última població, aigües avall del pont de la carretera C-31, se situa la zona coneguda com el Meandre Vell. S'accedeix a aquest espai des de la rotonda d'entrada de Torroella de Fluvià, des d'on cal seguir les indicacions Grup Curanta, primer per la carretera i després per un camí de terra. L'àrea natural del Meandre Vell està formada per un llac central que ocupa una superfície de 30 ha, amb una morfologia en forma de vuit que s'emplaça en material al·luvials quaternaris, a l'entorn del qual hi ha diferents itineraris per recórrer a peu o en bicicleta. Aquesta zona se situa allà on fa uns anys hi havia un meandre del riu,

el qual va ser explotat per a l'extracció d'àrids. Ha estat restaurat i convertit una zona humida voltada de vegetació autòctona. La visita al Meandre Vell permet fer un interessant recorregut botànic, des del canyissar de la zona inundable, al bosc de ribera amb salzes, albers, freixes i oms, fins a fragments d'alzinar i roureda.

La història d'aquest espai comença el 1991, quan es va construir un pont sobre el riu Fluvià i es va canalitzar un tram del riu aigües avall del pont, fet que va comportar la desconexió hidràulica del meandre. Les inundacions als terrenys més propers, i fins i tot al poble, van fer que la Generalitat dugués a terme obres de canalització, a fi de drenar les aigües fluvials cap al mar. El meandre, format per graves, sorres i argiles, esdevenia

MARTA PUIGURIGUER > TEXT I FOTO

un espai aprofitable des del punt de vista de l'explotació d'àrids. El 1999 va començar un projecte de restauració ambiental de les zones explotades. El resultat final ha estat aconseguir una àrea natural, ordenada i visitable, formada per una zona humida central: amb un espai temporalment inundat i un altre de forma permanent amb diferents estatges de profunditat. Així, on hi havia un meandre, hi va haver una gravera i avui hi ha un llac. L'aigua per al manteniment de la zona humida és aportada de manera natural pel nivell freàtic subterrani. La zona inundada queda separada del riu Fluvià i segueix la traça de l'antic meandre, que va ser ampliat i aprofundit durant l'explotació. La recreació dels hàbitats naturals al voltant del llac fa que la zona presenti una rellevant di-

versitat biològica, en què destaca l'avifauna. Per aquest motiu l'antiga gravera ha estat declarada espai d'interès comunitari, amb la protecció corresponent dins la Xarxa Natura 2000. El projecte de restauració del Meandre Vell, per part l'empresa agremiada Àrids Germans Curanta, va obtenir el 2009 el premi nacional de restauració de la Federació d'Àrids de l'Estat Espanyol, i el 2010 van atorgar-li el guardó a la millor pràctica de restauració ambiental, dins dels Premis Europeus de Desenvolupament Sostenible. Una vegada finalitzat el projecte de restauració, l'empresa va cedir els terrenys als Ajuntaments de Ventalló i de Torroella de Fluvià.

Marta Puiguriger

La realitat literària de Maria Àngels Anglada

GRISELDA OLIVER I ALABAU

Maria Àngels Anglada (Vic, 1930 – Figueres, 1999) va ser una escriptora que va conrear diversos gèneres, com la poesia, la narrativa, la crítica i l'assaig literari. Llicenciada en filologia clàssica, va rebre la influència de la literatura clàssica, la qual es troba en algunes de les seves obres, com, per exemple, *Sandàlies d'escuma*. En el seu últim escrit, publicat pòstumament per aquesta mateixa revista el dia de la seva mort, confessava que un dels autors que més li hauria plagut de conèixer era Teòcrit d'Alexandria. Així ho explica Narcís-Jordi Aragó en l'article «Maria Àngels pòstuma», publicat al número 194 de la *Revista de Girona*.

No obstant això, Anglada va demostrar ser una escriptora preocupada per moltes qüestions: a través d'una

visió local va tractar temes universals que afectaven i afecten la humanitat. No només va publicar novel·les ambientades en època clàssica, sinó que algunes de les seves obres tenen una temàtica actual, amb personatges que es basen en persones reals. És en aquest aspecte en el qual Assumpció Heras i Trias ha aprofundit en la seva obra *Lligams. Les relacions entre els personatges de la narrativa de Maria Àngels Anglada* (Braú Edicions, 2014), un estudi sobre les interrelacions dels personatges que apareixen a l'obra de l'escriptora vigatana i, en definitiva, un assaig que analitza una part de l'obra de Maria Àngels Anglada: la caracterització dels personatges.

Només alguns dels personatges angladians s'interrelacionen, i, per això, Heras deixa de banda els personatges que surten en obres ambientades en època històrica (*Sandàlies d'escuma*, *L'agent del rei*, entre altres), o en contes de ciència-ficció. Tampoc no té en compte els personatges amb què «Maria Àngels Anglada s'inspira per crear personatges secundaris de la seva obra, com per exemple el llibreter figuerenc Ramon Canet, que dona lloc al personatge del mateix ofici a *També a tu*, *Clearònides*» (p. 13).

Tal com ho defineix l'autora, aquest estudi se centra únicament en l'anàlisi dels personatges, tot extraient-los del

HERAS I TRIAS, Assumpció

Lligams. Les relacions entre els personatges de la narrativa de Maria Àngels Anglada

Braú Edicions
Figueres, 2014

novetats JUDIT PUJADÓ

PUIG, Jordi

(Silencis) Figueres sota les bombes 1938-1939

Un projecte de Jordi Puig amb la col·laboració d'Enric Pujol i Gerard Bagué Úrsula llibres. Lladó, 2014. 256 p

Jordi Puig, incansable en la seva recerca dels avatars de les persones a través de la fotografia, va convidar els figuerencs que havien viscut l'experiència dels bombardeigs durant la Guerra Civil a deixar-se fotografiar amb algun objecte que representés aquella experiència dramàtica.

«Els personatges, com els arguments, neixen de la poesia, de la mirada d'una poeta que, quan vol explicar fets que no es poden constrènyer en versos, escriu narrativa»

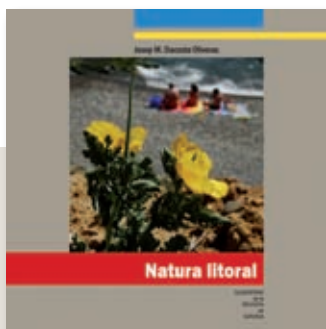
context i proporcionant només «la informació que s'hi refereix d'una manera objectiva» (p. 13). Divideix els personatges en tres grups: els que pertanyen a la família Geli de Vilamacolum, els que es relacionen amb la música, i els que formen part de la família de l'autora, els Anglada d'Abadal de Vic. Com a resultat d'aquest estudi, Heras conclou, entre altres observacions, que «els personatges, com els arguments, neixen de la poesia, de la mirada d'una poeta que, quan vol explicar fets que no es poden constrènyer en versos, escriu narrativa» (p. 211).

Una història liberal de Puigcerdà

FRANCESC MORALES

L'efecte Cabrinetty és un llibre elaborat en col·laboració sobre la vila de Puigcerdà. És el darrer d'una bibliografia respectable dins la història local d'aquell lloc: *La Cerdanya*, de José Xandri (1917); *Història de Puigcerdà*, de Jaume Martí (1922); *La Cerdanya*, de Pau Vila (1926); *La Cerdanya a començaments de segle* (1931), *Llibre de la Cerdanya*, de Rafael Gay de Montellà (1951) i *La defensa de la vila de Puigcerdà enfront els atacs carlistes*, de Sebastià Bosom i Isern (1987), entre d'altres. Efectivament, malgrat el títol, és més aviat un llibre sobre Puigcerdà i voltants, amb els fets del 10 i 11 d'abril de 1873 com a punt de partida.

Es tracta d'una obra de divulgació dirigida a una audiència amant de la història local, especialment a les àrees gironines i barcelonines, amb Puigcer-

DACOSTA OLIVERAS, Josep M.

Natura litoral

Quadern de la Revista de Girona
Diputació de Girona, 2015. 196 p

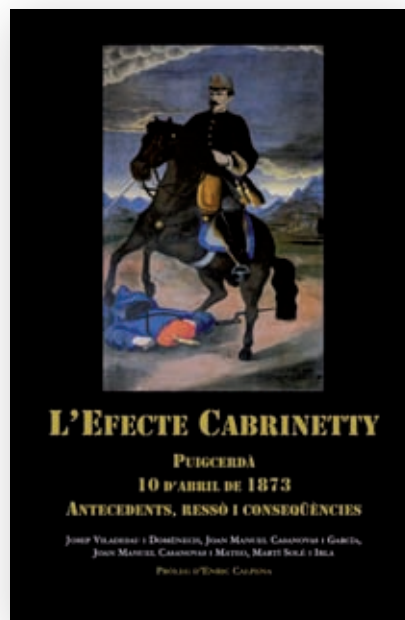
El litoral gironí destaca per la riquesa geològica i per una gran diversitat botànica i zoològica. Dacosta ha volgut redactar un llibre que és també una guia per recórrer la costa tenint present els seus valors. Els aiguamolls, les dunes, els dofins o la posidònia són alguns dels protagonistes dels diferents indrets que s'hi presenten.

dà com a punt central. No es pot perdre de vista que el llibre està en relació amb la recuperació, l'agost de 2012, de l'estàtua en honor del brigadier Josep Cabrinetty, que rescatà la vila del setge carlí. Això dóna una empremta molt sentimental tant als textos dels autors com a la presentació de l'alcalde, Albert Piñeira i Brosel.

Les diferents parts del llibre són el setge carlí d'abril de 1873, una biografia de Cabrinetty, una altra d'un dels defensors liberals, dos capítols dedicats al Puigcerdà dels segles XIX i XX, un petit recordatori al vaixell de guerra *Puigcerdà*, i una descripció de les fortificacions puigcerdanenques. Els dos capítols centrals —els dedicats al Puigcerdà del segle XIX— són un veritable llibre dins del llibre. L'autor, Joan Manuel Casanovas i Garcia, és l'únic dels quatre autors que planteja algunes hipòtesis de treball, desmenteix alguns errors històrics i troba explicació a fenòmens posteriors als de 1873, fent el que Pedro Aguado Bleye en digué història genètica, per distingir-la de la narrativa, que seria la no científica.

Aquesta història evolutiva, causal i raonada està marcada, en el cas de Casanovas i Garcia, per una relació de causa-efecte des del punt de vista liberal del creixement de Puigcerdà en particular, i de Catalunya en general. Per exemple, no hi ha ni rastre de les classes subalternes en territori ceretà: només turisme, creixement urbanístic, prohoms i grans ramaders. El col·lectiu de la població que defensà la vila l'abril

És una obra-eina, allunyada de la discussió acadèmica sobre el valor de la història local

VILADESAU I DOMÈNECH, Josep;
CASANOVAS I GARCIA, Joan
Manuel; CASANOVAS I MATEO,
Joan Manuel; i SOLÉ I IRLA, Martí

L'efecte Cabrinetty (Puigcerdà, 10 d'abril de 1873): antecedents, ressò i conseqüències

Ed. Salòria / Ajuntament
de Puigcerdà
Puigcerdà, 2014

de 1873 es resumeix en la figura de Joan Puigbó i Casamitjana, capità de la Ronda Volant de Puigcerdà. I, en general, els ceretans apareixen com una entitat psíquicament homogènia.

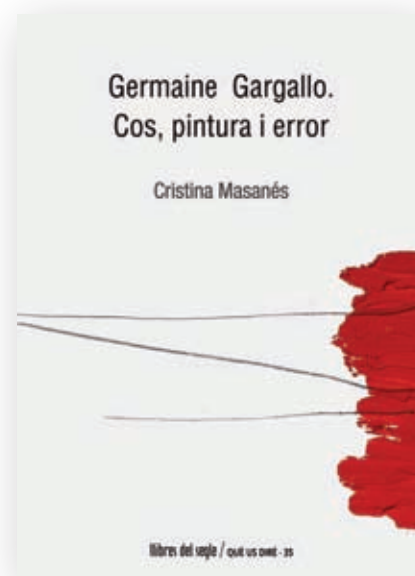
En resum, el llibre compleix els seus objectius. És una obra-eina, allunyada de la discussió acadèmica sobre el valor de la història local, i centrada en els elements commemoratius que són els que ajuden a sustentar el que Benedict Anderson en diria comunitats imaginàries.

Història pintada d'una seducció

ANNA CARRERAS

Els crítics que encara ens llegim els llibres abans de parlar-ne estem molt avesats a trobar-nos de tot. Però la sorpresa arriba —i aquesta és la gran singularitat de Cristina Masanés (Manresa, 1965)— quan un llibre t'obliga a aturar la lectura per pair tanta bellesa, tanta blavor. Gràcies a un do sublim per estructurar el llenguatge i per escortar el ritme, Masanés ha escrit un llibre formidable, un assaig artístic sobre l'art de la seducció. Com si fos una novel·la, l'autora ha passat el periodisme documental pel sedàs de la literatura i, amb agudesia, s'ha fixat en Germaine Gargallo (Laure Gargallo, en realitat), una filla de la nit experta en la provatura, mirada de gata, llavis gruixuts, pell

blanca i dits llargs, esquiva, irresistible, filla del Turó, model i amant de Picasso, esposa de Ramon Pichot. L'ha situat en la urgència eròtica del París de 1900, a l'epicentre d'un dels triangles d'aquella Arcàdia bruta que era Montmartre. Carles Casagemas, Pablo Picasso i Germaine Gargallo, tres colors, el negre, el blau i el vermell, respectivament. Ells la pinten (la volen): «La nuesa existeix per ser observada, contemplada en un instant que allarga el desig». Ella els activa els somnis, els embruixa la imaginació, té set de cossos joves. Carles, obsessionat romàntic i nihilista, se suïcida per la ingratitude de la musa (que no tolera ni el caràcter depressiu ni la impotència del pintor). I és que la dona pintada no pertany a la pintura, sinó a la vida. Tots tenen vint anys i la sang els bull: Picasso prova de resoldre la mort de l'amic anant-se'n al llit amb l'amiga del mort. La dona enigma és també una dona trampa, hermètica, voluble. L'epíleg d'Eva Vázquez, que el lector respira com si fos una continuació de la novel·la, prova que Germaine Gargallo no és un personatge marginal, sinó que conté l'essència de tota una època. Com a dona, sí, i de les imprescindibles. La investigació de Masanés —deu anys i atzucacs varis— refà el trajecte, no desatèn cap pinzellada, ramifica la gau-

MASANÉS, Cristina
**Germaine Gargallo.
Cos, pintura i error**

Llibres del Segle / Què us diré, 35
Girona, 2014. 174 p

bança, el ser i el semblar dels clowns, s'endinsa en la narcosi dels fets, dibuixa ponts i connexions, analitza psicologies i en ressalta les poètiques.

PASTELLS, Josep
Cacic de fireta

Pagès editors
Lleida, 2014
142 p

MARTÍ CORTADELLAS

L'escriptor Josep Pastells (Girona, 1966) va guanyar el Premi de Novel·la Breu Ciutat de Mollerussa del 2014 amb *Cacic de fireta*, una sàtira de la degradació del món laboral i del paper del periodisme quan s'ha de vendre als interessos dels poderosos.

Despullar la venjança

La novel·la comença amb un aclariment del narrador que ens arrenca un primer somriure i ens submergeix de ple al to burlesc que no s'abandona fins al final del llibre. El personatge qui ens parla és Perfecte Pèlach Canyes, un home que ronda la cinquantena d'anys, periodista de professió i trau-

Alguna cosa es cou

DANI VIVERN LLADÓ

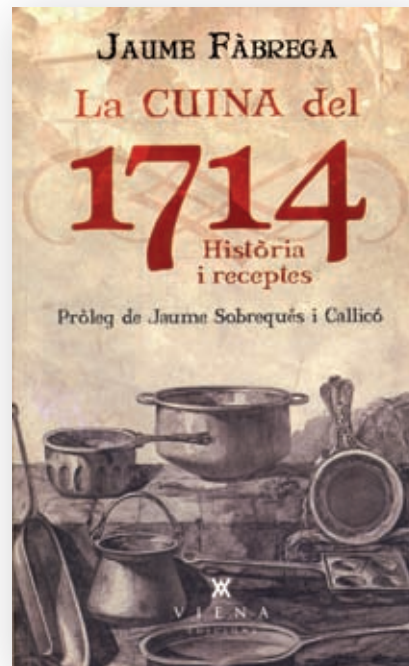
Comentar *La cuina del 1714. Història i receptes* és com voler explicar en paraules un àpat en un restaurant cinc estrelles Michelin. Ens deixariem la majoria de sensacions, o les explicariem de forma incompleta sense remei. L'autor, Jaume Fàbrega —en Jaumó— ja no requereix presentació a aquestes alçades. En tot cas, jo en diria que ha estat i és el precursor en la recerca de la cuina catalana i, en general, de la Mediterrània. Més de seixanta volums i textos sobre gastronomia, sense parlar de la seva tasca docent a la UdG, n'han fet «el primer escriptor gastronòmic del Mediterrani», i està molt per sobre d'alguns tastaolletes i guixa-salses que, sovint, s'han aprofitat dels coneixements de gent com ell.

Però anem al gra. Algú podria titllar el títol d'oportunista si no fos que en Jaumó ha estat sempre clarament i decididament reivindicatiu de la història i dels drets d'aquest país, i, vist que estem redescobrint el nostre propi passat, per què no el de la nostra cuina en un període de canvi com va ser el 1714? Els sotracs, silencis, modificacions i influències foranes en els rebostos, fogons, fondes i taules catalans són precisament el material amb què s'obre el treball. No té res de curiós que la majoria de tractats de gastronomia d'aquells

anys fossin obra de clergues i d'ordes masculins, sobretot els agustins, «els més gourmets», en diu l'autor. Les monges —com passa encara ara— tiraven més pels dolços, i més aviat no publicaven gaire. El motiu d'aquesta reducció *in conventum* era la imposició centralista —Decret de Nova Planta—, que fins i tot havia de ficar el nas en allò que s'escrivia i es divulgava sobre la nostra cuina. Que ja té pebrots... i tomates, patates i d'altres productes del Nou Món, que en aquell segle provoquen una veritable revolució culinària. Per això, *La cuina del 1714* no és un recull de receptes i prou, sinó que ens fa viure i entendre aquell període a través d'aquestes.

La part més voluminosa del llibre es divideix en deu apartats —des de sales, entrants i amanides fins a begudes i conserves, passant per sopes, carns, ous, peix, etc.— en què es van explicant les receptes. S'obren amb una breu introducció històrica, i es tanquen amb unes notes amb les variants i consells per aconseguir treure tot el suc del plat en qüestió. Tot, en el llenguatge planer, característic de Fàbrega, que convida a la lectura.

Llavors, com diu Jaume Sobrequès al pròleg del llibre, només queda un sol pas per fer, i que és el millor homenatge a l'autor: provar de cuinar el que ens explica.

FÀBREGA, Jaume.
La cuina del 1714.
Història i receptes

Viena edicions
Barcelona, 2014
214 p

matitzat per les rialles que provoca la combinació dels seus noms. Ara que té més temps —assegura— vol escriure un artefacte literari per desfogar-se i castigar l'individu més impresentable que ha conegut.

En les següents pàgines, Perfecte Pèlach Canyes és contractat per treballar com a redactor en cap d'un diari

que està a punt de sortir a la venda. Però el panorama que es troba és desconcertant: el mitjà no té dissenyadors ni redactors, i ni tan sols li donen un trist ordinador. A partir d'aquí, la novel·la es convertirà en un estira-i-arrotonsa entre el narrador i el seu cap, plegat d'escenes insòlites i amb un final inesperat.

Cacic de fireta és un llibre divertit, àgil i de lectura fàcil. L'extravagància dels personatges i el fet que la història no se situï en cap marc concret fa que el lector no hi pugui establir cap paral·lelisme amb el món real. Però en el fons la voluntat de l'autor és aquesta: el tema de la venjança és l'únic que compta.

La sal de la vida

ADRIÀ PUJOL CRUELLES

De vegades hom es pregunta per què aquell escriptor se'n va fer. Quan va sentir la vocació, per què s'hi va consagrar, a despit de quines altres crides. I la necessitat d'escriure sovint neix quan s'entra en contacte amb el Misteri. Neix, doncs, d'una voluntat de comprensió.

Pel que fa al poeta, dramaturg i escriptor Carles Fages de Climent, ara tenim una part de la resposta. Aristòcrata des dels quatre punts cardinals familiars, neix i creix en un ambient senyorial i estrany, tan antic com el paisatge, i gairebé màgic. L'Empordà i les nissagues, els costums i les creences, tot plegat esdevé la sopa primordial que ferirà de lletra el jove Fages. Tot l'interpel·la, des d'un estol d'estornells, passant pels esbramecs dels mossos de la finca fins als meandres fumosos de la Muga.

A les *Memòries*, el passat és un país inusual, llegendari. Hi passen coses. Els animals i les persones semblen déus els primers i titelles les segones. Les obscuritats de l'estirp nodreixen el mite. Coses. La seva àvia mor durant l'infantament de la seva tia, i la besàvia li talla les trenes abans d'enterrar-la. Trenes que besarà cada matí del món.

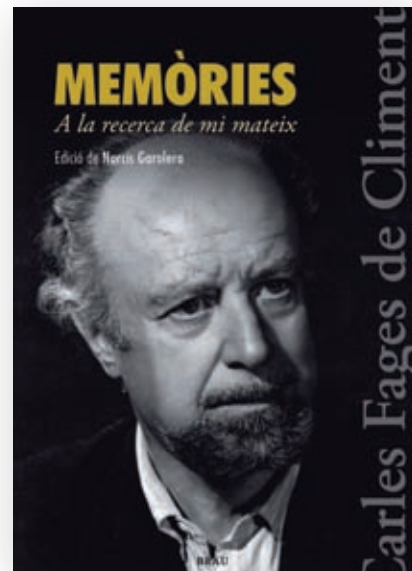
Les *Memòries* d'en Fages sagarren. Per estil i per temàtica, tot i que finalment Fages és més atrabiliari, més

misticador i més vulgar que no pas l'autor d'*El comte Arnau*. Més mandrós, arriba a cuita-corrents al pinyol d'allò que vol explicar.

En qualsevol cas, el lector fruitirà d'un idioma ben greixat, i d'una prosa tobogan en general ben lligada. S'engrescarà amb situacions delirants i amb apunts de pensament prou afuats. La infància, l'època de les descobertes i dels desenganys (religiosos i amorosos), el dandisme a Barcelona, els posicionaments polítics de l'època, la guerra i Franco, la vocació dramàtica i, per sobre de tot, la poesia. La poesia que tot ho esquitxa.

Fages va tenir una memòria sobrehumana i un prodigiós sentit de la llengua, potser menys domesticat que el d'en Pla. Perquè Fages va ser una mica gandul —confessa—, i sovint va tirar de geni i no de treball, per la qual cosa en Pla el renya al paper que li dedica pòstumament (O. C., vol. 38). Els versos li sortien sols. La prosa no tant. El teatre li costava, raonablement.

Fages també va ser impiu amb els hipòcrites, sobretot amb els estirats del ram eclesiàstic i amb la voluptuositat dels càrrecs. I va mostrar-se ambivalent a l'hora de vessar les seves idees, com tots els bons observadors. Per això titllava Catalunya de «país anarcocon-

FAGES DE CLIMENT, Carles

Memòries.

A la recerca de mi mateix

Brau Edicions. Figueres, 2014
388 p

servador». Va viure a lloure, amoral —no pas immoral—, fogós, masclot, senyoràs, i de tard en tard es va perdre, com a bon empordanès, en els deliris tel·lúrics de l'home ferit pel paisatge.

La buidor com a principi

EVA MARTÍNEZ I ESCOBOSA

Teresa Muñoz és editora des de fa més de quinze anys i professora de català per a adults. *Com si fos ahir* és la seva *opera prima*. S'hi barregen diferents elements: l'aprenentatge, la memòria, la rutina, el pànic i l'angoixa. És una

novel·la intimista i psicològica escrita en primera persona.

La protagonista del llibre, la Sabina, es troba en un moment delicat de la seva vida. Pateix atacs d'angoixa i pànic. Per aquest motiu està de baixa laboral. Busca ajuda mèdica i acut a una

psicòloga per alleujar el seu malestar general.

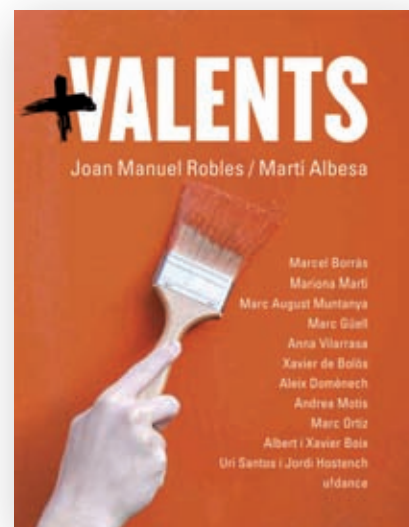
La seva vida s'erigeix en una lluita constant per esbrinar tot el que l'amorosa mitjançant una veu interior que la guia en un camí de superació de les seves pors.

Joves emprenedors amb talent

JOAN SALA

Els autors d'aquest llibre ja en van fer un altre amb el mateix plantejament, el 2013, titulat *Valents*. Ara, com abans, repassen la trajectòria vital d'uns joves garrotxins que tenen la característica de ser persones que ja han obtingut uns primers èxits professionals. El periodista Joan Manuel Robles els fa unes interessants entrevistes, i el fotògraf Martí Albesa, un magnífic retrat. Són disset els joves entrevistats, i de fet podríem incloure en la llista els dos autors, dels quals només coneixem unes poques dades biogràfiques impreses a la solapa, tots ells emprenedors de vint-i-tants anys o de la trentena. Hi ha nois i noies d'especialitats molt diverses: des de relacionats amb el món del teatre a

empresaris de diversos rams. Una ho és del món del turisme, i dos germans segueixen el negoci familiar d'una potent indústria càrnia amb uns nous plantejaments. Hi ha la trajectòria d'un músic que és alhora pastor d'ovelles i cabres que fa formatges; la d'un investigador biomèdic que treballa en el departament de genètica de la Universitat de Harvard; una dissenyadora de peces de roba per a grans empreses del tèxtil; un doctorand vulcanòleg; un exitós i humil triatleta; dos futbolistes; una cantant; un informàtic i quatre nois d'un grup empresarial de diverses especialitats. Expliquen com s'han espavilat, en uns casos per obtenir recursos gràcies a una oferta que han sabut fer engrescadora a partir dels micromecenatges de Verkami, d'altres amb recursos diferents però tots amb el treball constant des de molt joves. És una alenada d'aire nou davant del pessimisme que sovint trobem en persones d'aquests segments d'edat. És un text molt ben escrit, llegidor i amè, que retrata uns joves valents de la comarca, aplegats en un llibre que traspu optimisme i ganes de superació. Els autors volen donar un testimoni del tarannà d'uns garrotxins amb una força interior capaç d'emprendre un projecte laboral i de vida. I si segueixen així ben segur que ho aconseguiran.

MANUEL ROBLES, Joan ALBESA, Martí **Més valents**

Impremta Aubert
Olot, 2014
170 p

MUÑOZ, Teresa **Com si fos ahir**

Editorial Amsterdam,
col. Ara Llibres
Barcelona, 2014
184 p

Al llarg de la novel·la trobem alguns *flashbacks* que remeten a escenes del passat i que permeten descobrir l'origen d'un trauma juvenil fins aleshores ocult.

El lector fa un viatge al costat de la protagonista i va accedint progressiva-

ment a l'arrel del conflicte interior que viu el personatge, de tal manera que la intriga es manté fins al final.

Teresa Muñoz utilitza un llenguatge planer i entenedor, amb frases curtes, i demostra un gran domini de la llengua.

Un luxe necessari entre tanta retallada

XAVIER CASTILLÓN

Jazzmaica és, ara per ara, la culminació del projecte The Gramophone Allstars, fundat el 2008 pel saxofonista bisbalenc Genís Bou per plasmar i entrecruar un ampli ventall d'influències ben digerides, començant per l'ska i la música jamaicana en general, però també el jazz, el funk, el soul, els ritmes llatins i fins i tot el pop, pel context generacional i per la importància que TGA concedeix a les melodies, sobretot a partir de *Levitant a la deriva* (2011). En el context actual, és gairebé un miracle que un grup de formació tan àmplia (un octet) hagi mantingut una activitat tan constant i tan rica, creativament parlant, com ho demostren els quatre discos publicats en només sis anys, als quals s'hauria d'afegir també *Cançons de la veritat oculta* (2012), inspirat en els contes de Pere Calders i no acreditat a TGA, però impulsat i dirigit per Bou i interpretat pels músics de la formació, amb l'esplèndida veu de Judit Neddermann al capdavant.

LE BOVIER DE FONTENELLE, Bernard
**La república de los filósofos
o historia de los ajaioanos**

Traducció: Margarita Lafont
Palamedes editorial
Vilobí d'Onyar, 2014.

Bernard Le Bovier de Fontenelle va ser considerat un filòsof llibertí de la Il·lustració francesa, un clàssic que va anar quedant al marge per la irrupció d'altres filòsofs més llibertins encara, com Voltaire, unes dècades més jove. Aquesta obra proposa una utopia: un país on manen els filòsofs.

Cançons de la veritat oculta ja va ser editat pel segell bisbalenc Bankrobber, al qual ara s'ha incorporat TGA de ple dret amb *Jazzmaica*, una espècie de superproducció orquestrada amb més esforços personals que recursos econòmics, ja que en aquest cas la plantilla del grup pràcticament s'ha doblat per crear una autèntica big band de quinze músics. Entre els components de The Gramophone Allstars Big Band hi ha alguns dels millors instrumentistes joves que estan renovant, entre altres coses, l'escena jazzística catalana, amb una notable formació acadèmica i unes inquietuds creatives que no coneixen fronteres estilístiques ni de cap altre tipus, com tampoc les que intenta imposar la crisi als músics que intenten viure dignament de la seva professió. Quan molts de grups es veuen obligats a reduir els seus efectius per adaptar-se fins i tot als hàbitats més hostils per al directe, TGA es reconverteix en tota una big band d'estructura clàssica, amb quatre saxofonistes, tres trompetistes, dos trombonistes, un guitarrista, un baixista, un teclista, un bateria i un percussionista, més la veu de Neddermann. En definitiva, tot un luxe, però un luxe necessari, com ho demostra *Jazzmaica*.

Gravats i mesclats als estudis Ground de Cornellà del Terri, els deu temes del disc es reparteixen entre les versions de clàssics jamaicans (la instrumental «Scambalena» de Rolando Alphonso, que obre el disc, i «Funky Kingston», de Toots & The Maytals, que el tanca), i, mirant més cap al nord, les revisions de cançons més o menys populars del soul i el funk nord-americans dels anys seixanta i setanta: «If you can want», de Smokey Robinson & The Miracles; «I wish», de Stevie Wonder i «Can't get enough» de Barry White (com Wonder, massa popular i qüestionat pels puristes, i això encara fa més valuosa la doble aposta de TGA), però també indagacions en el repertori de grups no tan cèlebres, com ara The Winstons i The Jackson Sisters, que no eren les germanes de Michael.

THE GRAMOPHONE
Allstars Big Band

Jazzmaica

Bankrobber
Barcelona, 2014

A més, hi ha un híbrid entre dos colossos del soul —Sam Cooke («Twistin' the night away») i Ray Charles («Hallelujah I love her so»)—, fusionades i adaptades a la visió femenina de Neddermann en «(When) Twistin' I love him so». I el llistat es completa amb dues composicions originals: «Wise two», un tribut de Genís Bou al «Wise one» de John Coltrane, i «Sophisticated Babylon», signada per Lluç Casares, que almenys pel que fa al títol podria ser una visió «jazzmaicana» de «Sophisticated lady» de Duke Ellington, sant patró de les big bands. Avalada en els textos del llibret del CD per autèntics experts en la matèria com ara l'alemany Dr. Ring Ding, l'italià Mr. T-Bone i el català David «Dr. Decker» Vilches, la nova aventura de The Gramophone Allstars en la terra de les big bands és un brillant exercici de reinterpretació de la música del passat en clau de futur, de la qual poden gaudir audiències de tot tipus: no només els bojos del jazz o de la música jamaicana, sinó qualsevol amant de la bona música que sàpiga apreciar tota la passió i la bona feina invertides en «Jazzmaica».

ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

Barnadas i Puigferrer, Joan. *Centenari de La Caritat*. Girona: Fundació La Caritat, 2014, 139 p.

Camas Roda, Ferran (ed.). *Temps de canvi en el treball*. Girona: Universitat de Girona, 2014, 232 p.

Grabuleda, Josep; Palmada, Gue-
rau. *El terme de Banyoles*. Banyoles /
Girona: Ajuntament de Banyoles /
Diputació de Girona, 2013, 179 p.-

ART I CULTURA

Aguer, Montse; Bonet, Juan Manuel;
Pitxot, Antoni. *Dalí-Pitxot: L'al-legoria
de la memòria*. Figueres: Distribu-
cions d'Art Surrealista, 2014, 95 p.

Bonet, Juan Manuel. *Villèlia, creador
de mons onírics: Del 14 de juny al 7 de
desembre de 2014, Can Mario, Palafrugell*.
Barcelona: Fundació Vila Casas,
2014, 94 p.

Cortina, Glòria; Bosch, Rafel. *D'aigua.
Camins*. Girona: Fundació Valvi, 2014.

Hoyo, Jesús del; Flórez, Cristina;
Simon, Cristina (ed.). *Lletres d'ahir i
d'avui: Lletres als tresors i lletres quoti-
dianes de Girona*. Barcelona: Col·legi
Oficial de Disseny Gràfic de Catalu-
nya, 2014, 50 p.

Julià, Jordi (fot.). *La vida dels sal-
timbanquis*. Girona: Ajuntament de
Girona, 2014, 97 p.

Mercader i Bravo, Lluís. *Cobles i
orquestrades de Palamós (1843-2014):
Mig segle de la Cobla Baix Empordà*.
Barcelona: Viena, 2014, 203 p.

Prohias, Gerard. *Tano Pisano: La lírica
secreta de les coses petites*. Palafrugell:
Associació Cultural Pou d'en Bonet,
2014, 45 p.

Ribot, Cristina (ed.). *Identitat aug-
mentada: Documentació, arxius i
obres d'art*. Girona: Museu d'Art de
Girona, 2014, 63 p.

Ros Nicolau, Josep
(ed.). *Miquel Ruiz
Avilés: Una altra
manera de captar
el món 1979-2013*.
Girona: INSPAI,
2014, 251 p.

HISTÒRIA I BIOGRAFIA

Abad, Joan; Aulines, Albert. *Vivim
sobre antics vestigis: Novetats sobre els
origens humans a la Bioregió de Giro-
na*. Girona: Associació Arqueològica
de Girona, 2014, 188 p.

Albà, Marta (ed.); Mallorquí, Elvis
(ed.). *Homes i terres: L'ordenació del
paisatge agrari de Llagostera, segles
XIII-XX*. Llagostera: Ajuntament de
Llagostera, 2014, 200 p.

Algué Moreno, Laura (fot.). *Històries
de vida: La Sauleda, carrer Ample. Pa-
lafrugell*. Palafrugell: Ajuntament de
Palafrugell, 2014, 31 p.

Burch, Josep [et al.]. *L'alt imperi al
Nord-Est del Conuentus Tarraconensis:
Una visió de conjunt*. Girona: Univer-
sitat de Girona, 2014, 495 p.

Ferrés i Fluvià, Miquel. *Lliberada
Ferrarons, a faith forever young*. Bar-
celona: Centre de Pastoral Litúrgica,
2014, 242 p.

Pla i Toldrà, Lluïsa. *Els Girona: La gran
burguesia catalana del segle XIX*. Barce-
lona: Fundació Noguera, 2014, 321 p.

Roca i Pla, Pere. *L'ensulsiada: Del
camp d'Argelers a la Catalunya ven-
çuda* [pròleg de Josep M. Figueres].
Barcelona: Viena, 2014, 166 p.

Zweig, Stefan. *El món
de 1914* [edició d'An-
toni Martí Monterde;
traducció de Marc
Jiménez Buzzi]. Gi-
rona: Ela Geminada,
2014, 103 p.

LINGÜÍSTICA. ESTUDIS LITERARIS

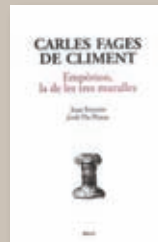
Vilardell i Caixàs, Joan. *Els noms dels
carrers de Palafrugell*. Palafrugell /
Girona: Ajuntament de Palafrugell /
Diputació de Girona, 2014, 195 p.

LITERATURA

Arqué, Dolors. *L'aprenent de gegant*
[il·lustracions de Tavi Alguero]. Olot:
Rialles Olot, 2014, 6 p.

Dalí, Salvador. *Set cartes de Dalí a Pere
Corominas* [edició de Vicent Santama-
ria de Mingo]. Barcelona: Associació
de Bibliòfils, 2014, 103 p.

Escudero, David. *Exilio poético en
Alejandría*. Girona: Quadrivium, 2014,
101 p.

Fages de Climent,
Carles. *Empòrion,
la de les tres mura-
lles* [edició de Joan
Ferrerós i Jordi Pla].
Figueres: Brau, 2014,
92 p.

Morera i Font, Glòria.

*Poders i el Planeta: Poema en tres
temps*. Girona: Mínima Llibres, 2014,
357 p.

Sales, Joan. *Cartes a Màrius Torres*.
Club Editor, 2014, 702 p.

Sánchez-Mústich, Cèlia. *A l'hotel, a
deshora* [pròleg de Vicenç Altaió].
Girona: Curbet, 2014, 60 p.

Signorile, Lisa. *El rellotge miop: Les
desventures de l'evolució* [traducció de
Carme Arenas]. La Bisbal d'Empordà:
Sidillà, 2014, 299 p.

Swift, Jonathan. *Els viatges de Gulliver*
[traducció de Francesc Francisco-Bus-
quets]. Girona: Curbet, 2014, 438 p.

Teixidor, Joan. *Els mesos: Sonets*
[comentats per D. Sam Abrams]. Olot:
Ajuntament d'Olot, 2014, 42 p.

TERRITORI

Anglada, Martí. *La via alemanya: Vi-
atge per les terres luteranes de la conca
de l'Elba*. Figueres: Brau, 2014, 241 p.

Carmaniu, Xavier. *Cultura i identitat.
Costa Brava, Pirineu de Girona: On el
territori parla d'arrels, de festes i de ge-
nialitat*. Girona: Patronat de Turisme
Costa Brava Girona, 2014, 81 p.

Oliveras, Josep M. [et al.]. Girona:
La Rambla i l'Argenteria. Girona /
Barcelona: Ajuntament de Girona /
Lunberg, 2014, 219 p.

Weltz i Gispert, Alexandre. *Palamós
desaparegut*. El Papiol: Efadós, 2014,
182 p.

Ramon Planes i Serra (Lleida, 1953) viu a Olot des que l'any 1976 va escollir com a destí de treball l'Escola Malagrida d'aquesta ciutat. Quan va arribar tenia 23 anys, i havia acabat la carrera de magisteri amb el número u de la seva promoció, cosa que volia dir, segons la normativa d'aquell moment, tenir plaça directa en un centre d'ensenyament. El seu interès per obtenir una plaça a Olot, on assegura que no havia estat mai, era pel fet de poder-se matricular a l'Escola de Belles Arts, ja que li interessava ampliar els coneixements artístics. Tot i que havia tingut una primera formació artística a la seva població nadiua, volia eixamplar horitzons i aprofundir tant els aspectes teòrics de l'art com els tècnics.

El realisme abstracte de Ramon Planes

JOAN SALA > TEXT

SALVADOR COMALAT > FOTOS

El seu interès, des de sempre, ha estat poder pintar qualsevol temàtica, i es posa davant la tela amb una visió analítica, de forma que tant ha representat una figura humana com la transparència d'un vidre, tant un arbre com el cromat d'un automòbil. No creu en receptes ni fórmules per pintar diferents elements del món real. Tot es pinta de la mateixa manera: a base de taques de color juxtaposades, superposades... més o menys opaques o transparents buscant les seves justes relacions, tant si es tracta de quadres figuratius com si no. La composició i el dibuix acurats han estat els fonaments dels seus quadres.

Quan hem entrat al seu estudi tenia en un cavallet un quadre de dues

dones amb un nen de pocs anys al mig que els donava la mà. Aquell nen és en Ramon, en uns jardins de Lleida, acompanyat de la mare i la tieta. Tota la seva infantesa va estar quasi exclusivament envoltat de dones en l'ambient familiar, ja que va perdre el pare de molt petit, i tant en la família lleidatana de la mare com en la de la Seu d'Urgell, del pare, abundaven les dones. És per això que considera que té una sensibilitat molt femenina en alguns aspectes.

Un cop a Olot, es va matricular a l'Escola de Belles Arts, on va dibuixar i pintar els models que posaven a la classe de «model natural». Després ha preferit que les seves models femenines tinguessin sempre actituds «normals». No havien d'agafar postures impositives —comenta— com si fossin figures

de Tiziano. Té imatges de dones asseccant-se els cabells, pintant-se les ungles dels peus, cordant-se els sostenidors, o posant-se les mitges, sempre defugint de postures forçades per poc habituals.

Va practicar activament el paisatgisme *sur le motif*, una actitud molt habitual entre els pintors olotins. Ens ensenya alguna obra d'aquesta etapa inicial, i la seva pintura de paisatge ja té una dicció molt personal, amb un tractament de l'oli molt liquat, sense gruixos, influïda pels seus inicis pictòrics amb la tècnica de l'aquarel·la. Li molestaven en gran manera els canvis sobtats de llum, tan freqüents en la zona per culpa de les nuvolades romanceres que apareixen i desapareixen contínuament del paisatge garrotxí. Mantenir l'entonació del quadre en aquestes condicions és d'una gran complexitat, ja que varien molt les tonalitats amb sol o sense, i la llum i el color són fonamentals per plasmar el clima expressiu desitjat. Així que va optar per fer esbossos preparatoris a l'aquarel·la del natural per clarificar el «concepte representatiu» abans d'atacar la tela definitiva a l'estudi. Després va optar per les fotografies, i ara hi ha afegit el *Photoshop*, que li permet més rapidesa i flexibilitat d'experimentació.

La seva exigència d'un dibuix ben construït i mimètic li ve de la seva tieta, que dibuixava excel·lentment. Recorda com ho feia encara en els darrers anys, quan ja era molt gran, i sovint es posaven tots dos davant del televisor a esbossar els retrats del locutor o de l'entrevistat. Ella, malgrat el traç dubitatiu d'una dona gran, treia perfectament les característiques facials del personatge representat. Era una bona dibuixant, i ell ho ha heretat.

Durant el curs havia de pintar fora de l'horari escolar. Sempre va tenir un estudi separat del pis familiar, que li donava l'aïllament necessari per concentrar-se en la pintura. Molts dies a les 6 del matí ja estava treballant davant del cavallet. De 9 a 12 tenia classe, però menjava un mos al migdia i aprofitava per tornar a pintar, i hi retornava a la tarda en sortir de l'escola. Prolongava moltes sessions fins a altes hores de la nit. Aquest treball tan continuat i solitari durant anys, amb poques hores de son i el neguit d'exigir-se uns resultats, podria ser —creu— una de les causes d'un infart que va patir anys enrere. És una persona molt exigent amb el seu treball.

Rembrandt al frigorífic. 116 x 73 cm. 1981. Oli sobre tela.

> *Ha pintat quasi sempre amb espàtules, però emprant capes fines, sense gruixos*

Ha pintat quasi sempre amb espàtules, però emprant capes fines, sense gruixos, que fins i tot a vegades treu rascant amb una fulla d'afaitar. És molt curós en ajustar les relacions de color. De fet, ho és amb tots els elements del quadre. Va deixar d'utilitzar els pinzells des de fa molts anys pel fet que les restes de pintura que hi quedaven es podien barrejar i distorsionaven la nova tonalitat buscada. L'espàtula —opina— no té aquests inconvenients. A més, presenta la mateixa faci-

Estació. 130 x 89 cm. 1993.
Oli sobre tela.

Caixes. Sèrie La Cooperació. 73 x 100 cm. 1997. Oli sobre tela.

Final de concert. 54 x 73 cm. 2013. Oli sobre tela.

litat per posar color com per treure'l en un moment, i obliga a treballar de forma decidida.

Recorda que un dia va anar a pintar a Santa Pau i es va enamorar de la vella porta d'entrada d'una casa. Aquesta icona resulta, en certa manera, el final dels paisatges olotins i l'inici d'una nova sèrie de temàtica urbana, a vegades amb detalls minimalistes, altres vegades amb perspectives urbanes de gran complexitat. Guarda molts quadres en el seu estudi, i així ens pot anar exemplificant amb obres concretes les diverses fases artístiques per les quals ha passat.

Ha fet sèries en què el motiu eren les cols d'un hort, o flors de cementiri, mostrant el contrast entre les naturals marcides i aquelles de plàstic que, tot i el pas dels anys, continuen conservant el color, o temes de vaixells abandonats a la sorra de la platja. L'inspira la realitat immediata i quotidiana, asse-

> La seva visió fotogràfica es fa palesa en la manera de triar i resoldre les composicions dels seus quadres

gura, i quan un tema «m'ha escollit», en paraules seves, li dedica tota la seva atenció i l'estudia profundament.

Ha pintat temes ferroviaris, amb un complicat entrellaçat de vies i catenàries, en alguns casos de gran com-

plexitat tant en el dibuix com en el color. L'han atret fàbriques en desús. Va anar durant moltes setmanes a pintar a l'interior d'una empresa olotina dedicada al tèxtil quan la van desmantellar per enderrocar-la. De *La Cooperació*, que era el nom de l'empresa, n'ha sortit una sèrie de quadres sense figures humanes, sales i passadissos amb parets escrostonades i humides; finestres que s'han deixat obertes, amb vidres trencats; munts de papers, cadires trencades en espais sense vida, sostres que han cedit per culpa de l'abandonament de l'immoble, i les magnífiques capses de fils. També va fer una sèrie irònica-crítica sobre l'estat de la Barcelona preolímpica, quan enrunaven les fàbriques i els edificis mentre simultàniament plantaven les mil palmeres que embellirien el futur complex de la Vila Olímpica.

Ha viatjat tres vegades a Cuba, i ha tornat atrapat per la vivesa de la gent i

*Camión de mudances. Sèrie Cuba núm. 87.
73 x 100 cm. 2008-2009. Oli sobre tela.*

la decadència de les ciutats que va visitar. «Cuba no té monuments però sí moltes ruïnes habitades». La sèrie de temes captats d'aquesta illa ha estat ampli. Li han interessat, a més dels temes urbans, els músics de carrer o les cantants dels bars, i els cotxes americans, fantàstics en el seu moment i ara majoritàriament en un estat de conservació lamentable.

Els seus quadres són realistes, amb un tractament abstracte dels plans de color, com es veu si es fixa l'atenció en un fragment de la tela. Sobre això, ens comenta l'opinió d'un bon amic que diu que els seus quadres són millors abans de la darrera sessió, ja que en les últimes sessions allò que el quadre guanya en concreció del motiu ho perd en suggeriment poètic. Ha continuat fins ara la tècnica observada en els primers quadres de paisatge olotí, amb lògiques evolucions i un domini cada vegada més gran del mitjà, que li

*> La pintura
ha estat
l'activitat
que més li ha
interessat en
la vida*

permet enfrontar-se a qualsevol tema amb molta seguretat. Pel seu perfeccionisme, és molt lent en l'execució de les pintures. Primer les dibuixa amb tot detall, tant, que de fet podrien ser obres definitives. Després hi va posant color, per capes superposades, i no li fa mandra refer tota la feina acumulada

de moltes sessions si el resultat no li plau suficientment.

És també un bon fotògraf, i la seva visió fotogràfica es fa palesa en la manera de triar i resoldre les composicions dels seus quadres.

Treballa per sèries temàtiques, i amb el pas dels anys ha anat introduint-ne de noves, però sense abandonar definitivament les anteriors, que reobre i continua de tant en tant.

Sempre que ho creu necessari es dona un temps per dedicar-se exclusivament a fer proves i experiments. Creu que pinta per aprendre'n. Sempre ha pintat el que li venia de gust, i mai —assegura— ho ha fet per vendre. Ara, jubilat de la docència després de trenta-set anys a la mateixa escola, dedica a la pintura quasi tot el dia. Afirmar amb rotunditat que la pintura ha estat l'activitat que més li ha interessat en la vida.

Joan Sala

Descriptors

M. Rosa Font Massot (Sant Pere Pescador, 1957) és llicenciada en filologia catalana. És autora de set reculls de poemes: *Tres notes i el silenci*, *Quadern d'Erinna de Telos*, *Com ombres vives*, *Aigua llunyana*, *La llum primera*, *Des de l'arrel* i *Un lloc a l'ombra*, i de tres novel·les: *Envia'ns un àngel*, *L'ànima del freixe* i *La dona sense ulls*. També ha escrit articles sobre els poetes empordanesos de la Renaixença i sobre Víctor Català, i ha estudiat l'obra poètica de Josep Carner i de Josep M. de Sagarra.

El camí del pont

Contemplar des del present l'univers que ha anat conformant unes paraules, uns versos, un imaginari personal, em produeix un vertigen semblant al de mirar daltabaix d'un cingle sense cap barana de protecció.

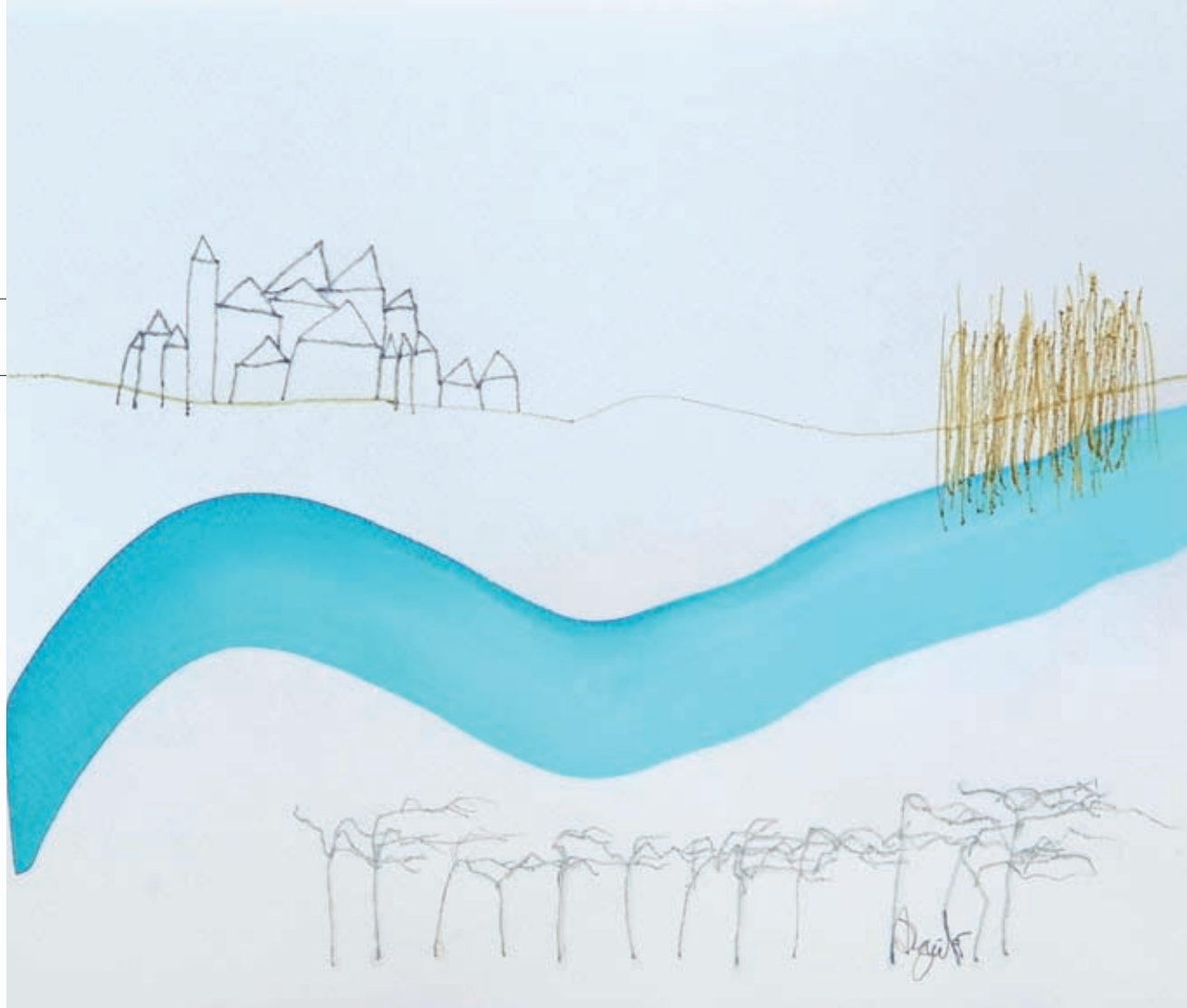
M'endinso en un corriol estret i veig, a banda i banda, pollancre i àlbers que dansen amb la tramuntana, esbarzers amb fulles vermelles de tardor o plens de móres a l'estiu, i al meu costat, a vegades ben vistent i a vegades només entrellucat, el riu. Si continuo pel corriol, els joncs i els senissos esdevenen els protagonistes, ben a tocar dels camps de pomeres i de presseguers. M'acosto al riu: els collverds neden d'una banda a l'altra, i una fotja amb el bec blanc es bressola al deixant de la barca d'un pesca-

dor. I encara, emparant els ànecs i els joncs, veig el cel esbandit i llis, emmirallant-se a l'aigua. I més enllà, com un llençol blau estès a l'horitzó, el mar.

Mentre ressegueixo el corriol, m'acompanya un escarabat amb la seva cuirassa de cavaller: s'enfila amb parsimònia per les pedres i branda el cos fins que perd l'equilibri. Amb les potes enlaire, és un quixot vençut. El trabuco perquè continuï la seva ruta. Un so llampeguejant sorgeix d'entre les bardisses i de sobte veig un saltamartí que s'atura damunt del tronc serrat d'un freixe, per on s'enfilen unes quantes formigues amb el seu pas erràtic i absort.

El pensament, com una llançadora, em transporta ara als camins que van fins al poble, camins d'infantesa reiterats i coneguts, però sempre carregats

*El pensament, com una llançadora,
em transporta ara als camins
que van fins al poble*

ROSA ABULLO I MIQUEL

de màgia. Un és el camí de l'escola, amb les basses glaçades d'hivern, i ben florit a la primavera: les malves creixen als marges, les flors de nit s'arreceren a la paret de can Tòfol, i a la gàbia de can Berto les capses de blat de moro dibuixen formes geomètriques atzaroses i canviants.

L'altre camí és el dels diumenges, una ruta sempre feliç. Passem per davant de ca la Tereseta del Rac i de can Salvador ferrer per anar a missa de dotze amb els pares i els germans. A l'hivern, portem l'abric de quadres i els guants; a l'estiu, el vestit de mudar de color fúcsia amb un rivet blau marí i blanc al voltant del coll i de les mànigues. La meva germana i jo seiem al primer banc de la banda esquerra mirant a l'altar, al costat de les altres nenes de Sant Pere. Quan surt mossèn Salvador de la sagristia, tothom s'alça i comença el ritu de la missa: les pregàries, les lectures, l'homília... Durant el sermó, les nenes ens xiuxiegem coses a l'orella: que si el vestit, que si les sabates... Ens movem inquietes al banc fins que el mossèn ens fulmina amb la mirada. A la sortida de missa, correm cap a la botiga de la Maria

Tianet, a la plaça d'en Caramany. La Riteta ens ven una bossa de pipes que paguem amb la pesseta que ens donen els pares cada diumenge i que hem guardat com un tresor dins la conca de la mà durant la missa. D'altres vegades, anem a la botiga de la Júlia de can Met o a la de la Lola Carrasco, abans de trencar cap a l'esquerra i fer cap al pont. Caminem amb parsimònia, rient i cridant, mentre encetem la bossa de les pipes, d'un color groc encès, amb dos nens que miren embadalits una flor de gira-sol. Quan arribem al pont, ens posem en fila, recolzades a la barana, i contemplem el riu des de dalt. L'aigua passa, cerimoniosa i lenta, i els nostres ulls s'hi aturen encisats. Durant uns moments es pot sentir el silenci. Després, el crec que fan les pipes quan obrim la clova amb les dents s'apodera de l'espai i, amb la mirada serena dels diumenges, observem com les cloves que llancem volen fent mil tombarelles en l'aire, fins que es perden en la immensitat de l'aigua del riu o naveguen —qui sap!— fins al mar.

M. ROSA FONT

*L'aigua passa, cerimoniosa
i lenta, i els nostres ulls
s'hi aturen encisats*

taller de nous creadors

Pietat Estany i Bou (Barcelona, 1937). Com a dona del meu temps, de jove vaig haver de renunciar a aficions, a les quals he tingut accés en edat molt tardana. Lectura, escriptura i música omplen l'etapa de la meva jubilació. Sóc llicenciada en filologia catalana (UB 1991-1996), i tinc el diploma del curs d'extensió universitària «Introducció als estudis culturals» (UB 1997-1998). L'any 2008 vaig fer una petita incursió en el món literari amb el llibre *Estimades amigues* (Dèria Edicions).

La connexió

Aquesta vegada ja no es pot treure del cap l'esclat de l'enèsima discussió amb en Miquel. Ha estat aquest matí, només de llevar-se, enmig d'aquella pressa de tots els dies per arribar d'hora cadascú a la seva feina, quan una guspira de no-res ha acabat en deflagració. Res de nou. Però, avui al vespre, ara mateix, de retorn a casa, la Lisa se sent especialment dolguda. Pensa que ja fa molt que s'haurien d'haver assegut per parlar-ne, per aturar a temps aquesta mena d'esquinç que ha anat esqueixant la seva convivència, però ni ella, covarda com és, s'hi veu amb cor, ni ell, home infal·lible, admetrà mai un bri de la seva part de culpa. Quan d'aquí a poc en Miquel torni a casa, tots dos faran com si res i afegiran un dia més a la buidor de la seva unió malmesa.

No pot evitar sentir-se alleujada pensant que enguany no s'ho han pogut combinar per fer junts les vacances d'agost. Ella les comença d'aquí a només dos dies, i ell a mig mes. Té ganes d'assaborir aquesta primera quinzena de llibertat per a ella sola, i per això ha acceptat d'instal·lar-se a l'apartament d'una seva amiga, a la costa. Amb en Miquel ni tan sols han parlat de fer alguna escapada els quinze dies compartits. De fet, fa un parell d'anys que van deixar de posar creuetes al calendari, com al principi d'estar junts. Com moltes altres il·lusions esvaïdes pel camí d'un conviure tan cendrós.

Avui és el seu primer dia de vacances. La Lisa s'ha llevat amb el neguit de preparar la bossa. Se sent com si fugís. A punt de marxar escapat cap a la feina, en Miquel l'abraça i tot rient li diu passa-t'ho molt bé i fes bondat. I ella, també rient, sí, i tu també. Ens anirem trucant. D'acord. Es fan un petó, ell surt volant i ella, palplantada, es queda amb el retruny del cop de porta. Un plor descontrolat la fa sanglotar.

S'asseu al llit desfet. Quin sentit té prolongar el fingiment? Com s'ho devia fer la Júlia per dir el prou definitiu? La Júlia... Mai no havia pensat en ella, potser perquè en Miquel ha fet dels seus dos anys de matrimoni un secret infranquejable. D'esma, agafa la bossa i surt del pis com un autòmat. De sobte ja es troba aparcant el cotxe al capdavant de la ciutat. Es mira el paper on ha anotat una adreça, mentre camina entre carrerons humits. Enfila l'escala fosca escrostonada, fins al replà del tercer pis. Respira a fons i truca a la porta. Hola, ets la Júlia? Sí. Jo sóc la Lisa. Passa, sisplau.

Un sol espai fa de cuina-menjador-dormitori, i un matalàs sobrer amagat sota el llit. L'estampa és depriment. No gosa mirar al seu voltant, perquè se'n percep la sordidesa a primer cop d'ull. Vine, seiem aquí. La Júlia té un to de veu acollidor. No ens coneixíem, eh? M'agrada que hagi vingut. I ara ella no sap per on començar. Però no li cal, perquè és la Júlia qui

Es fan un petó, ell surt volant i ella, palplantada, es queda amb el retruny del cop de porta

> **Il·lustracions: Rosa Aguiló i Miquel.** Pintora i il·lustradora. Ha fet exposicions a diferents països. Ha realitzat també diversos treballs d'intervenció en espais interiors i exteriors. És professora a l'ESDAP. Podeu trobar-ne imatges i pensaments a la seva web: www.rosaaguilo.com.

ROSA AGUILÓ I MIQUEL

inicia la conversa. Li pregunta com va tot i al cap de no res ja estan parlant d'en Miquel. La Lisa es desfoga, aboca a raig el seu patiment i confessa la seva manca d'empenta per tallar una relació que ha esdevingut tòxica. L'intercanvi de paraules flueix sense aturador. La Júlia declara que en Miquel és molt intel·ligent, sí, però un zero sentimentalment, no sap estimar perquè està massa pagat de si mateix. Saps, als pocs mesos de casats em vaig persuadir que allò nostre no tenia futur, i vaig optar per separar-me al cap de dos anys. Ell és a les antípodes dels valors més típicament femenins, com ara saber escoltar, la cooperació o la tendresa..., per no parlar de la passió, de totes les passions mai expressades. La Lisa parla de les discussions cròniques, baralles estèrils que fiblen l'ànima. Escolta, no esteu casats, no hi ha fills,

tens una bona feina... Lisa, què esperes? Has vingut per sentir això, no? Passen les hores, fins que clouen els seus diaris íntims. Es miren als ulls i s'abracen.

Que no treballes, avui? No, estic de vacances. Ah, doncs, et vols quedar a dinar? És que se'm fa estrany... però, vinga, em quedo. Saps, és que jo fa un any que estic a l'atur, vaig haver de deixar el pis i ficar-me en aquest cau resclosit. Ho sento molt, Júlia. No, no, això rai, el pitjor és que estic de baixa indefinida d'ençà que em van operar fa tres mesos. Tinc càncer, Lisa. I molta por.

La Lisa s'arriba a l'aparcament per recollir la bossa del cotxe. S'estarà al costat de la Júlia el temps que calgui. Un immens sangtraït li estreny l'estómac.

PIETAT ESTANY I BOU

*Enfila l'escala fosca escrostonada,
fins al replà del tercer pis.
Respira a fons i truca*

El «Museo de Gerona» i els disbarats de Josep Pla

Ara tothom sap quins són i on són els museus de Girona, però l'any 1973 tot estava per fer. Uns quants ciutadans, encapçalats per l'alcalde Ignasi de Ribot, van tenir la idea de crear un «Museo de Gerona» nou de trinca en el solar existent rere la façana de l'edifici de Les Àligues, a la plaça de Sant Domènec. El 25 de febrer d'aquell any, el diari *Los Sitios* anunciava el nou museu com «una inmediata realidad», amb una aportació municipal de 16 milions de pesetes i una col·laboració important de la Diputació. El director general de Belles Arts, Florentino Pérez Embid, va donar ales al projecte. Ben aviat, però, van sorgir les opinions desfavorables a l'indret escollit i es van proposar altres alternatives. Totes, finalment, van quedar en no-res, i l'imaginat «Museo de Gerona» no es va fer mai realitat tal com s'havia concebut.

A petició directa de les parts interessades, l'escriptor Josep Pla va publicar dos articles a la seva secció «*Calendario sin fecha*», del setmanari *Destino*. Articles d'encàrrec, absolutament forassenyats i lamentables. El primer, de febrer de 1973, perquè inventava un museu de dimensions desmesurades i de continguts inadequats en un espai impossible. El segon, de juny de 1974, escrit en un to de tertúlia de cafè, perquè presentava l'evolució del projecte amb comentaris frívols, opinions desdenyoses sobre el bisbe Camprodon i insults directes i grollers al bisbe Cartaà, al qual, per cert, havia elogiat sense reserves onze anys abans, en un article publicat a *El Correo Catalán* el 4 d'agost de 1963 amb motiu de la mort del prelat.

Transcrivim aquí els paràgrafs més rellevants i sorprenents d'aquests dos estrafolaris articles.

>> «La pared tiene sobre la puerta un gran escudo de la casa de Austria».

«El mejor espacio que puede ofrecer la ciudad»

«Estoy conforme con el señor Ribot sobre la cuestión básica del museo, es decir: sobre su emplazamiento en la plaza de Santo Domingo y en el espacio llamado de las Águilas. A mi modesto entender este espacio es el mejor que puede ofrecer la ciudad de Gerona para esta institución, sobre todo porque cuando esté resuelta la pequeña cuestión del huerto de los Dominicos habrá espacio suficiente para construir un museo muy digno, eficaz, moderno y barato en lo posible, cosa que siempre es digna de tenerse en cuenta. (...)

Luego está el museo propiamente dicho, (...) Desde luego, la pared que separa la plaza del espacio de las Águilas, pared magnífica de piedra blanquecina, que tiene sobre la puerta un gran escudo de la casa de Austria, hay que respetarla íntegramente. En esa pared ha de estar, en definitiva, la puerta del museo, con el "hall" de entrada correspondiente. ¿Cómo ha de ser el edificio del museo? (...) El edificio podría tener una planta cuadrada, con a su alrededor una serie de compartimientos, conteniendo cada uno de ellos un momento del acontecer del proceso humano siguiendo una cronología precisa e inteligible. (...) Queda sobreentendido que el primer compartimiento ha de estar destinado a las cosas prehistóricas siguiendo el orden escolar aceptado y corriente. El segundo compartimiento ha de recoger lo

A petició dels interessats a crear un museu per a la ciutat de Girona, Josep Pla va escriure, entre 1973 i 1976, **dos articles forassenyats i lamentables** per la seva frivolitat i grolleria

mejor de que se disponga del mundo griego y romano. El tercero ha de dedicarse al arte paleocristiano y románico. El cuarto al gótico; el quinto al barroco. Podría también dedicarse una sala sucesiva a los libros que fueron editados en Gerona, que son muchísimos, y de esta manera saber lo que en este aspecto sabemos, cuestión que está abandonada. La sala siguiente ha de estar destinada al siglo XIX y la última al siglo presente. (...)

Estos compartimientos, que han de tener un acceso mutuo y fácil, producirán un espacio central que ha de ser amueblado con sillones cómodos y agradables para descansar, porque los museos fatigan notoriamente, o para tomar una taza de café o un vaso de whisky, o para hablar con algún amigo simplemente. En el centro de este espacio podría ponerse una figura de Amurias, a poder ser femenina —si fuera posible—».

JOSÉ PLA

«Gerona: hay que hacer el museo»
Destino, Barcelona, 12 de febrer de 1973

«Uno de los hombres más burros que he conocido»

«Ahora el problema es éste: ¿dónde hay que colocar el museo de Gerona? (...) Cuando se empezó a hablar de este asunto, se suscitó el espacio de Las Águilas, en la plaza de Santo Domingo, donde está el antiguo convento de los dominicos. Pero (...) los dominicos volvieron, y el obispo Cartaña, que fue un obispo administrador y uno de los hombres más burros que yo he conocido, como un tenedor de libros, totalmente ignorante de la época en que vivió, con-

>> «En esa pared ha de estar, en definitiva, la puerta del museo».

cedió unas parcelas en las Águilas a los dominicos. ¿Por qué volvieron los dominicos? El caso es que estos señores se hicieron con la iglesia y el convento de los jesuitas, sito en la calle de Albareda, porque los jesuitas abandonaron su casa última para marcharse a las quimbambas de Bolivia —no todos, desde luego—. Tener la totalidad de las Águilas hubiera representado un pleito con los dominicos, mal asunto, desde luego.

De pronto, el señor obispo de Gerona, S. I. el doctor Camprodon, que es un santo varón, abandonó el palacio episcopal y alquiló un piso en la nueva Gerona. Yo no discutiré el hecho porque supongo que los obispos saben lo que tienen que hacer. ¿Este señor ofreció el palacio episcopal para instalar el museo? La prensa lo dijo. Yo no lo creí jamás. Si el doctor Camprodon cambia en un momento de criterio y se va a vivir a su casa propia, al Palacio Episcopal, ¿qué pasará con los elementos del museo instalados en sus habitaciones? Lo que había en la casa habrá que quitarlo rápidamente y marchar con la música a otra parte, cosa que en todo caso será de una ridiculez total. Todo esto que digo lo comprenden los niños de teta.

Según el rumor público, recogido por algunos periodistas de Gerona con su habitual frivolidad, el doctor Camprodon ha dado el viejo seminario a la naciente Universidad de Gerona para instalar allí algunas dependencias de no sé qué historias universitarias. Ahora bien, esto tampoco me lo creo. Entonces, ¿dónde hay que poner el museo y mantener la curiosidad que hay actualmente en Gerona? Yo no lo sé, y creo que no lo sabe nadie».

JOSÉ PLA

«El museo de Gerona»
Destino, Barcelona, 29 de juny de 1974

Dossier

Plantes remeieres

Entrevista

Jordi Molina, el millor tenora

Tomás Mac Síomóin
un escriptor irlandès
a Sant Feliu de Guíxols

Edita: Diputació de Girona | Fundada el 1856 | Segona Època

REVISTA DE GIRONA

NÚMERO ACTUAL

NÚMEROS ANTERIORS

HEMEROTECA

NORMES DE REDACCIÓ

PUNTS DE VENDA

Crèdits Contacte

Paraules que fan un món

El dossier d'aquest número, dedicat a una sèrie d'escriptors cabdals de la literatura gironina i catalana i a la seva relació amb determinats indrets de la nostra geografia, ofereix una bona oportunitat per aproximar-nos a qualsevol dels nombrosos articles que hem publicat sobre autors com Pla, Gaziol, Ruyra, Vinyoli i Rosa Leveroni, per esmentar-ne només uns quants dels que apareixen en aquesta edició. No és cap sorpresa que el que ha merescut més textos sigui Josep Pla, sempre tan arrelat al territori. I ja que el dossier parla de paisatges, potser seria oportú buscar-los una mica lluny i llegir l'article en què Helena Pol parlava —al número 190— del volum Sobre París i França i n'establí paral·lelismes amb el Voyage en France, de Stendhal. «Una novel·la és un espill que passem al llarg del camí». Pla parteix, sense ser-hi lleial, d'aquesta famosa frase atribuïda a Stendhal —en realitat és de Saint-Réal— i l'adapta a la seva manera de fer literatura, afirma Pol.

Passant de les lletres a la música, el treball que Anna Artigas dedica al fons musical de Josep Baró pot servir

per recordar les lloances de Camil Geis, al número 61, al compositor de sardanes de Cervià: «No he olvidado nunca lo que representaron para mí los sólidos principios de armonía que recibí del maestro Baró. Su exigente metodología académica puso sólidos cimientos a mi formación en el arte de armonizar. Sus sardanas se distinguen por una estructura de matices armónicos, ajena a los tópicos fáciles y banales a que se abandonan ciertos compositores faltos de una sólida formación académica».

Finalment, el perfil que Jordi Dalmau ha escrit sobre Josep Granés pot ser complementat amb el text que van dedicar al seu pare —al número 175— Concepció Saurí i Dolors Grau, on assenyalaven: «La Costa Brava dels anys cinquanta i seixanta és un dels continguts temàtics més importants del fons d'imatges Josep Granés, dipositat a l'Arxiu Municipal de Palafrugell. Aquest conjunt aplega un miler de plaques de vidre, dues mil imatges sobre un suport de paper, gairebé 1.500 negatius de cel·luloide, més de 2.000 diapositives i una trentena de pel·lícules».